

DNEVNIK LJUBICE ILAKOVAC UČENICE VI. RAZREDA LICEJA¹ [1911. – 1914.]

Ljubica Ilakovac učenica je zagrebačkoga Ženskog liceja. Školske godine 1911./1912. pohađa šesti razred. Privremeni ženski licej, kako se zvao od svojega osnutka do prerastanja u I. žensku realnu gimnaziju, osmogodišnja je ženska srednja škola, osnovana 1892., kad je predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu bio Isidor Kršnjavi.²

U Arhivskoj zbirci Hrvatskoga školskog muzeja čuvaju se dva rukopisna dnevnika licejke Ljubice Ilakovac. Prvi, pisan „preko praznika od II. do III. licejskog razreda 1908. godine”, objavljen je 2022. godine u *Analima za povijest odgoja* s uvodnim tekstom Sonje Gaćina Škalamera, iz kojega doznajemo osnovne informacije o obiteljskom i profesionalnom životu Ljubice Ilakovac, o nastavi i nastavnicima Ženskoga liceja 1907./1908. te o strukturi i sadržaju prvoga rukopisnog dnevnika.³

Drugi dnevnik koji u prijepisu donosimo vođen je od prosinca 1911. do lipnja 1914., od VI. do VIII. razreda. Pisan je u bilježnicu kartonskih korica. Obuhvaća 269 olovkom paginiranih stranica. Na gornjoj polovici prednjih korica prostor je predviđen za upis imena vlasnika bilježnice u obliku naljepnice na kojoj je otisnuto: „Naklada knjižare L. Hartmana (St. Kugli), Zagreb, Ilica 30.” Unutar naljepnice rukom je napisano: „Dnevnik Ljubice Ilakovac učenice VI. razr. lic.”

Prijepis je vjeran originalu, uz minimalne tehničke korekcije i usklađivanja, na primjer stavljanje zareza iza imena dana kod početka svakoga sljedećeg zapisa u dnevniku, što u rukopisu nije dosljedno – katkad je iza imena dana stavljen zarez, a katkad ne. Naknadne manje jezične korekcije rukopisa pisane olovkom, primjerice redosljed riječi u rečenici ili veliko i malo slovo, u pravilu nisu uzimane u obzir jer nisu dosljedno provedene u cijelom rukopisu, a ne mijenjaju sadržaj. Najvjerojatnije je riječ o korekcijama same autorice rukopisa prilikom naknadnoga čitanja. Radi lakšega čitanja tekst je na samo nekoliko mjesta razlomljen na odlomke.

Zapisi su pisani u razmacima od nekoliko dana do nekoliko tjedana ili mjeseci. Dnevnik objavljujemo kao povijesnu građu, popraćenu kratkim bilješkama koje se

---

1 Natpis na prednjim koricama bilježnice. Licej je kao i gimnazija trajao osam godina, pa je šesti razred ekvivalent današnjem drugom razredu gimnazije.

2 O otvaranju Ženskoga liceja više u članku Ide Ograjšek Gorenjak „Otvaranje Ženskog liceja u Zagrebu”, *Povijest u nastavi*, 4 (2006), br. 8, str. 147-176, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/pretraga?q=%C5%BEenski+licej> [15. siječnja 2024.].

3 Više u članku Sonje Gaćina Škalamera „Doživljaji jedne licejke: Dnevnik Ljubice Ilakovac pisan preko praznika od II. do III. licejskog razreda 1908. godine”, *Analima za povijest odgoja*, 20 (2022), str. 77-84.

najčešće odnose na identifikaciju osoba koje se spominju samo imenom ili prezimenom⁴ te nekim objašnjenjima manje poznatih riječi. Rukopis Dnevnika prilično je čitak, no nije isključena mogućnost poneke pogreške. Mjesta na kojima su riječi ispuštene zbog nečitkosti označena su trima točkama u uglatim zagradama. U potonjima su i svi ostali dodaci priređivača. Za pomoć oko prijepisa nekoliko rečenica na francuskom zahvaljujem Daliboru Stošiću, a za pomoć oko teksta na latinskom jeziku Pavlu Dugonjiću. Sve eventualne pogreške, za koje smo uvjereni da u bitnome ne narušavaju smisao i sadržaj teksta, odgovornost su priređivača.

Dnevnik učenice Ljubice Ilakovac objavljujemo kao povijesni izvor za istraživače i sve one koji se zanimaju za kulturnu povijest u najširem smislu riječi – od obrazovanja i odrastanja do povijesti svakodnevice u građanskim obiteljima u Zagrebu početkom 20. stoljeća. Posebno je zanimljiv istraživačima „ženske povijesti”, odnosno povijesti ženskoga obrazovanja, jer iz perspektive učenice adolescentske dobi daje pogled na socijalnu dinamiku određenoga društvenog sloja te na školsko ozračje u Ženskom liceju neposredno prije njegova prerastanja u I. žensku realnu gimnaziju. Bez obzira na evidentnu autocenzuru i selektivnost zapisa s obzirom na društveno prihvatljivo ponašanje i pravo privatnosti (jer Dnevnik za vrijeme pisanja i nije bio ekskluzivna tajna njegove vlasnice), Ljubica Ilakovac pruža nam niz zanimljivih epizoda iz obiteljskoga, školskoga i društvenoga života u Zagrebu neposredno prije Prvoga svjetskog rata.

Štefka Batinić

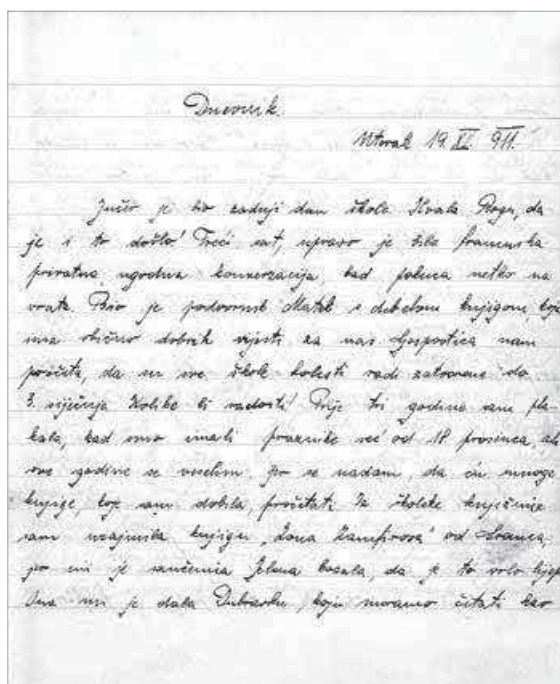
---

4 Za identifikaciju imena/prezimenata učenica i profesorica/profesora poslužili su tiskani izvještaji Privremenoga ženskog liceja od školske godine 1911./1912. do 1913./1914., a za ostale biografske podatke korištena su mrežna izdanja Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža – *Hrvatski biografski leksikon* i *Hrvatska enciklopedija*.

DNEVNIK

Utorak, 19. XII. 911.

Jučer je bio zadnji dan škole. Hvala Bogu, da je i to došlo! Treći sat, upravo je bila francuska privatna, ugodna konverzacija, kad pokuca netko na vrata. Bio je podvornik Matek s debelom knjigom, koja ima obično dobrih vijesti za nas. Gospođica nam pročita, da su sve škole bolesti radi zatvorene do 3. siječnja. Kolike li radosti! Prije tri godine sam plakala, kad smo imali praznike već od 18. prosinca, ali ove godine se veselim, jer se nadam, da ću mnoge knjige, koje sam dobila, pročitati. Iz školske knjižnice sam uzajmila knjigu „Zona Zamifirova” od Sremca⁵, jer mi je saučenica Jelena⁶ kazala, da je to vrlo lijepo. Ona mi je dala Dubravku, koju moramo čitati kao dobru Gundulićevu stvar, a Palma⁷ mi je donijela Turgenjevnu knjigu „Oci i djeca”. Vrlo sam se začudila, kad mi ju je ona dala, jer ja sam ujutro samo onako napomenula, da bih htjela čitati tu knjigu. G. profesor Krkljaš⁸ mi je dao cedulju, kojom da uzmem knjige Matice Hrvatske. Ujutro sam naime išla dosta rano u školu, te sam vidjela, da naprijed ide g. profesor. Sjetim se, da nam je nedavno kazala gospođica Pecinovsky⁹. Da možemo dobiti knjige matičine uz popust, ako se obratimo na g. Krkljuša. Budući da nije bilo mnogo svijeta, činila mi se zgodna prilika, da upitam g. profesora za te knjige. On mi kaže, da ih mogu dobiti, kadgod hoću, i upita me za ime, da mi odmah dade cedulju. Za velikog odmora je došla jedna mala učenica po me u razred, ali budući da sam bila u knjižnici, poslala sam tek poslije g. profesoru. Gospođica Pecinovsky je bila upravo pred vratima, te je zamolih, da zovne g. profesora. Dugo sam čekala držeći u ruci „Zonu Zamifirovu”, što sam je malo prije u knjižnici dobila, dok je došao g. profesor i kazao mi, (kuda) kamo moram poći po knjige. Platit ću, kad uzmognem po savjetu profesorovom.

Prva stranica Dnevnika Ljubice Ilakovac
(HŠM A 4696)

- 5 Stevan Sremac (1855. – 1906.), srpski književnik. Pisao humoristične romane i pripovijetke. Roman *Zona Zamifirova* objavljen je 1903. godine. Riječ je o ljubavnoj priči dvoje mladih u Nišu krajem 19. stoljeća.
- 6 Jelena Gjukić iz Zagreba, učenica VI. razreda Liceja, školska kolegica Ljubice Ilakovac.
- 7 Palma Merliček iz Karlovca, školska kolegica.
- 8 Mišo Krkljaš, profesor Kr. donjogradske gimnazije u Zagrebu, u Liceju je predavao latinski jezik, svjetsku književnost i krasopis.
- 9 Slava Pecinovsky, glavna učiteljica učiteljskih škola, u Liceju je predavala hrvatski i njemački jezik.

Poslije podne smo imali prvu uru hrvatski. Gospođica nije htjela pitati, a ja sam bila pripravna upravo, da se javim, nego smo čitale prvi čin „Karla Dračkoga”¹⁰. Tih pet stranica vijenca 1872. g. sam čitala sama tri puta, a dva puta sam u školi čula. Sadržaj sam također nekoliko puta čitala, te ga već gotovo znadem napamet. Prije sata je Drakulićeva¹¹ donijela „Sigetskog junaka” od Mašićeve¹², koja ga je imala dulje kod sebe, a htjela je, da ga Prevendarova¹³ vrati gđici Steinkuš¹⁴, koja ga je već dosta dugo našem razredu pozajmila. Prevendar ga nije htjela vratiti, te ga je dala natrag Drakulićevoj i došlo bi do prepirke, da ga nijesam ja uzela i sama predala prije latinske zadaće, koju smo drugi sat pisale. Nije bila vrlo teška, ali dosada znadem, da imam sigurno jednu pogriješku. Napisala sam naime *gui* mjesto *guae*, a usto sam stalno držala, da u latinskom nema drugog oblika za ženski rod, nego za muški, kao što u francuskom.

Naveče je došla gore k nama Hilda¹⁵, jer oni stanuju dolje t. j. u prizemlju, te je najprije sa mnom svirala četveroručno. Poslije sam svirala ja s tetom, koja mi je sjenila budući da tako otraga dolazi svjetlo. To je Hildu vrlo ljutilo, te je sjenila teti praveći svakojake šale. Mi smo je vrlo korile, ali to nije ništa pomoglo. Neprestano je skakala pred svjetlom i pravila rukom zeca. Napokon nas je pustila u miru, te je uznemiravala Ivana, što kod nas stanuje. On je bio poslije podne u skloništu¹⁶, te je dobio svakakovih darova. Hilda je htjela silom dokazati, da on ima duhana i naći¹⁷ ga u njegovom džepu. Sjedila sam kod stola i kukićala [*sic!*], a Darinka, koja je nešto prije gore došla, svirala je s tetom. Hilda je dugo navlačila Ivana, ali kad nije ništa mogla u njega naći, pustila ga je, te je otišao spavati. Ona je još nekoliko puta proigrala¹⁸ svoju zadaću za danas i zatim je otišla s Darinkom dolje. Mama se također istom oko 9 sata [*sic!*] povratila od gospođe Pavke, Hildine majke, te smo doskora otišle spavati. Nijesam mogla dugo usnuti, neprestano su mi se vrtile misli glavom, kako ću napisati svoj dnevnik. Odlučila sam poći s majkom po knjige Matice Hrvatske, jer je mama morala ići i na porezni ured, koji je tamo na onom kraju. Ujedno smo otpremile maloga Ivana na kolodvor, da ide kući u Draganić, jer nema više škole. Došli smo na kolodvor, ali prekasno. Vlak je već otišao. Ostavili smo ga na kolodvoru, da sam kartu kupi i da čeka na drugi vlak. U Matičinoj ulici smo dobile knjige matičine, koje sam ja ponijela. Došle smo na

---

10 *Karlo Drački* – drama Franje Markovića, objavljena prvi put u časopisu *Vienac* 1872.

11 Olga Drakulić iz Otočca, školska kolegica.

12 Livija Mašić iz Zagreba, školska kolegica.

13 Zlata Prevendar iz Zagreba, školska kolegica.

14 Josipa Steinkuš (1879. – 1955.), glavna učiteljica učiteljskih škola, u Liceju je predavala hrvatski i latinski jezik te svjetsku književnost, prva žena u Hrvatskoj koja je diplomirala klasičnu filologiju i druga koja je doktorirala na zagrebačkom sveučilištu (1912.). Više u: Luka Boršić i Ivana Skuhala Karasman, Prva hrvatska grecistkinja: Josipa Steinkuš, *Latina & Graeca*, n. s. 27, str. 61-64 [dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/329934>, 21. siječnja 2024.].

15 Hilda je Ljubičina prijateljica. Spominje se u mnogim zapisima u dnevniku.

16 Sklonište – ustanova za dnevni boravak i odgoj siromašne školske djece u izvanškolsko vrijeme. Koristili su se još nazivi *zaklonište* i *obdanište*. Ponegdje (u Dalmaciji) zakloništa su bila sirotišta s potpunom skrbi za štice. nike.

17 Dopunjeno olovkom: *da će ga naći*.

18 Proigrala – odsvirala. U tekstu se glagol *igrati* često koristi kao istoznačnica glagola *svirati* (doslovan prijevod s njemačkoga: *Klavier spielen* – igrati glasovir).

porezni ured. Bila je strašna vrućina, a mi smo stajale odjevene u toplo odijelo. Prvi put sam bila dulje vremena u uredu. Nijesmo dugo čekale, da dođemo na red, ali je trebalo mnogo vremena, dok je onaj gospodin s paradnim dugim noktima napisao i pregledao sve svoje i mamine papire.

Srijeda, 20. XII. 911.

Jučer naveče sam naglo prekinula pisanje, jer je došla sestrična Sofika sa svojim suprugom. Stoga ću danas nastaviti, gdje sam jučer stala. U poreznom uredu je bilo mnogo pisara i raznih stranaka. Jedan od pisara je neprestano okolo šetao, gledao je preko svojih naočara, koje su bile prenisko na nosu, spremao je na zlovolju svojih drugova velike slogove spisa u ormar, koji su bili razmetani po stolovima. Kad je došao g. satnik Borota, nijesu mogli naći njegovih spisa ni brojeva, te je jedan drugoga dozivao i pitao, nije li on prije njegov porez popisivao. I onaj gospodin s niskim naočarima se uskomešao, te je jedva našao nekakove brojeve. Najednom dođe na vrata, koja su vodila u drugi ured, jedna gospođa s torbom punom variva i s kruhom pod pazuhom, te je umolila jednoga gospodina, da joj dade nanovo potvrdu za svoju isplatu, jer ju je izgubila kupujući po trgu. Govorila je brzo i usto njemački, te sam je jedva razumjela. Opet se nekoliko gospode uskomešalo, da nađe potrebne papire i da joj dadu, što je tražila. Uto se okrenem na drugu stranu i vidim mali prozor, na kojem su s druge strane bila vratašca. Bila su na po otvorena, te je bila postavljena jedna stražarska kaciga. Majka mi je kazala, da je to stražarnica. Napokon je svršio onaj gospodin naš zapis, pročitao ga i uljudno je ustao sa stolca, da mama sjedne i potpiše se. Bilo je nekakvo pero čudne vrste, a budući da je mama naučena samo na jednostavna aluminium pera, jedva se s ovim potpisala.

Kad se sve sretno svršilo, pošle smo kući. Na Pantovčaku smo sreli gospođu Šot, koja je pošla na kolodvor pred svoju prijateljicu, ali se nijesu našle, te je ona sama srdita išla kući. Čekala je naime dva sata badava na kolodvoru i izgubila cijelo prije podne. Pitala je u bližnjem dućančiću za svoju prijateljicu, te su joj dali njen kovčeg i kazali neka dođe poslije podne na kolodvor, jer će ona otići u Varaždin, da se bar prije vide. Gđa Šot se ljutila, da opet poslije podne mora na kolodvor, a mama joj kaže, da pođe na stari (južni), a ne na novi, što bi ona zaista uradila, da joj mama nije rekla. Tada reče gđa Šot: „A kamo je sad otišla Jesenkovka? Valjda k mojoj sestri? Dvadeset godina je uvijek dolazila k meni, a sad sam i to jadna dočekala, da pođe k njoj!” Ona naime živi u zavadi sa svojom sestrom, premda je inače vrlo dobrih kršćanskih nazora. Došavši kući otvorila sam zamot Matice Hrvatske i razveselila sam se, što su tako lijepe knjige ove godine izašle.

Poslije podne sam radila ručni rad. Došla je Hilda, te mi je pripovijedala, kako su otputovale Darinka i Branka kući u Trgovišće. Gospođa Pavka je uzašla u vlak, da namjesti u njem djecu i putne kovčege, kad se vlak već stane kretati. Gospođa počne vikati: „Košara, košara!”, jer je još njihova košara stajala na pločniku, a nije bilo nijednoga poslužnika. Vlak na novo stane i tad sve dobro sprema, a gospođa Pavka izađe iz vlaka i zaputi se kući. Hilda je pripovijedajući radila ručni rad, ali doskora ga

ostavi i stane svirati glasovir. Gospođa Pavka je također došla i jemčila¹⁹ je svoju novu suknju, što joj je dan prije skrojila naša švelja. Pošla je u drugu sobu, da je primjeri, kad najednom dođe sestrična sa svojim suprugom Bešlićem. Tražili su našu služavku Micu, da im donese kovčege, ali budući da je ona otišla po poslu u grad, pošla sam ja po kovčege. Vidjela sam da kočija već zakreće, te sam tek poslije opazila, kako naša mala susjeda Ivka nosi kovčeg i veliku škatulju. „O, zar si ti preuzela te stvari!”, uskliknem ja i preuzmem od nje škatulju, a ona je molila da smije ponijeti kovčeg. Dobila je od majke nekoliko filira, te je veselo otišla. Gospođa Pavka je pobjegla iz druge sobe na balkon htijući kroz prozor u kuhinju; ali mama je pošla po nju i dovela je u sobu, te je bilo opet mudra predstavljanja, jer ona još nije poznavala g. Bešlića. Taj mladi par nije bio dugo kod nas, nego su se otputili u grad, da kupuju darove za Božić. Obećali su, da će doći u 8 sati na večeru. nije bilo druge, nego da ja pođem u grad i donesem dva popečka (Schnitzeln), jer je mama već ujutro kupila tri. Nije mi se dalo ići samoj, te nagovorim Hildu, da pođe sa mnom. Ujedno sam htjela kupiti bilježnicu za dnevnik i stenografsku knjigu za brata Franju. Najprije smo kupile meso kod mesara i ostavile ga, da nas čeka, jer Hilda nije htjela, da ga nosimo ća [čak] do Hartmanna, a ja sam htjela po maminom savjetu, da ga prije kupim, nego što pođemo dalje. Kod Hartmanna²⁰ sam htjela kupiti kožnatu bilježnicu, ali budući da nije bilo druge, uzela sam ovu, jer sam držala, da ću trebati dosta debelu. Kad smo išle natrag, nagovori me Hilda i mi pođemo u izložbu umjetničkih slika kod Ullricha²¹. Budući da nije bilo ulaznine, otputim se ja s Hildom unutra i nije mi bilo žao, jer je bilo vrlo lijepih slika. Na povratku smo uzele meso s ormara mesarova, gdje ga je postavila mesarica na našu molbu.

Došavši kući dala sam ga Mici i pošla sam u sobu. Kod nas je bila gospođa Šagovac te se s nama razgovarala i mama joj je pokazivala mnoge uzorke čipaka. Služavka je i svoje donijela pokazati i vrzla se po sobi slušajući, kako gospođa pripovijeda o njenoj sestrični, koja je u službi kod gospođe Šagovac. Ta djevojka je dobra, ali je zavoljela nekoga trgovca, koji je svakako ne će ženiti, nego pravi s njom šale, a ona ne vjeruje dobrim opomenama svoje gospođe. Htjela je poći u drugu službu, jer joj gospođa brani, da ide tome trgovcu, ali budući da je njena majka ne bi pustila u Zagreb, jer znade za njenu ljubav, odlučila je ostati kod gospođe Šagovac. Pripovijedala nam je usto, da je Mašićeva bila bolesna na plućima i da je vrlo slaba, a otac je ne će slati na more, što bi joj koristilo. Kad je ta gospođa otišla, stala sam pisati dnevnik. Pošla sam u kuhinju za služavkom, koja je vidjela, da mačka vrti nekakav bijeli papir. Bilo je gotovo. Dvije naše mačke su se dobro pogostile popećcima, koje sam ja iz grada donijela. Ostale su kosti, koje je služavka sakupila i spravila u ormar. Brže je morala ići po druge, a ja sam ogorčena pisala dnevnik. Toliko puta se to dogodilo, da je mačka njezinom nepažnjom odnijela meso. Nije mi bilo toliko za štetu, koliko me ljutila njena zaborav i njen²²

---

19 Jemčiti – provizorno spojiti rubove pribadačom ili koncem.

20 Zagrebački knjižar i nakladnik Lavoslav Hartmann (1812. – 1881.).

21 Salon Ullrich prva je zagrebačka privatna galerija. Osnovao ju je 1898. Anton Ullrich (1872. – 1937.) u sklopu svoje radionice za uramljivanje slika.

22 „njen” – dopunjeno olovkom.

nemar. Kad ju je majka korila, premda nije po svom običaju mnogo govorila, plakala je ona, što već dosta dugo nije bilo. Dok sam pisala, došlo je Sofika i njen suprug Antal, te su mi kazali, da izgledam kao profesor s naočarima. Čekali smo dosta dugo na večeru, dok je bila gotova, jer je služavka išla istom onda po meso. Poslije večere sam svirala češke narodne pjesme, koje mi je već prije nekoliko nedjelja donesao g. dr. Mahaček. On je nekoć bio instruktor moga najstarijega brata, a sada dolazi češće k nama, kao starim znancima, jer ne voli druga društva u gostioni. Radije dođe u privatnu kuću gdje se može ljepše zabaviti. Do 10 ½ sati smo bili budni, zatim smo se odlučili poći spavati, a bilo je već krajnje vrijeme.

Danas ujutro smo kasno ustali. Sjela sam u kuhinju te sam radila ručni rad. Sofika [i] Bešlić su još spavali, a mama je već spremala sobe. Svaki čas je dolazila mala Marica, služavka gospođe Pavke, da pita, da li može ispirati rublje u našoj kupaoni. Ali svaki put ju je Mica otpremila, jer se gospoda još nijesu oprala. Oko 9 sati je izašla Sofika te je naručila Mici, što treba da za nju kupi na trgu i donese iz dućana. Ustao je i Antal te je pošao prije u grad, da uredi svoje poslove. Ima naime u Klanjcu mlin, te stoji u savezu sa Zagrebom. Sofika je čekala, da joj švelja pošalje haljinu u kojoj će poći u posjete. Budući da nije sama htjela ići, nagovorila me, te sam pošla s njom iz dućana u dućan. Nosile smo pet zamota, koje smo na Jelačićevom trgu predale poslužniku, da ih odnese kući. Na Zrinskom trgu nam je došao ususret Antal, te sam ih ostavila, da idu u posjete. Došavši kući vježbala sam glasovir, jer još nijesam ni malo vježbala zadaću, a poslije podne sam imala sat. Neko vrijeme sam vježbala sama, a zatim sam molila tetu Finu, te je svirala sa mnom četveroručno. Hilda čuvši naše sviranje dođe gore, te stane čitati „Fabioline sestre”²³. Poslije dva sata dođe Sofika i Antal. Hilda je htjela otići dolje, ali ju je mama zadržavala. Sofika i Antal su se žurili, da ne zakasne na vlak. Hilda i ja sjednemo glasoviru i tako dugo smo igrale Diabellijeve sonatine dok ovi nijesu otišli. Neko vrijeme sam još sama vježbala, a zatim sam pošla g. Kolanderu²⁴. U Ilici sam srela dvije saučenice, koje su išle kupovati nekakve stvari. U školu Kolanderovu sam došla upravo malo prije jedne druge, te nijesam predugo čekala. Kad sam išla kući, kupila sam kod Kovačića²⁵ žice za tamburu i e-žicu za Franjine gusle. Tek kad sam došla kući, rekla mi je majka da sam trebala donijeti dvije e-žice. Došavši kući pošla sam gospođi Pavki, koja se zaklela, da u svom životu ne će više sastavljati ništa iz malih komadića. Šivala je naime prsluk i sastavila je 20 komadića zajedno i na koncu je dva prednja dijela skrojila na istu stranu. Vrlo se ljutila na taj prsluk i pripovijedala mi mnoge druge stvari. Kad sam izašla od nje na Hildinu opomenu, da idem večerati, pukao je sjever i jug, te sam zaviknula sjeveru, da nadvlada južnjak, ne bi li na Božić snijeg padao.

---

23 *Fabioline sestre, kršćanske junakinje: roman iz doba kršćanskih progonstava u trećem vijeku*, prema francuskom izvorniku priredio Ivan Šarić, Sarajevo: Naklada Kaptola Vrhbosanskoga, 1904.

24 Vatroslav Kolander (1848. – 1912.), orguljaš zagrebačke stolne crkve, učitelj klavira u Hrvatskom glazbenom zavodu, a potom od 1881. voditelj svoje glasovirske škole; uz glazbeno-pedagoški rad bavio se i skladanjem.

25 Vjerojatno je riječ o poznatoj tvornici tamburica i ostalih glazbala Terezije Kovačić u Ilici 52.

Četvrtak, 21. XII. 911

Nažalost se moja želja nije ispunila. Danas ujutro je bilo vrlo oblačno nebo. Pogledala sam na tarac, na kojem se dobro vidi, je li po noći padala kiša ili nije; bio je moker; a bilo je dosta blata po dvorištu, da se moglo vidjeti, kako je nadvladao južnjak i donesao kišu. Neko vrijeme je padala kiša, a zatim se vidio gdjegdje po komad vedra neba. Poveselila sam se, da će se možda razvedriti, ali uzalud; poslije nekoliko časa je opet kišilo. Jučer naveče sam obećala mami, da ću plesti rukav na maji, koju je ona plela bratu Filipu za božićni dar. Samo je taj bio još nesvršen, a ostalo je bilo gotovo. Plela sam od 7 do 10 sati, te su me boljale ruke i leđa. Mami nije bilo dobro. Imala je grčeve u truhu, te je jedva složila pošiljku za Franju. Poslije je spremala sobe, a ja sam prala rupčić, što sam ga obamitala teti Viki na dar, jer joj je prekosjutra imendan. Kad sam to svršila, brisala sam glasovir od silne prašine i svoj pisaći stol. Hilda je došla s ručnim radom, te smo zajedno radile. Pripovijedala mi je o svojoj bolesti na početku ove školske godine; „Ništa nijesam vidjela. Svi su me tako čudno gledali, meni se bar tako činilo, a usto sam bila vrlo slaba. Mnogi su mi govorili, da se ne podajem svojoj bolesti, neka budem vesela; nijesam mogla spavati. Prije sam brojila do sto, ako nijesam mogla usnuti, ali tada mi ni to nije pomoglo. Jednom sam došla svojoj bakici, a ona mi je rekla, da sam valjda zaboravila na Boga, ili sam se zaljubila, da sam tako bolesna. Ujedno mi je pripovijedala, kako je ona prije nekoliko dana poslije nekakove nesreće uskliknula, da nema Boga, ali kad je čitala u nekom molitveniku dobre pouke, molila se Bogu i nesreća se pretvorila u sreću. Ujedno me nagovorila, da ne uzimam mnogo lijekova, nego da se radije Bogu molim. Poslije nekoliko dana sam došla opet bakici. Bilo mi je već mnogo bolje, jer sam uzimala lijek protiv slabokrvnosti, a bakica je mislila, da mi je njezin savjet pomogao. Vrlo nerado sam pila lijek. Mislila sam, da je otrov, a od silne slabosti nijesam mogla ni čašu u ruci držati. Mislila sam, da su svi do mame i gospođice Pecinovsky protiv mene. Znadeš li, kad smo mi dvije zajedno bile kod gospođice, kazala je ona za nekoje učenice liceja, da ne ispunjuju svoje dužnosti, a te da će se isključiti iz škole. Držala sam stalno da to meni smjera i da ću ja biti isključena.” A i ja se sjećam, kako sam išla onda s njome na sat, i upozorila je na ovu ili onu osobu, nije ona nikoga vidjela, a utvarala je sebi, da svi baš nju gledaju. Bila je strašno zaboravljiva i strašljiva, te sam zato i ja s njom išla, da joj se ne bi štogod na ulici dogodilo.

Poslije podne je Hilda otišla [sa] svojom mamom u grad. Do 4 sata sam obamitala, a zatim sam svirala četveroručno s tetkom Finom. Nešto prije sam vidjela, da je gospođica Beata Pecinovskyjeva tražila gospođu Pavku, ali budući da nitko nije bio kotkuće, otišla je ne obavivši ništa. Dok smo svirale, pozvoni netko na vrata. Mama je pošla otvoriti i čujem, kako nagovara nekoga, da uniđe. Pomislim, da je Beata i ustanem od glasovira, ali to je bio g. Mahaček, koji već dosta dugo nije bio kod nas. Meni je dao nekakav zamot, koji odmah otvorim i nađem ruske i srpske narodne pjesme. Dugo je već tome, što mi je on to obećao, ali nije do danas imao vremena, da to obećanje izvrši. Pokazao mi je među srpskima pjesmu „siva magla”, kao vrlo lijepu, te sam je odmah i proigrala. Na maminu želju sam prosvirala nekoje lijepe češke pjesme, jer je g. Mahaček Čeh, te mu se to sviđa. Kazao nam je, da će preko Božića kući k svojim roditeljima

na nekoliko dana. Ujedno zamoli, da bi moj brat Ivan došao njemu u posjete, kad dođe preko Božića u Zagreb. Žurio se u bolnicu milosrdnih sestara, gdje je namješten kao liječnik. Otišao je zaželivši nam sretan Božić. Naveče sam čitala Vojnovićevu dramu „Smrt majke Jugovića”, što mi je ujutro donijela Darinka Semelićeva²⁶ po našem dogovoru u ponedjeljak. Kad sam pročitala, pisala sam dnevnik. Došla je teta Vika iz gornjega grada, te je kazala, da je došla u zorničkoj haljini. Ona naime ide svako jutro k zornici te ima zato posebnu haljinu. Pripovijedala je sasvim začuđeno o velikom požaru u Belovaru. Izgorio je naime paromlin, najveća zgrada u Belovaru, a to je za moje tete koje su sve iz Belovara, veliko čudo i nesreća. Poslije večere je došla Hilda, te joj mama obukla Filipovu maju, koju je upravo svršila. Hilda je otišla, da se pokaže svojoj majci, a zatim je čitala „Smrt majke Jugovića”. I sad još sjedi kod knjige, te pita sad ovo sad ono, teta igra ruske pjesme, a mama čita nekakove novine za razonodu, gdje ima lijepih romana.

Petak, 22. XII. 911.

Ujutro je sunce probilo guste oblake, ali na drugoj strani je bilo sve crno od oblaka. Lijepo je bilo gledati osvijetljene suncem kuće na drugom brijevu, a iznad njih tamno nebo. U dolini su radnici od rana jutra kopali cestu, koja će ići iz Ilice na Hercegovačku ulicu. Majka je rekla, da će za jedan sat padati kiša, jer je zora izgorila. Ali na moju veliku radost nije kiša padala, nego se polako vedrilo. Mala Marica je objesila rublje na dvorištu, i nije zlo uradila; silan vjetar je istina s njime lamatao, ali jer je bilo čvrsto privezano, nije padalo s užeta i lijepo se osušilo. Cijelo prije podne sam sjedila u kuhinji obamitajući dar za tetu Viku. Mama je slagala pošiljku za brata Filipa, a zatim je spremala sobe. Hilda me došla pogledati. Idući gore zaficuknula je puranu, koji se nato strašno razljutio i načepurio. Duskora je Hilda otišla gospođici Pecinovsky, da je pita, što je htjela jučer Beata kod njih. Nije bilo druge, nego da Hilda imade sjutra ujutro u 10 sati sat glasovira, a ne poslije podne, kako je prije bilo ugovoreno. Poslije podne sam poslala g. Kolanderu. Hilda je išla u grad sa mnom, jer je morala kupiti nekoje stvari za svoju majku. U Ilici smo srele Kirchovu²⁷, moju lanjsku saučenicu s njezinom prijateljicom. Lane je išla u licej i sjedila je sa mnom u istoj klupi. Ove godine ide u „Merkur”, te je više puta sastanem. Za tih zgoda obično imamo vrlo mnogo jedna drugoj da pripovijeda, te se dugo ne možemo rastati. Ali jer danas nijesmo bile same, izmijenile smo samo nekoliko riječi i rastale se. Hilda je išla sa mnom do Kastnera i Öhlera²⁸, a zatim me ostavila zaželjevši mi kao obično, da ništa ne znadem kod glasovira. Danas sam imala sreću. Samo jedna učenica je igrala i odmah poslije nje sam došla ja na red. Prije nego sam otišla, zaželjela sam gospodinu profesoru sretan Božić, a on je kao

---

26 Darinka Semelić (udana Richter, 1894. – 1932.), Ljubičina školska kolegica, učenica VI. razreda Ženskoga liceja, sestra Milice Semelić (udana Bösenbacher, 1896. – 1959.), djevojke Luke Jukića (1887. – 1929.), organizatora demonstracija i štrajka srednjoškolaca u proljeće 1912. te atentator na kraljevskoga povjerenika Slavka Cuvaja 8. lipnja 1912.

27 Eleonora Kirch iz Franz-Josefsfelda u Bosni [Novo Selo pokraj Bijeljine].

28 *Kastner i Öhler* – robna kuća bečkih trgovca Carla Kastnera i Hermana Öhlera u Ilici 16 (od 1945. NAMA, skraćeno od „Narodni magazin”).

svake godine u takovim zgodama zaželio isto i dao pozdraviti sve kotkuće. Idući kući kupila sam kod Hartmanna jednu bilježnicu za služavku Micu, jer me ona zato već ujutro molila. Unišla sam k Ullrichu, da kupim dar majci za Božić. Htjela sam kupiti jednu malu šalicu, jer mama pije vrlo malo kave, a koliko je god puta kupila za sebe malu šalicu, toliko puta ju je služavka razbila. Stoga sam je opet jednom htjela kupiti. Čekala sam dosta dugo, jer je bilo posla u dućanu, a zatim sam izabrala jednu sasvim jednostavnu bijelu sa zlatnim rubom. Malo dalje sam srela Leitnerovu²⁹. Kazala sam joj, da ću joj sutra donijeti „Smrt majke Jugovića”, jer sam je kanila danas svršiti. Ona je već prevela devet glava Atika i Kornelija Nepota, a ja nijesam još ni počela. Jučer mi je rekla Darinka Semelićeva, da je prevela četiri, a ja još ništa, ništa. Uvidjela sam, da moram početi, ali ne ću prevoditi Atika. Kažu mi naime, da je težak. Stoga ću radije Epaminondu, koji je mnogo kraći i lakši. Ali meni se mota po glavi druga misao. Ako mogu druge, koje imaju dovoljan ili samo dobar iz latinskoga, prevoditi Atika, zašto ja da ne mogu? Teško mi se odlučiti, što da uradim, ali ja ću nastojati, da prevedem Atika. Vidjet ću, da li je vrlo težak i prema tome ću odlučiti. Imam još tolike knjige, koje bih rado pročitala, a Dubravku moram pročitati i napraviti sadržaj, jer će je skoro odnijeti jedna saučenicica, budući da je treba.

Kad sam se rastala s Ankom pošla sam kući. Na Pantovčaku sam sastala svoga susjeda, koji stanuje (nama) preko puta, te smo išli zajedno kući. Nije ni znao, da su sve škole zatvorene, premda čita novine, u kojima je to sigurno bilo napisano. On čita, kaže, samo političke stvari, a slučajno je pročitao i o velikom požaru u Bjelovaru. Čudio se, što ja ne čitam novine, nego samo znam što od mame čujem, ako joj se čini zgodnim, da meni kaže. Razgovarali smo o mom bratu zastavniku i o bijednom životu mladih časnika, koji moraju i hoće mnogo trošiti, a malo imadu. Rastali smo se pred našom kućom zaželjevši sretan Božić. Još se nijesam ni pravo uputila preko ceste kad čujem iza sebe „Ljubica”; ogledam se i vidim Hildu, koja mi se potuži, što je išla u dućan po vrpce, pa je donijela majci samo uzorak, našto se ona razljutila i korila je. Hilda je htjela vidjeti šalicu, te me molila, da dođem dolje pokazati. Uslišala sam joj molbu, ali srećom nijesam otvorila odmah zamot, jer je došla mama i razgovarala s gospođom Pavkom, kakve gumbе i vrpce da joj donese, jer je htjela ići u grad. Mama je doskora otišla gore, da se obuče, a Hilda je brojila slatkiše, što ih je donijela poslije podne od Kroka³⁰. je li su svi 140 na broju. Ne znam da li je krivo brojila, ili ih je zaista bilo manje, ali ona ih je izbrojila 139 komada. Da ih ne bude na nepar, pojela je jednoga, a zatim ih je spremila. Kad sam izašla, bilo je vedro nebo i zvijezde su se vidjele. To me vrlo razveselilo, jer sam se nadala zimi.

---

29 Anka Leitner iz Orehovice u Hrvatskoj, školska kolegica.

30 Dućan Tvornice bombona i slatkiša Nikole Kroka nalazio se u Margaretskoj ulici 4.

Subota, 23. XII. 911.

U 5¼ sam išla buditi služavku, jer je nijesmo mogle dozvati, a jučer nam se pokvarilo zvono. Nebo je bilo vedro i mnoge zvijezde su se vidjele. Legla sam opet natrag u krevet i svake ruke čudni sni su mi dolazili pred oči. Kad sam se probudila i ustala, bilo je nebo sasvim oblačno. Mama je otišla u kuhinju da pravi kolače, a ja sam sama spremala sobe. Jednu sobu sam izmela, a zatim mi mama usklikne na vratima druge: „Najprije moraš peć očistiti od pepela!” „Hoću, ako budem znala”, odgovorim, uzmem smetnjaču, te stanem rahlicom vući pepeo. Strašna prašina se dizala i prašila naslonjač, koji je u blizini stajao. Poslije sam imala mnogo posla, dok sam izmela silnu prašinu ispred peći. Hilda je došla, da vježba glasovir, a ja još ni izdaleka nijesam bila gotova sa spremanjem. Ipak sam je doskora pustila glasoviru, pošto ga je obrisala onako površno. Brisala sam čvrsto pod u drugoj sobi, da se što ljepše svijetli. Nato dođe Hilda i stane po njemu plesati valčik, kao da sam upravo za nju svijetlila. Brisala sam sve sobe čvrsto, da su me ruke boljele i koža mi je otvrdnula, te sam mislila, da ću imati žuljeve. Ali nije mi krivo, što se to nije dogodilo. Dok sam spremala, vedrilo se polako, ali o podne se opet naoblačilo. Kad je mama svršila kolač, a ja pospremila sobe, obukle smo se, da idemo čestitati teti Viki, koja danas ima imendan. Uzela sam sa sobom „Smrt majke Jugovića”, te sam je odnijela Leitnerovoj. Dok sam išla u dvorište, rugao se jedan mali dječak drugome većemu vičući: „Zec – kože, zec – kože!” I doista je taj veći dječak unišao u dvorište, te je stao vikati: „Zec – kože, zec – kože!” Bilo je vrlo zamazano, neprijatno dvorište, a isto i stube. Kad sam došla u prvi kat, otvori mi mala sestra Ankina vrata i odmah se ukaže na vratima kuhinje Anka, koja je tamo učila. Pripovijedala mi je da uči u kuhinji radije nego u sobi, jer joj je toplije. Zvala me u sobu, ali nijesam htjela unići, jer sam morala žurno za mamom, koja je kupovala nekoje stvari za Božić. Anka mi je zaželjela sretan Božić, te sam doskora otišla od nje.

Dugo sam čekala pred mesnicom na mamu, koja je zajedno sa služavkom kupovala meso. Napokon sam ih dočekala i poslala s mamom k teti Viki, da joj čestitamo. Kod nje je bila gospođa Jergović, gospođa preko 70 godina stara, koja je nekoć kod nas stanovala, ali zaradi brijega pantovčanskog od nas otišla. Za nekoliko časova došla je gospođa Reizner s kćerkom Marjanom, te smo razgovarali o tetinim darovima svake ruke. Gospođa Jergović joj je donijela dva lonca s tulipanima u crvenom cvijetu. Gospođa Reizner je donijela nekakav tanjir za kolače na niskom stalku, koji je bio u obliku drveta, na koje se naslonio jelen. Poslije su došla i dva sina gospođe Reiznerove. Jedan je donio žutu ružu teti na dar, a mali Drago je već prije bio tu i donio crveni karanfilj. Marjana je darovala bijeli karanfilj, a gospodin Reizner ružičastu ružu. Mi smo donijele obamitani rupčić i ficku u obliku leptira. Svi su se divili tom ručnom radu, a teta ga je odmah prikopčila zlatnom iglom pod ovratnik. Ostali darovi su stajali na stolu, da ih svatko vidi. Teta nas je nuđala kolačima i slatkom rakijom, koju ja vrlo rado pijem, te sam zato dobila najveću čašu i teta mi je najviše točila. Kadgod dođem teti, pijem te slatke rakije. Gospođa Jergović se prestrašila, kako sam ja najednom iskapila punu čašu; ali teta ju je tješila i mirila dokazujući, kako je u njoj malo alkohola, i da je samo šećer. Došla je teta Fina i gospođa Dimićeva, koja stanuje u istoj kući, gdje i teta Vika.

Čestitale su i izljubile se s njome, kao što je to teta danas sa svakim svojim čestitačem uradila. Teta Fina je donijela za dar škatulju lijepoga pisaćeg papira. Ona je još ostala tamo, a mama i ja smo pošle kući, jer je bilo već 12 i ½ sati. Idući kući svratile smo na Pantovčaku gospođi Wiesinger, da zaželimo sretan Božić. Gospođica Ana je imala mnogo posla, kao i gospođa, jer dolaze kući sva tri sina.

Poslije podne je došao brat Ivo, upravo, kad smo Hilda i ja igrale četveroručno Diabellijeve sonatine. Odmah sam mu donijela na sto mnoge božićne karte, koje je mama jučer naveče pisala, da ih potpiše. Poslije je svirao glasovir, a ja sam čitala „Dubravku”. Kad me vidio s naočarima, rekao mi je, da sam to baš trebala; a i prije me on uvijek korio, kad sam radila kakav ručni rad. Vidjevši Dubravku kaže mi, da ja to ne moram čitati, ali ja sam mu rekla, da mi to za naš hrvatski sat moramo čitati. Hilda je donijela kartu, koju je pisala mome brati Franji, da pita mamu za njegovu adresu, koja je dosta zapletena, jer je u vojničkom zavodu. Svi smo se još na njoj potpisali, a zatim je Hilda otišla da baci svoje karte u listovnu kutiju. Ivo mi je donio iz Karlovca nekakav stari dalekozor za kazalište, koga mi je već zadnji puta, kad je bio kotkuće, obećao. On će sa sobom uzeti drugi dalekozor za polje, kojega sam vrlo rado nosila, jer dobro povećava. Prije nego je otišao u grad, gladio je i kefao po sata svoju kosu namazavši je uljem. Kad sam vidjela, da pravi cigaretu, molila sam ga, da ne zapuši u sobi, jer će za čas izaći na ulicu, a dim od duhana je vrlo neugodan u sobi, te se teško prozračiti; ali nije me htio poslušati i rekao, da on najviše radi dima puši. Kad je na moj jad pustio nekoliko dimova, otišao je svome prijatelju Zvonku, koji je danas ujutro pitao, u koji ja razred idem. Njegova sestra kaže „peti”, ali ja nijesam htjela ništa reći. Nato kaže mama: „No, u kojem se razredu drame pišu?”; on je razumio drugačije, te upita „drame puše?” Nato smo se od srca smijali i kazali, da idem u šesti razred. On naime nije išao u šesti razred gimnazije, jer je iz četvrtoga razreda otišao u vojničke škole, te je sada, kao i brat Ivo, gotov čovjek – zastavnik. Naveče dođe Hilda s ručnim radom, što ga radi gospođici Pecinovskij za Božić i kaže, da je samo zato došla, da još jednom danas u moj dnevnik dođe. Nato je odmah kimnula, da nije zato došla, te je radila ručni rad, a ja sam joj glasno čitala konac „Dubravke”. Već je bilo dosta kasno, kad pozvoni zvono u kuhinji, na koje se može zvoniti iz soba i od vrtnih vrata. Mama pogleda na prozor, upita, tko je i pođe odmah otvoriti. Djetići od oca maloga Ivana, koji je prije nekoliko dana od nas otišao, su donijeli jednu zaklanu i očišćenu gusku za pečenku i odmah otišli na put u Stubicu, kamo su pošli preko Božića. Mama ju je spremila u prozor i pošla spavati, a i ja idem odmah spavati, čim svršim ovu rečenicu, jer je već 9 i ½ sati prošlo.

Utorak, 26. XII. 911.

U nedjelju, na badnji dan sam pošla u samostansku crkvu na sv. misu u 8 sati. Mama mi je rekla, da donesem ovratnike od pralje iz gornjega grada. Cedulja od tih ovratnika je bila kod gospođe Pavke, ter sam je morala sa sobom uzeti, pokucala sam na vrata. Gospođa Pavka nije dugo mogla naći cedulju, a ja sam čekala pred vratima nestrpljiva, jer sam mislila da ću zakasnuti u crkvu. Najposlije mi je gospođa dala drugu cedulju, te sam pošla u crkvu. Išla sam vrlo brzo niz Pantovčak. Bilo je vedro, sunce je

sijalo. Dosta daleko predamnom je jašio neki vojnik, ali konj mu se nije htio pokoravati, nego se plašio. Nekako ga je ipak uprav[i]o, te se zaletio na brijeg. Najednom čujem iza sebe glas: „Gospodična, gospodična!” Okrenem se. Mala Marica mi je donijela pravu cedulju, koju je gospođa Pavka našla odmah, čim sam ja otišla. Konj onoga vojnika je dotrčao do nas, te se opet stao plašiti. Ipak se nije ništa dogodilo, nego je sretno dalje natjerao konja. Rastala sam se brzo s Maricom, te sam brzim korakom išla u crkvu. Na Iličkom trgu sam čula zvona crkvice sv. Roka, te sam mislila ne bih li pošla onamo, ili bih po prvoj svojoj odluci išla u samostan. Odlučila sam i pošla u samostan, jer nijesam bila sigurna, da li to upravo za sv. misu zvoni. Možda je bilo već i podizanje? U samostanu sam kratko vrijeme čekala i odmah je počela sv. misa. Kad se svršila, pošla sam po ovratnike. Išla sam preko Strossmayerova šetališta, da vidim našu školu.³¹ Nije se opazilo na školi ništa osobito, kao da bi je raskuživali. Bilo je upravo krasno vrijeme. Plješevica je bila sasvim blizu oku, a i Klek se vidio, jer je zrak bio vrlo čist. Došavši kući napisala sam prvi i drugi čin Gundulićeve „Dubravke”. Poslije podne sam bila kod gospođe Pavke. Brat Ivo je po maminoj želji metnuo našu jelku u križ, a onu od gospođe Pavke u malu drvenu kutiju, jer je razbio prvim udarcem sjekire stari križ, što mu ga je mama za gospođu Pavku dala. Taj stari križ smo mi imali pred 10 godina na Srebrnjaku, gdje smo stanovali, dok smo još mi svi djeca malena bili. Gospodin Burić je došao čestitati Božić. Mama je pravila u kuhinji gospođe Pavke kolač, a ona je šivala prsluk za gospodina Matošića. Nitko nije htio ići u sobu, nego Ivo je zaviknuo, kad je on htio kroz hodnik ravno gore, u sav glas. „Stani Bura!”. Ovaj je došao dolje te smo Hilda i ja pošle u sobu. Duskora je došla i mama, te je ispričala gospođu Pavku, koja nije htjela doći u sobu. G. Burić je čestitao za Božić i obećao bratu, da će doći u 5 sati u kavanu Bauer, jer će i ostali njihovi saučenicu tamo doći. G. Burić nije ni znao gdje ta kavana stoji, te mu je brat istom morao tumačiti. Kad je otišao, kitila sam s mamom i tetom Finom božićno drvce. Vrlo sam to nerado radila; kao i uvijek prije tako je i sada to za mene najneugodniji posao.

Oko 5 sati sam pošla s gospođom Pavkom i Hildom u grad, da čestitam gospođici Pecinovsky Božić i usto odnesemo dar Hildin. Putem smo skrenule Aueru³², jer je Hilda htjela imati za božićni dar razglednice, koje će po uzoru sama na drugoj strani slikati. Kupile smo lijepi album, te smo pošle gospođici Pecinovsky. Putem smo našli brata Ivu, g. Burića i g. Zvonka, gdje se razgovaraju u Ilici. Upitam ih, zašto se nijesu sastali u kavani Bauer, kako su ugovorili, našto mi g. Burić odgovori, da nijesu mogli Ivu dočekati. Srela sam i svoju saučenicu Bercovu³³, te sam je upitala, da li će doći po Dubravku, kao što je to u školi kazala. Na moju radost je ona našla kotkuće u ormaru Dubravku, te joj ja ne trebam svoje dati. Ne znam naime, kad ću je svršiti, jer nemam

---

31 Ženski licej od osnutka 1892. do 1896. bio je u zgradi Kraljevske zemaljske obrtne škole na tadašnjem Sveučilišnom trgu (danas Trg Republike Hrvatske 11), kad je preseljen u zgradu nekadašnje Kraljevske velike realke na Gornji grad (Grič 3), a 1913. seli se u zgradu Kraljevske gornjogradske gimnazije (Katarinin trg 5).

32 Papirnica Rob. Ferd. Auer, Ilica 16.

33 Mihela Berc iz Belca u Hrvatskoj, školska kolegica.

mного vremena, da je čitam i sastavljam. Došavši gospođici Pecinovskij uveđe nas služavka Adela u sobu. Milostiva gospođa je došla iz kuhinje, te se s nama pozdravila. Uvela nas je ravno u sobu, u kojoj je bilo božićno drveće. Duskora je došla gospođica, te nam je pokazala svoje darove, jer su oni već obavili paljenje svjećica. Gospođa Pavka je metnula svoj dar pod drveće i molila je gospođicu, da ga ne pogleda prije, nego mi odemo. Ipak ga je gospođica pogledala i vrlo joj se svidio. Gospođica nam je davala stolce, te je dosudila Hildi da dijeli s njom stolac. Uto opazim kraj drvca podnožnik i donesem ga bliže stolu, da Hilda na nj sjedne. Idući kući korila me zato Hilda, jer nije sjedjela s gospođicom na istom stolcu, što bi ona vrlo radi. Svaka od nas je dobila za dar po jedan rožić i srce od kolača. To sam ja spremila u svoju veliku bijelu torbu, jer tamo nijesmo htjele ništa jesti. Došavši kući pojele smo rožiče, a srca smo spremile za uspomenu. Gospođica mi je kazala, da ne budem prerevna u svom znanju, jer prerevni ljudi obično zlo prolaze u životu. Meni se čini gotovo smiješna ta opomena, jer ja znam, da se ne može na me odnositi. Koliko puta prepisem koju zadaću matematičku, ako je ne znam izraditi, ili ne naučim koju zadaću, jer mi se jednostavno ne će učiti. Ovih praznika još gotovo nijesam ni pogledala knjige, nego sad ovo sad ono radim, a najmanje učim, što bih najviše morala raditi. Rastavši se sa svima i zaželjevši sretan Božić pođemo kući. U Ilici opazi gospođa Pavka, da je zaboravila svoju torbicu kod gospođice, a jer su u njoj bili ključevi od ormara, trebala ju je i vratila se sama po nju. Nas dvije je otpravila kući, da ne dođemo prekasno palenju svjećica. Na Pantovčaku smo vidjele pred sobom Ivu i g. Zvonka, te smo se požurile, da im u našem vrtu uskliknemo po dogovoru: „Stojte, u ime zakona!”; ali uzalud naša žurba, jer su već zamakli u hodnik, kad smo mi došle do vrtnih vrata. Božićno drveće je bilo nakićeno, te smo ga upalili, pošto je došla teta Vika sa svojim sinom Zvonkom i gospođa Pavka. Teta Fina nam je svirala božićne pjesme, a mi smo ih sve redom otpjevali. Zatim smo dobivali darove. Mama je počela prva dijeliti. Teta Fina je dala Ivi kamiš za cigare, mami posjetnice, a meni malenu novčarku, jer sam izgubila prije par dana svoju staru. Dok smo pjevali, stajao je Ivo s velikom torbom u ruci kod vratiju. Svi smo mu se smijali, što je tako ogromne darove kupio. Svi smo se nadijelili, kad on stane vaditi iz svoje torbe darove. Vadio je svakojake padele³⁴ i lonce, kojima je u kuhinji napunio torbu, dok nije došao do pravih darova. Mami je dao pozlaćena psa na alabasternom stalku, meni dalekozor, kojega mi je već prije pokazao. Davajući dalje, zabuni se, te dade teti Fini vraga s crvenom kapicom, našto ona stane plakati i jaukati nad njime, jer ne trpi crvenu boju. „Oprosti, draga teta, ja sam se zabunio, to je za Hildu” reče Ivo i dade Hildi vraga, našto ona veselo poskoči, a teti Fini dade jednoga derana sa žuto-crvenom kosom. I vrag i deran su imali otvor na glavi, otvor, da se mogao metati u nj novac. Hilda i teta pođu okolo, da mole srećni novac. Kad ja to opazim, stanem tražiti svoju novčarku, ali budući da je nijesam mogla naći, uzmem šalicu i nakupim u njoj 26 novčića. Duskora se preporučila gospođa Pavka i Hilda, a i teta Vika je otišla sa Zvonkom. G. Zvonko Prašnički³⁵ je ostao do večere i večerao s nama. Ivo je svirao glasovir, te smo g. Zvonko

---

34 Padela – plića zdjela, tava.

35 Možda Pražnički.

i ja plesali valčik. Gospođa Pavka je poslala Ivi bocu od 2 litre s vinom za božićni dar i pozvala nas je dolje. Otpremili smo se svi zajedno te smo palili svijeće i pjevali. Hilda je metnula mnogo pamuka, ali kad je htjela paliti svijeće zapalilo ga se mnogo, te je opekla ruke i svi su pomagali gasiti. Gospodin Matošić je pravio jednu vrstu slatke rakije i kako ju je lijepo mućkao, izleti mu iz ruke boca, razbije se i sve je bilo gotovo. Neko vrijeme smo još razgovarali, a zatim je otišao Ivo i g. Zvonko k Zvonkovim roditeljima, kamo su morali doći u 9 sati, ali su otišli dosta kasnije. Gospodin Matošić je dobio prsluk i rukavice od gospođe Pavke.

Jučer smo ustali dosta kasno, te smo samo malo pospremali, budući da je kod nas stari lijepi običaj, da se na prvi dan Božića ne sprema sobe. Oko 10 sata sam pošla s mamom u crkvu. Kad smo išle u trijemu, izađe gospođa Pavka i zamoli, da Hilda s nama u crkvu pođe. Mi je drage volje povedemo sa sobom i pođemo u crkvu sv. Stjepana. Kad smo došle u crkvu, propovijedao je g. nadbiskup, ali mi nijesmo gotovo ništa razumjele, budući da je velika crkva, te se glas odbija od zidova. U 10 i ½ sati bila je tiha misa, kod koje smo mi bili i odmah smo pošle kući. Došavši kući unišle smo gospođi Pavki i pjevale smo „Narodi se kralj nebeski”, ali ni od kuda nije bilo glasa. Izašle smo na dvorište i upravo tada je izašla iz našeg hodnika gospođa Pavka htijući u svoj stan. Neko vrijeme smo razgovarale; najednom se otvore vrata trijema, Hilda pogleda, tko je došao i pozdravi se izmjenjivahu. Gospođa Pavka je već razgovarajući došla na dvorište, a sad brzo uniđe u stan. Mama i ja prepoznamo glas gospodina Toše Panića i odmah uniđemo u sobu. On je došao, da čestita kod gospođe Pavke Božić. Bile smo vrlo gladne, te najprije ja, a poslije i mama uzmemo tanjur i na nj po sarmu i zelja, što nam je išlo vrlo u tek. Neko vrijeme sam vježbala glasovir. Uto dođe gospođa Pavka, g. Matošić i Hilda, te sam s njom igrala četveroručno. Ivo još nije došao kući. Neko vrijeme smo ga čekali, ali kad ga dugo nije bilo, počnemo objedovati. Došao je dosta kasno kući, jer se zadržao sa svojim prijateljem Zvonkom. Poslije objeda sam svirala s Hildom i s gospodinom Matošićem, dok nije došao bratić Zvonko. Učili smo ga plesati valčik, ali nijesmo s njim mnogo napravili. Gospodin Matošić je otišao s Ivom, da pogledaju u ljekarni Schullerovoj hoće li doći g. Burić ili ima možda službu. Teta Fina i Hilda sjednu glasoviru, te su igrale mnoge njemačke pučke pjesme, koje je bratić Zvonko sjedeći iza njih pjevao. On pozna mnoge njemačke pjesme, jer je bio 4 godine u Beču u nekom zavodu. Kad je bio malen, naučio ga otac, da kaže, ako ga tko upita, kako se zove „Ja sam Zvonimir Tuškan, Hrvat dušom i tijelom”. Teta Vika je uvijek tako oduševljeno o tom pripovijedala i nije ga dosta opominjala za njegove pogreške, te je bio vrlo zločest. Moj brat Franjo ga se ne sjeća drugačije iz djetinjstva, nego kako je jednom došao k nama na Srebrnjak, te je bacio nova Franjina konja u krušku, koja se dizala pred našom kućom, da se odmah razbio. Franjo je tad bio vrlo malen, ali ta zla slika mu je ostala do danas u glavi. I poslije je on bio vrlo zločest, te su ga dali u bečki zavod. Ali ni tamo se nije popravio. Sjećam se, kako je jednom mama pripovijedala, da je izgubio nekakove zvijezde, koje su svi đaci imali, jer je jednom kod stola nemirnošću svojom prevalio klupu, na kojoj su bili njegovi saučenici. Sad je u požeškom kolegijumu, jer teta ga ne će imati kod sebe, budući da je preživahan za njenu

ćud, koja želi mir. Neko vrijeme je pjevao, a zatim se preporučio, da pođe u bioskop. Gospodin Matošić se vratio oko 6 i ½ sati, te je kazao, da je g. Burić na dopustu, ali da ne zna, gdje je. Ivo je otišao k prijatelju Zvonku, nije li tamo g. Burić, te će ih onda sve zajedno dovesti. Bilo je 8 sati. Povečerali smo, te se gospođa Pavka i g. Matošić stali spremati dolje, a i mama je htjela ići spavati. Hilda je do sada svirala glasovir, a gospodin Matošić ju je svaki puta opomenuo, kad je opazio, da ne sjedi ravno, nego da se zgrbila. Najednom se otvore vrata, došao je Ivo s g. Zvonkom, s njegovom sestrom Zorom i g. ocem. Došla je i Zorina prijateljica Micika. Neko vrijeme smo razgovarali, zatim odnosimo g. Matošić i ja stol u drugu sobu, Hilda odnese sag, g. Zvonko skine iz sredine svjetiljku, koja dođe dosta nisko, te se glavom u nju udaramo kod plesa. Soba je bila spremna za ples i doskora smo plesali. Najprije sam igrala četveroručno s Hildom. Neko vrijeme smo plesali, kad najednom dođe g. Burić u salonskom odijelu sa žutom ružom u zupučku. Svi ga veselo pozdravimo, jer se mu više nijesmo nadali. Na njegovu mobu svirale smo „die Klosterglocken”³⁶, što je on prije kod nas čuo i često smo morale to igrati. Neko vrijeme je svirao Ivo, zatim teta Fina, a onda sam svirala ja s g. Matošićem. Većinom smo plesali valčike, jer to je naš najmiliji ples. Teta Fina nam je svirala: „Još Hrvatska nij' propala”, te smo plesali [...], što je išlo vrlo veselo. Poslije toga je otišla gospođa Pavka, jer joj nije bilo dobro. Nije se ni od koga preporučila, nego je samo rekla služavki Mici, da Hilda još ostane. Hilda nije htjela ostati, da njena majka ne bude sama, ali poslije je ipak ostala, kad sama joj je rekla, da je mama tako htjela, pa neka ostane. Plesali smo četvorku, koju je ravnao g. Burić. Hilda je plesala do polovice, a zatim je na majčinu poruku otišla dolje. Na njeno mjesto je došla mama, da možemo svršiti ples, a poslije smo plesali samo valčike. G. Zvonko je najprije došao po tetu Finu, ali ona nije htjela plesati, da joj ne bi bilo zlo; ali kad je na molbu g. Burića s njim plesala, došao je g. Zvonko, te je korio, što nije prije s njime htjela plesati i nije joj preostalo drugo, nego da s njime pleše. G. Prašničky, otac g. Zvonka je plesao s Ivom „drmež”, kojega Ivo vrlo rado pleše. G. otac je neprestano nagovarao, da idu kući, jer je gospođica Micika obećala, da će doći u 11 sati kući, a već je bilo i 12 sati. Gospođa majka od g. Zvonka i gospođice Zore je bila bolesna, te nije došla, a stoga je i gospodin također htio kući da ne bude sama. Prije 1 sata su se stali spremati, te su otišli, pošto ih je mama pozvala, da dođu sutra, jer Ivo će otići te da to proslave. Ivo je imao samo tri dana dopust.

Srijeda, 27. XII. 911.

Jučer ujutro sam ustala u 7 i ½ sati, te sam pošla u crkvu sv. Marka. Opazila sam u klupi tetu Viku, te sam se stavila kraj nje i odmah je počela sv. misa. Za cijele sv. mise su pjevali božićne pjesme. Poslije sv. mise sam pitala tetu, da li će doći poslije podne k nama. Uto dođe i Zvonko, koji je stajao nešto naprijed, te kaže, da će doći i pođe sa mnom kući. Teta je ostala kao svake nedjelje kod propovijedi. Zvonko me pratio do Iličkog trga. Pripovijedala sam mu, kako je dan prije g. Burić metnuo krunu u čašu i

---

36 Autor je francuski skladatelj Louis James Alfred Lefébure-Wély (1817. – 1869.).

rekao Ivi, da je ispuše iz čaše. Uz mnogu muku Ivo to ipak nije mogao učiniti, dok nije pokazao g. Burić. Ivo je metnuo na ruku novčić, te je pitao, tko mu ga može izčerkati iz ruke. Odmah se javim ja i udarim četkom po ruci, da je novčić odmah ispao na pod, ali to nije bilo dobro, jer se moralo mirno četkati, a ne udarati. Drugi put sam četkala slabije, ali je ispao, jer se ruka zatresla. Pao je nekud ispod ormara, te ga nijesmo mogli naći. Nato se ostavim ćoravog posla, te g. Burić dade svoj novčić Ivi i polako ga izčerkta vrškom četke. On je uopće vrlo vješt ovakovim komedijama. Cijelo veče nije pio ništa do limonadu, koju je mama njega radi skuhalo. Na Iličkom trgu se oprostio Zvonko od mene obećavši, da će doći poslije podne s tetom. Došavši kući pisala sam dnevnik, za koji nijesam ona dva dana imala vremena. Poslije objeda je došao Zvonko. Mama me pošalje gospođi Pavki, da donesem novine ne bi li se u njima našao vozni red vlakova, da Ivo znade kad će otići. Međutim nađe on u starom voznom redu, što je htio, ali ja ipak pođem dolje i zatražim novine. Gospođa Pavka je ležala na divanu, a Hilda je slikala jednu od slika, koje je dobila na badnji dan. Gledala sam dosta dugo, a zatim sam i sama malo radila. Svršivši sliku do nekoliko cvjetova, za koje nijesmo imale boje, pođemo gore, da je pokažemo. Ivo i Zvonko su je gledali, a zatim smo sjele mi dvije na divan, on svaki u jedan stolac, te smo razgovarali. Ivo uzme jastuk, koji je bio na divanu i stane ga bacati na Hildu i na Zvonka, dok nije mama došla i uzela ga, da ga ne zamažu i poderu.

Poslije 5 sati dođe teta Vika, te pokaže, kako Zvonku dobro stoji njena kabanica i šešir. Najednom se Ivo sjeti, da se Zvonko preobuče u djevojčicu i tako među goste dođe. Učio ga je plesati cijelo veče i naučio dosta dobro. Ivo je neprestano govorio Zvonku, kako će tankim glasom sve samo potvrđivati i držati rubac na ustima, da ga se ne prepozna. Zvati će se Ankica i dolazi iz Bjelovara. Gdje je zaista jedna naša sestrična Ankica, koja je bila ovih praznika u Zagrebu. Ivo pođe po prijatelja Zvonka, a mi smo svirali glasovir i razgovarali o Zvonkovom odijelu. Čim čujemo, da dolazi društvo, pobjeći će Zvonko ili kroz prozor na verandu, pa onda kroz prozor u kuhinju, ili ako ih za vremena opazimo, pobjeći će jednostavno iz sobe u kupaonu, da ga ne bi prije vidjeli, nego što dođe obučen u djevojku. Teta Fina je gledala na ulicu i opazi, kad je društvo došlo i odmah nam kaže. Zvonko pobježe u kuhinju i sakrije se i skoro zatim se čuje kukurikanje g. Burića, koji gotovo uvijek time k nama dolazi. Došao je g. Zvonko, gospodična Zora, g. Burić i Ivo.

Gospodin Prašnički nije došao, jer je ostao kod bolesne supruge, kojoj je bilo vrlo zlo. Brzo prostremo stol za 9 osoba, premda nas je bilo samo 8 u sobi, kad pozvoni netko na vratima. Pođem na vrata i eto Ankice. Oduševljeno je pozdravimo, Ivo je predstavio g. Zvonku i g. Buriću, koji odmah kaže da su ispod rupca, koje je držala na ustima, brkovi. Ivo je posjedne između g. Burića i g. Zvonka u kabanici, jer je bila prehladna, te se nije htjela svući budući da u sobi nije bilo prevruće. Gospođica Zora ga prepozna i kaže teti Viku, kraj koje je sjedjela, da je to Zvonko. Pitali smo je, da li je došla vlakom koji ide u 3 sata, je li teta zdrava, je li se vozila na električnom tramvaju? Ona je na sve kimnula glavom i zatim je otišla, jer je morala po mom napatku ići teti Sekulički. Izletila je iz sobe tako velikim koracima, kao što je i došla, te se odmah vidjela, da nije

žensko čeljade. Šešir joj se nakrivio, te se ispod njega vidjela ošišana kosa. G. Burić nije htio vjerovati teti Fini, koja ga je uvjeravala, da je to jedna gospođica, a g. Zvonko je rekao, kako ga je milo pogledala. Večera je bila na stolu, kad Zvonko naglo uniđe u hodnik i odmah u sobu. Pozdravi sve i poljubi po običaju gospođama ruke, a Ivo ga predstavi g. Buriću, koji ga nije poznao. Pitala sam ga, da li je bio u bioskopu i kako mu se svidjelo, a on odmah potvrdi, i doda, da je iza jedne lijepe gospođice sjedio. Skine kabanicu, u kojoj je došao, te sjedne do mene sasvim na zadnje mjesto. Na mojoj lijevoj strani je sjedio g. Zvonko, do njega Ivo, a dalje Zora. Teta Vika je bila u proćelju. G. Burić je sjedio među mamom i tetom Finom, te mu je mama rekla, da je došao među dvije „mlade” udovice. Bratić Zvonko mi je napomenuo svoju ljubav u Požegi, ali nije htio opširnije pripovijedati, da ne bih dalje pripovijedala. Rekla sam mu, da bih ja to samo u svoj dnevnik zabilježila i ništa više. Ipak mi nije htio više pripovijedati, nego mi je rekao, da se zabavljam s g. Zvonkom, a dok dođe Hilda, zabavljat će se on s njome. Hilda je naime otišla prije večere, da opet poslije dođe plesati. G. Burić i ja smo pili limonadu, dok su ostali pili pelinkovac i vino. Kad je došla Hilda, pridruži se nama gospođica Zora, teta Fina i Hilda pijući limonadu. Na molbu g. Burića smo Hilda i ja svirale „die Klosterglocken”, kad se g. Burić sruši i srećno se zadrži negdje na vrućoj peći i stolcu. Služavka Mica je točila vode u tetinu čašu, te je nečiju drugu praznu povukla rukavom, čaša je pala i razbila se. Mi dvije se okrenemo od glasovira i nasmijemo tuđoj nespretnosti i za čas je umukla vika u sobi. Duskora odvuku stol u drugu sobu. Na sveopću molbu zaigra teta Vika jedan valčik, te Hilda odluči sa mnom otvoriti ples. Jedva smo se nekoliko puta okrenule, kad nas rastavi g. Zvonko i pograbi mene, a drugi Zvonko Hildu, koja se vrlo toga radi žalostila, jer on ne zna dobro plesati. G. Burić pođe po tetu Finu i sruši se s njom kod glasovira, našto smo se opet smijali. G. Zvonko je učio g. Burića plesati valčik na lijevo, što je on izvađao uz svakojake krive kretnje i korake. Kad je nekako naučio, zavrti ga g. Zvonko i obojica se sruše pred vratima. Jadni g. Burić je gore prošo, jer je pao na pod, a g. Zvonko je kleknuo na nj. Iza toga dođe g. Burić po mene i kaže, da je u limonadi alkohola, kojega sam sigurno ja metnula. Rekla sam mu, da nema u njoj do šećera, našto on počne pripovijedati, da iz šećera, kad kipi, nastaje alkohol. Na lijevo me vrtio bez takta, a ja sam ga držala za lakte, da ne izletim u koji ugao. Rekla sam mu, da što mu se nijesu istrošili rukavi u školi, da ću ih ja poderati. Poslije mene je plesao s Hildom, a jer ga ona nije mogla gledati, budući da je mnogo manja od njega, reče joj on, da bi je rado vidjeti. S njom je plesao sasvim dobro na lijevo, samo katkad su stali jedno drugom na noge. Zvonko je sakrio uru na ormar, te ju je okrenuo zidu, da bi svi zaboravili na nju gledati. Ja sam opazila, da je nema na pravom mjestu, te sam je stala tražiti. Čula sam tikanje te sam je duskora našla. Odmah sam znala, čije je to maslo, te sam ukorila Zvonka, našto mi on kaže, da će nagovoriti Ivu, da ostane do jutra, te da svi zaborave, koliko je sati. Ipak mu nije uspjelo, jer je Ivo gledao neprestano na svoju džepnu uru i brinuo se da ne zakasni na vlak. Sjela sam glasoviru, te sam svirala češke i na molbu Zvonkovu hrvatske pjesme, među njima i „dalmatinski šajkaš”. G. Burić je pravio neprestano komedije brojeći i pjevajući više puta „Dalmacijo”, a poslije ga nagovorio g. Zvonko, da mene natjera na

smijeh. On je pravio sve zamamljivije smješice, ali kad sam opazila, kamo to smjera, nijesam se u prkos htjela nasmijati. G. Burić je sjedio na lijevoj strani, te je neprestano gledao moja usta, ne smijem li se ja. Hilda je sjedjela na desno, te je gledala u note, dok ne dođe bratić Zvonko nuđajući kolače. Reče Hildi, zašto je tako ozbiljna večeras, i zašto se ne smije, našto mu ona odgovori narodnom poslovicom: „Tko se bez veze smije, taj pametan nije. Ali ja ću se smijati, ako bude što smiješno.” Kad ja to čujem uskliknem, „Živila, Hilda, samo dalje tako!” G. Burić je još uvijek pravio smješice, ali ja sam nastojala da se ne smijem. Svi drugi su pucali od smijeha. Napokon ustanem od glasovira, te Ivo počne igrati. Hilda i ja smo završile ples, a zatim uzme g. Burić gospođicu Zoru ispod ruke, te se stane redom od svih preporučivati i odvede je u drugu sobu, da se obuku. Teta Vika i Zvonko također ustanu i brzo odu. G. Zvonko je sjedio iza Ive, koji je igrao i nije se dao kući. Napokon ga nagovori g. Burić, te obuče kabanicu. Ivo se polako otpremao, jer mu se nije dalo ići. G. Zvonko obuče kabanicu i metne kapu na glavu, te se stane sa mnom razgovarati. „Kako to, da vi ništa ne pijete vina”, reče mi, „nema filozofa, koji ne bi pili vina, jer ako ih vino malo ne smota, ne mogu pravo misliti.” „Da”, odgovorim ja, „ako popiju litru vina, vide barem sve onako, kako nije”. Dugo smo se o tome prepirali, dok se nije obukao Ivo. Siromah g. Burić je sjeo na divan i kao osuđenik čekao sa Zorom na ovu dvojicu. Ivo se oprostio sa mnom, a i s drugima smo se rastali, te su otišli u 12 i ½ sati, Prozračili smo dobro sobe i pošli spavati.

Petak, 29. XII. 911.

U srijedu sam na svoje veliko veselje svršila Dubravku. Već mi je bilo dosta pisanja drama. Poslije podne je došao bratić Zvonko, a i Hilda je bila gore, te smo se gombali³⁷. Služavka nam je donijela od gospođe Pavke knjigu „die Kunst gesund zu bleiben”³⁸, gdje su naslikane svakovrsne vježbe. Zvonko nije dugo ostao kod nas, nego je otišao u bioskop.

Jučer sam počela prevoditi Epaminondu. Odlučila smo njega prevesti, jer prvo nemam vremena za Atika, a drugo sam upravo lijena za toliki posao. Poslije podne je Hilda molila tetu Finu, da ide s njom šetati, jer sama ne će ići, gospođa Pavka nema vremena, a ja sam i onako morala s mamom u grad, da obavim nekoje posjete, koje smo još prije Božića morali učiniti. Mama je najprije išla gospođi Eršeg, koja je zlo istegnula nogu, te joj je sva otekla. Pozovem Hildu, da pođe sa mnom šetati, dok ne dođe mama od gospođe. Mi dvije pođemo mimo kuće gospođe Eršeg, da se malo dalje prošećemo. Okrenem se slučajno, te opazim iza nas jednog mladog čovjeka, kako se strašno žuri. I Hilda se okrene, te ga istom onda prepozna, kad je sasvim do nas došao. Bio je bratić Zvonko, koji je došao k nama, ali jer nije nikoga do tete Fine našao kotkuće, pobježe za nama. Hildu je prepoznao izdaleka po odijelu, ali za me je sumnjao, jer sam imala kabanicu, koju još nije vidio na meni. Sad smo šetali mi tri zajedno, a kad smo došli do Prekrižja, okrenuli smo natrag, te smo se neprestano šetali pred kućama g. profesora

---

37 Gombati – raditi gimnastičke vježbe.

38 Umijeće očuvanja zdravlja.

Golika³⁹ i g. profesora Gjurašina⁴⁰. Zvonko nam je pripovijedao o nogometnim utakmicama, kod kojih je on sudjelovao. Vidjeli smo naime dva dječaka, kako su kroz školje u plotu došli na nečiju ledinu, te su se tamo nogometali. Duskora izađe mama iz kuće gospođe Eršeg, te svi zajedno pođemo niz Pantovčak. Hilda otiđe kući, a Zvonko pođe s nama našem skrbniku, gospodinu Šagovcu. Budući da stanuje na Maksimirskoj cesti, sjeli smo na tramvaj, da ne moramo pješke tako daleko ići. Iz kola opazim u Ilici Sofiku i Antala, koji su došli u Zagreb, da otputuju dalje u Bajmak, odakle je g. Bešlić rodom. Sofika još nije vidjela njegova zavičaja, te sad tamo polaze. Kod gospodina Šagovca smo razgovarali o Mašičevoj Liviji⁴¹, te mi je gospođa rekla, da je tako slaba, da ne će valjda više u školu. Dok smo tako razgovarali, pokuca netko na vrata, otvori ih, te uniđe visoki gospodin, komu se gospodin Šagovac vrlo razveselio. On je po predstavljanju živinar u Prnjavoru bosanskom, te je, kako je sam poslije pripovijedao, dao svoju kćer u nekakav zavod u Celovcu⁴². Nitko od nas tri nije zapamtio njegovo ime, kao što se to kod predstavljanja obično ne razumije i ne zapamti. Govorio je nešto lijepom hrvaštinom, a nešto i njemački, kao što je običaj u današnjem društvu. Nije zadovoljan sa zavodom, u kojem je njegova kćerka, jer po njezinu pripovijedanju ide ona bez pratnje po gradu na razne satove, a vrlo skupo ga dođe. Oboljela je na nosu, te ju je odveo u Gradac⁴³, gdje su je u 2 sata poslije podne operirali. Gospođa Šagovac ga umoli, da ode istom u 2 sata u noći, jer je rekao, da odilazi u 9 s vlakom, ali on nije htio odustati od svoga, nego obeća, da će doći poslije nove godine. Kad je došao u sobu mali Slavko, sin g. Šagovca, reče mu, da je lijep i zato sličan na svoju majku, premda je on mnogo prije sličan ocu. Taj gospodin je sjedio na mojoj desnoj strani, te sam mu mogla gledati u lice. Imao je brkove, zavinute dolje kao Ljudevit Gaj, samo malo manje, orlovski lijepi nos. Kako je visok, upravo je lijep čovjek. Na rastanku kaže g. Šagovac Zvonku, da se vrlo raduje, što se upoznao s drugim Tuškanom, jer je prvoga, Stanka, upoznao, dok je još bio u vojništvu, te je s nama više puta tamo bio. Kad smo izašli iz kuće, sipala je sitna kišica. Jedan tramvaj nam pobjegne ispred nosa, te pođemo pješice kući. Navratili smo se gospođi Sajvert po mamin kišobran, kojega je dan prije tamo mama zaboravila. Htjeli smo i mojoj kumi, gospođi Moravec, ali jer nije bila kotkuće, pođemo kući. Zvonko se tužio, da će sutra morati sa svojom mamom u posjete, što mu je vrlo dosadno, a kad tamo se s nama cijelo poslije podne šetao od kuće do kuće. Naveče je preveo sa mnom 5. glavu iz Epaminonde, koju bih sama sigurno brže prevela negoli njegovom pomoću.

---

39 Julije Golik (1866. – 1924.), klasični filolog, gimnazijski i sveučilišni profesor, predavao je u Ženskom liceju od 1895. do 1905. godine.

40 Stjepan Gjurašin (1867. – 1936.), botaničar, gimnazijski i sveučilišni profesor.

41 Livija Mašić bila je u istom razredu s Ljubicom Ilakovac. U popisu učenica VI. razreda 1911./1912. vodi se pod „izostale” (usp. Izvještaj Privremenoga zemaljskog ženskog liceja i s njim spojene vježbaonice u Zagrebu: na koncu školske godine 1911./12.).

42 Celovac, hrv. naziv za Klagenfurt.

43 Graz.

Danas ujutro sam prevela ostalih pet glava iz Epaminonde i sretno ga svršila. Dok sam prevodila, stao je sipati snijeg. Vrlo se razveselim, ali uzalud, jer je padao samo kratko vrijeme, i rastopio se odmah na mokroj zemlji. Hilda je otišla u grad, a kad se vratila, vježbala je glasovir. Uto dođe netko na vrata. Teta Fina je sjedjela kod prozora, te kaže, da je g. Moravec. Otvorimo vrata i uto uniđe g. Mandl sa svojom mladom gospođom. Ona je bila sasvim u crno obučena, jer je nedavno umrla njegova majka. Na 20. studenoga je umrla gospođa Mandl, koju smo mi svi vrlo voljeli. Mama joj je učinila mnogo dobra za života, te se njezin sin došao zato zahvaliti. Poslije podne sam pošla na sat glasovira g. Kolanderu. Kad sam unišla u sobu, bila je njegova gospođica kćerka, te je jednoj učenici nešto pripovijedala. Duskora doznadem i ja, da je g. profesor teško bolestan, te će gospođica tako dugo davati satove, dok on ozdravi. Dok je ona druga gospođica svirala, razmišljala sam, što bi se moglo sve dogoditi. Ako umre g. profesor, gdje ću učiti glasovir. Dođe mi napamet gospođica Pecinovsky. Bog zna, bi li me ona htjela za svoju učenicu? Kod gospođice Kolanderove ne ću dalje učiti, jer sam čula, da dobro ne uči. Dok sam tako mislila, dođe red na me, da sviram. Gospođica učiteljica otiđe u drugu sobu po žigice, da upali svijeće, i za to vrijeme mi nazočna učenica kaže, da je g. profesora udarila kap. Preda mnom se ukažu još strašnije slike, a poslije mi reče gospođica, da se to zbilom na drugi dan Božića uveče radi zornica, na koje je g. profesor morao rano ustajati. To ga je upropastilo, sve kako je vrlo umjereno živio. Došavši kući pripovjedim svima žalosnu vijest, te mi Hilda i gospođa Pavka odmah predlože, da učim dalje kod gospođice Pecinovsky. Mama mi je naveče rekla, da imam tri učiteljice, kod kojih bih mogla učiti glasovir: Gospođicu Pecinovsky, gospođu Mandl, koja također vrlo lijepo svira i satove daje i svoju sestričnu Macu Quinz, koja je nedavno namještena u glazbenom zavodu kao učiteljica. Odmah rečem, da ne bih htjela učiti u glazbenom zavodu kod Mace, jer oni sasvim drukčije uče i drže ruke drukčije. Sad bih se vrlo teško naučila na promjenu, gdje već četvrtu godinu na istu vrstu sviram. Najprije ću pokušati sreću kod gospođice Pecinovsky, a ako ona ne ushtije, onda ću dalje kucati. Negdje će me valjda uslišati.

Ponedjeljak, 1. I. 912.

U subotu ujutro sam kukićala i sretno sam svršila svoj ovratni zaštitinik. Mama je spremala prve dvije sobe, te sam se sklonila u treću, da ne smetam u poslu. Bilo je vedro i svijetlo. Šetala sam po sobi od jednoga prozora do drugoga neprestano kačkajući. Kad sam svršila, brisala sam prašinu s glasovira, što ja najradije sama radim, jer držim, da to nitko tako točno ne će učiniti kao ja. U tom brisanju me zateče bratić Zvonko, koji je dosade svoje radi došao k nama. Budući da nije znao, što bi radio, uzmem ručni rad, te mu predložim, da mi čita njemačka štiva, koja još nijesam dospjela da pročitam. On odmah pristane, te je dosta jednolično, ali ipak razumljivo čitao. Oko 12 sati je otišao kući ljuteći se na profesora, kod kojega je imao sat iz grčkoga, jer je dobio u školi drugi red. Poslije podne sam igrala srpske i ruske narodne pjesme. Među srpskima su mi se mnoge vrlo svidjele, nijesu teške, ali ruske su mi vrlo teške. Zvonko je došao dosta kasno, jer je obavljao zajedno s tetom Vikom nemile vizite. Otišao je brzo, jer je

odlučio poći u kazalište na „Hoffmannove priče”. Bio je vrlo veseo, gotovo pretjeran, te je skakao kao lud po sobi. Naveče sam čitala „Zonu Zamfirovu”, i donijela sam dnevnik na sto, da napišem nešto u nj, ali sam se tako učitala, da je bilo već kasno, da istom onda stanem pisati. I tako nijesam ništa napisala.

Nadali smo se, da će brat Ivo poslije podne doći, ali jer ga nije do naveče bilo, mislili smo da će tek sutra doći ili nije uopće dobio dopust. U noći se najednom probudim od glasnoga razgovora. Vidim u sobi Ivu, kako se spustio s prozora i kako ga zatvara. Mama je ležala u krevetu, te se s njime razgovara. Došao je malo prije s vlakom, te, budući da je zvono bilo pokvareno, da bi ga čuli, morao se popeti po zidu na verandu i lupati po prozoru. Mama ga je mogla pustiti samo kroz prozor, jer je pred vratima stajao stol s božićnim drvcom. To se dogodilo oko 3 i ½ sati. Odmah je otišao spavati, te je do 11 i ½ sati drugi dan spavao. Ali za nas to nije ništa novo, jer on obično u praznicima dugo spava.

Jučer sam išla na sv. misu u 8 sati. Hilda mi je dan prije rekla, da je povedem sa sobom, ali budući da još nije ni ustala, kad sam odilazila, nijesam je mogla povesti. Došavši kući čitala sam Zonu Zamfirovu, koja me vrlo zanimala, samo sam našla mnoge izraze, koje nijesam razumjela. Bilo je ružno vrijeme. Ujutro je padao vrlo mokri snijeg, te je bila neugodno mokra zima. Mama je otišla u grad po kamate od svoje kaucije, a teta Fina u crkvu. Dok sam čitala, opazim, da uz stube ide g. Vido Šagovac, sin našega skrbnika, koji je zajedno s bratom Filipom u wienerneustadtskoj akademiji. Najprije izruči njegove pozdrave, zatim upita za mamu. Kažem, da nije kotkuće, te stanemo o svemu i svačemu razgovarati. G. se tužio na zlo jelo u školi i kako samo 2 sata na nedjelju jašu. Budući da on vrlo rado jaše, jašio je ovih praznika svaki dan po 5 do 6 sati. I onima, koji su ostali u zavodu, ide bolje preko praznika, jer jaše svaki dan dva sata, imadu naime malo konja, a mnogo jahača, a sada se konji na nekolicinu lako razdijele. Poslije je došao i Ivo, ali malo poslije njegova dolaska je otišao g. Vido, jer ima još jedne posjete da učini. Oprostio se s nama zaželjevši sretnu novu godinu, a Ivo je poslao po njemu pozdrave Filipu i nekojima svojim drugovima, koji su s njime bili u kameničkom zavodu. Prije objeda sam pomagala u kuhinji. Kosala sam zečevo meso za nekakovu paštetu, koja mi nije ni najmanje u tek išla. Ni mama je osobito ne voli, ali smo je spekli, da se potroši zečevo meso. Ivo je došao kasno iz grada, te je donesao sa sobom jedno lijepo držalo, što ga je dobio negdje na dar. Meni se vrlo svidjelo, te ga zamolim, da mi ga pokloni; ali on nije htio ni čuti o tom. Onaj, od koga ga je dobio, je kazao da stoji 15 f, vrijedno je 40 f, ali on će mi kao brat dati za 30 f. Izvadim nakon pogađanja 30 f, on ih uzme i daje mi držalo, koje je imalo tu prednost, da se trebalo samo pritisnuti, te je pero samo palo, bez da se zapacka njime prste.

Mama mi je kazala, da je čula, da je g. profesoru Kolanderu bolje. To me donekle razveselilo, ali mi je i malo bilo žao, što ću kod njega nastaviti glasovirati. Mene bi veselila promjena, ali takova, gdje bih brže no prije napredovala. Poslije podne je došao bratić Zvonko, te mi je kazao, da je u 4 sata blagoslov kod sv. Marka. U tri sata se otpremimo Hilda, Zvonko i ja k. sv. Marku. Dosta dugo smo čekali, dok je počela večernjica. Sam g. župnik je pjevao i molio. Poslije blagoslova je bila propovijed o nezahvalnosti

ljudskoj. Poslije blagoslova smo pošli mi tri kući ispod ruke. Bilo nam je naime zima, te smo se grijali jedan na drugom. Hilda mi je bila zdesna, a Zvonko slijeva. U Ilici smo sreli Ivu te smo ga veselo pozdravili. Istom na Iličkom trgu smo opazili, da je tlo smrznuto, jer je trg otvoren prema sjeveru. Bila je lijepa mjesečina, a električne svjetiljke nijesu bile upaljene, te je bilo lijepo i svečano. Došavši kući razgovarali smo najprije kod gospođe Pavke, a poslije smo došli gore. Poslije večere sam svirala četveroručno sa Zvonkom, koji je otišao u 9 sati, jer je vidio, da se moje oči zaklapaju.

Ivo je došao u 3 i ½ sati u sobu vičući „Prosit Neujahr”⁴⁴. Bio je pozvan u jednu privatnu kuću, te nam je pripovijedao o svojoj zabavi. Jeo je tada salame i pošao spavati. Ujutro sam dobila takav tek na salamu, da se nijesam mogla uzdržati, nego sam je zajutarkovala prije, no sam otišla u crkvu.

Utorak, 2. I. 912.

Jučer je bilo vrlo zima ujutro. Mraz je pokrio travu i svijetlio se na suncu. Zamotala sam se dobro u kabanicu, da mi ne bude zima. Kad sam izašla u 7 i ½ sati na ulicu, vidjela sam, da s lijeve strane dolazi g. Tošo Panić. Pođem dalje, kad on prođe pokraj mene i zaželi mi sretnu novu godinu. Idući dalje čujem glazbu iz jedne kuće, pogledam slučajno unutra i vidim, kako se nekoliko parova vrti. Ti lijepo dočekaše novu godinu, pomislim idući dalje. U Ilici me upita jedna gospođa ili gospođica, ne znam, što je bila, za dućan gospođe Auschlacherove. Pođem s njom nekoliko koraka te joj pokažem dućan, koji je tražila. Pitala me, da li su danas otvoreni dućani, a osobito bazari, našto odgovorim, da su svi otvoreni do podneva, a otvaraju se kao obično nešto prije 8 sati. Dućan je bio još zatvoren, te je samo pred njim ostavim i pođem u crkvu. Poslije sv. mise sam pošla ravno kući. Na Pantovčaku sam srela gospođu Jakovac, te sam joj uz pozdrav zaželjela sretno novo ljeto. Ona mi je vrlo prijazno uzvratila želju. Došavši gospođi Pavki našla sam Hildu još u krevetu. Veselo se pozdravimo i porazgovorimo o svakojakim stvarima. Uto dođe gospođa Pavka, te nešto spomene, da bi htjela znati plesati valčik onako, kako ga ja plešem. Svučem kabanicu, te je stanem učiti korak i pomalo se okretati najprije samu, a poslije zajedno sa mnom. Ja se još nijesam ni pravo okrenula, kad gospođi Pavki postane vrlo zlo. Cijelo prijepodne se nije mogla oporaviti, premda je uzimala svakojake lijekove.

Poslije podne je došao bratić Zvonko, te smo cijelo poslije podne potrošili na to, da pitamo po kartama, tko nas od poznatih najviše voli. Dosta smo se smijali i tješili, da nije istina. Hilda i ja nijesmo Ivi i Zvonku htjele reći svoje poznate, nego smo samo jedna drugoj povjeravale. Zvonku je često izašlo, da ga Hilda voli, zatim ja, a i sestra Micika mu je došla. Meni je izašlo vrlo povoljno i dvaput za redom jednako. Naveče je Hilda svirala glasovir. Zvonko se kod večere najednom uozbiljio, premda je inače vrlo veseo. Poslije večere sjedne k prozoru, a budući da je bio još jedan stolac kraj njega, sjednem do njega. Bila je krasna mjesečina. Čekali smo, da dođe društvo, po koje je Ivo otišao. Hilda je vježbala glasovir, te je ulovila, kako mi je danas kazala ne prisluškujući

---

44 Njem. „Sretna Nova godina”.

po gdje koju riječ. Ne znam, kako je došlo do toga, da mi je Zvonko stao pripovijedati o svojoj ljubavi u Požegi, koju mi je već prije spomenuo. Zarekne mu se u govoru, te mi kaže i ime svoje odabranice, premda ga nije htio kazati. Obećala sam mu, da ne ću nikome ništa kazivati, pa zato ni jadni dnevnik nema sreće, da bih to u njoj napisala, jer se bojim da bi preko njega mnogi za tajnu doznali. Dosta ljudi će ga čitati, a nitko ne bi htio dva lista o toj priči izostaviti, da ih ne pročita. Zvonko mi je pripovijedao vrlo ozbiljno, a i ja sam tako shvatila, te sam ga štošta pitala. Hilda je otišla u polovici pripovijedanja, jer ju je Marica zvala na večeru, a Zvonko mi je još gotovo po sata pripovijedao. Mene je to vrlo zanimalo, jer ja volim ovakove stvari čitati, a još više u zbilji slušati. Više puta je bila duga šutnja, dok nijesam ili ja prekinula kakovim pitanjem ili se Zvonko sam sjetio, da što god pripovijeda.

Oko 8 sati dođe g. i gospođa Prašnički, gospođica Zora i Ivo. G. Zvonko i Burić su kanili tek poslije doći, jer su imali još posla. Odmah dademo na stol dopisnice, te su se svi redom potpisali. Zvonko je sjedio kraj mene, a Ivo kraj gospođice Zore. Zvonko je pisao na papir ime svoje odabranice i svoje ime i običnim pismom i stenografijom. Mi dva smo se vrlo povjerljivo razgovarali i on mi je sakriveno od drugih kazivao, što je napisao. Duskora dođu g. Zvonko i g. Burić, te se i oni potpišu na dopisnice od Micike i Filipa, Franje, prijateljice Katice i njena g. brata Pavla. G. Burić je na svačiju dopisnicu napisao „farmaceut pijevac Burić”. Prostremo sto i sjednemo za nj. Na pročelju je sjedio g. Prašnički, do njega mama, koja nije htjela ništa jesti, jer je već prije večerala, a nije joj bilo najbolje. Na lijevo su sjedjeli gospođa Prašnički, teta Fina, gospođica Zora i napokon Ivo, kojega smo zajedno s g. Burićem jedva otpravili od glasovira. Na desno je sjedio g. Burić, g. Zvonko, ja, Hilda i na posljednjem mjestu bratić Zvonko. Poslije sam morala na njegovu molbu promijeniti mjesto, te sam sjedila između njega i Hilde. Svaki čas mi je koji nešto prišapnuo, što sam samo ja smjela čuti, ili sam rekla što god samo Zvonku ili samo Hildi. Po svom običaju nijesam pila drugo no limonadu, ali g. Burić se prevario, te je popio pol čaše vina i to mu nije dobro činilo. Već je bilo 9 i ½ sati, a mi smo još sjedjeli kod stola nuđajući se slatkišima. Hilda i ja smo bile željne plesa, (to povjerimo i Zvonku), te svi tri zajedno pođemo mami moleći, da odnesemo stol u drugu sobu, te da započnemo ples. Odmah nas mama usliša, te je stol i sag bio odmah u drugoj sobi. G. Zvonko i g. Burić nijesu htjeli plesati, jer su bili izmučeni od dana prije, te odrediše, da gospođe biraju. Pođem najprije po gospođicu Zoru, koja je sjedjela kraj glasovira uz Ivu i okretala mu note, kao da on iz njih svira, ali on je napamet igrao. Ona me ne usliša, te zaplešem s Hildom, jer mi dvije uvijek zajedno otvorimo ples. G. Burić se pretvarao, da mu je žao, što još nitko nije došao po nj, te je vikao, da ima na prodaju peršina i rotkvice. Napokon se odlučimo Hilda i ja, te ona pođe po g. Zvonka, a ja po g. Burića. Više puta sam značajno pogledala bratića Zvonka, koji se sasvim razveselio te sjedio kraj prozora, obasjana mjesečinom. Kad Hilda i ja nijesmo plesale, bile smo uvijek zajedno sa Zvonkom. Gospođica Zora najprije nije htjela plesati ispričavajući se umornošću od jučer, ali poslije je ipak plesala i čak s g. Burićem, s kojim se nešto zavadila. Kad je došla preda nj, on je sasvim začuđeno pogleda, ali i s njom zapleše u znak pomirbe. Dok smo Hilda i ja svirale „die Klosterglocken” po želji g. Burića,

plesala je teta Fina s njime i opet padoše, jer im je Ivo nekako zlo nadošao na put. U po noći odredimo, da moraju gospoda birati, jer samo na novo ljeto je to bilo određeno gospođama. Ali nijedan od gospode nije htio plesati, te je teta Fina uzalud svirala najljepše valčike i polke. Nešto poslije ponoći je otišla Hilda na poziv gospođe Pavke, koja nije htjela unutra doći. G. Burić i g. Zvonko su svirali četveroručno, premda obojica ne znadu svirati. G. Zvonko je svirao pratnju, a g. Burić je izvađao svakojake trilere i glissande⁴⁵. Poslije je Ivo izmijenio g. Zvonka, te je s g. Burićem nastavio. Zvonko i ja smo sjedili do vratiju udaljeni, ali na vidiku drugima. Zvonko je metnuo ruku preko naslona moga stolca na moje ramo, te je pjevao s g. Burićem, koji je prestao svirati, te je uz Ivinu pratnju pjevao. Već su počeli ustajati na odlazak, kad g. Zvonko dođe pred mene i pokloni se. Neko vrijeme sam ga čudno gledala, a zatim se dosjetim, što želi, ustanem i zaplešem s njim. Češće sam pogledavala Zvonka, koji je sam sjedio do vrata. Oko 1 sat su se nekako spremili, samo Ivo još nije bio gotov, premda su ga tjerali, da ne zakasni na vlak. I doista je zakasnio na onoga, te je istom ujutro otišao. G. Zvonko nas je umolio jednu čitanku za četvrti razred pučke škole, jer treba, da uči svoje novake čitati. Mama obeća, da će potražiti, ako se još koja kod nas nađe, jer mi smo već svi odavna svršili pučku školu. I bratić Zvonko je trebao otići drugo jutro u 8 sati u Požegu, da nastavi nauke. Srdačno se sa mnom oprostio poljubivši me dvaput. Otišao je s Ivom na kolodvor, te je istom ujutro u 3 sata došao po tetinu pripovijedanju kući.

Danas ujutro sam sjela ozbiljno uz knjigu, te sam naučila latinski i povijest. Nije mi bilo osobiti dobro, jer sam se valjda jučer prehladila. Hildi sam dosta otresito kazala, da me pusti na miru u učenju, jer ona me koješta zapitivala čitajući dnevnik. Poslije podne sam vježbala glasovir, a zatim sam se uzalud mučila s jednim matematičkim primjerom, u kojem se mora izračunati radnja jednog pojedinoj radnika iz njih više. Cijeli dan sam bila zlovoljna, te mi se svaki čas učinilo, da dolazi bratić Zvonko, te da će istom uveče otići. Istom, kad mi je mama kazala, da je već otišao, prestala je ta slutnja. Kad je uz moje razmišljanje o onom nesretnom računu nastao sumrak, gledala sam kroz prozor na zapadnoj strani. Nebo je bilo prevučeno dosta rijetkim oblacima koje je osvijetlilo sunce ispod horizonta. Samo komad neba nad Plješivicom [Plješivicom] je bio bez oblaka te se vidjelo živo rumenilo, koje je pomalo prolazilo u žuto-zelenu boju. Sjetila sam se gledajući Plješivicu, kako smo nas petero braće zajedno s Hildom ljetos na nju išli. Ivo nas je vodio po šumama, te smo samo trčali podupirući se na štap niz brdo. I na Okić-gradu smo tada bili i svašta ugodna doživjeli. Htjela sam ponijeti sa sobom batinu za uspomenu; odrezao ju je naime Ivo u šumi, ali mi je Franjo varkom oduzme i daleko baci. Kako smo se žurili natrag, da dospijemo na vlak, ali uzalud; baš smo ga lijepo vidjeli kako nam odilazi fićukajući, kao da nam se hoće narugati. Morali smo tri sata čekati na drugi vlak, te smo to vrijeme potrošili sjedeći u vrtu gostione na kolodvoru. Kad smo došli kući, boljele su nas manje⁴⁶ tako noge, da se Micika objesila o mamu, a Hilda i ja o Ivu. Mama je naime došla na kolodvor s jednim Franjinim prijateljem koji je došao, da prenoći kod nas, a zatim s Franjom u zavod pođe. Drugi dan

---

45 Glisando – brz prijelaz s tona na ton klizanjem prsta po tipkama glasovira.

46 Misli se na mlade.

nijesmo nikamo išli, samo je jadni Franjo morao u zavod, dok smo mi svi drugi ostali kotkuće. I sestra Micika je imala produženje praznika, te je ostala kotkuće, a on jadnik je sam odilazio. Hilda je plakala tada za njim, ali mi drugi ne, jer to se kod nas ne običaje činiti. Dok sam ja tako mislila, vidi mama s prozora, koji gleda na ulicu, da dolazi g. dr. Mahaček. Htio je jučer doći, ali ga je služba zapriječila. Još nijesmo ni sjedjeli, kad ga zamolim, da bi mi pokazao onaj račun s radnicima. Ali ni njemu nije nikako išao u glavu, te smo ga ostavili neriješenoga. Razgovarali smo malo o jučerašnjem danu, pa o samostanskim članovima, koje on vrlo brani, a mama je protiv njih. Odigrala sam na glasoviru nekoliko čeških, ruskih i srpskih pjesama, a zatim je otišao. I opet nije htio ništa svirati, ali nam je javio veselu vijest, da je za božićni dar dobio glasovir. Kupio ga je naime sam sebi za zabavu. Odmah iza njega dođu Darinka i Hilda. Darinka je danas došla od kuće u školu, a Branka ima praznike do 8., te još nije došla. I opet smo pitale na karte za tuđu i svoju ljubav, te je meni izašlo isto kao i jučer poslije podne. Mislili smo, da će doći danas naveče mali Ivan, naš đak, ali jer ga dosad nema, gdje je već vrlo kasno, valjda će istom ujutro doći. Sjutra počinje škola, te radi toga svršavam danas svoj dnevnik. Žao mi je, što ga ne mogu nastaviti, jer u školi se štošta lijepo i zabavno za dnevnik doživi, ali moram više učiti i primiti knjigu, da svjedodžba prvoga poljeća dobro ispadne. Kamo sreće, da je još nekoliko dana bez škole, te da mogu još pisati, ali kad nije moram te ostaviti, moj mili tajniče!

Zagreb, 24. V. 1912.

U spomen mile prijateljice Livije Mašić

Jučer uveče u 9 sati umrla je naša mila družica Livija. Već šestu godinu posjećivala je ona ženski licej u Zagrebu i bila nama svima dobra družica.

Dok je bila mlađa, polazila je protestantsku školu te je stoga dosta teško govorila hrvatski. Ali bila je vrlo vješta mađarskom i njemačkom govoru. U školi je bila vrlo revna. Nije bilo zadaće, koju ona ne bi izradila. Kod školskih zadaća je vrlo mnogo pomagala svojim susjedama, a osobito kod njemačkih. Ona je bila ta[ko] uvjerena o svome poznavanju njemačkoga jezika, da se ljutila, ako bi koja učiteljica prigovarala kojoj njenoj pogrješci. Ako bi njezina dobra prijateljica uradila štogod zlo ili vrlo jednostavne stvari ne bi znala, ona je to uvijek s nekim čuđenjem i gotovo prezirom izrazila pred drugom. Više puta je dobroj prijateljici u lice otvoreno izrekla svoje negodovanje, ali to je bilo rijetko. Mi smo je u školi vrlo voljele više puta gotovo više sebe radi nego radi nje same. Od nje smo naime uvijek dobivale zadaće za prepisivanje, a ona to nije ni od koga tražila.

Mlada je ona umrla u 17. godini svoga života, ali bilo je u tome mnogo uzroka, koji su na njenu osjetljivu ćud tako jako djelovali, da nije mogla izdržati. Kućna nesloga je sigurno na nju najviše djelovala, premda se ona nije nikada nikome toga radi potužila. Njezin otac naime je Hrvat dušom i tijelom odan svojoj domovini te je svakom zgodom brani. Nasuprot njena majka je vrlo Mađarka, koja se ne može zagrijati za Hrvatsku. Ona je odgojila Liviju u duhu mađarskom, a u protestantskoj školi je Livija stala osjećati za njemački jezik. Roditelji su bili i različitih ispovijesti, a sve tri kćeri su

bile kao i majka protestantkinje. Oni se nijesu mogli složiti, a ta nesloga je skrhalo slabo tijelo Livijino. U školi se često njezino lice namrštilo, ako se spomenulo što god u prilog Hrvata ili Slavena, a protiv Nijemaca ili Mađara. To je bio za nju uvredljivi žalac, koji ju je često u hrvatskoj školi ubo. Da se ona kome povjerila, možda bi joj lakše bilo, ali ona je šutila mučeničkom mukom.

U IV. razredu je imala škrlat, a od toga joj ostade slabokrvnost. Uz to je lani počela učiti plesati. Mnogo plesanje oslabi je još većma pogotovo, kad je vježbala svaki dan za dječji dan⁴⁷, kad su licejke učenice plesale na pozorištu. Često joj je govorila gospođica Ettinger⁴⁸, da izostane iz škole, a to su joj i kotkuće kazali, ali ona nije htjela. Radila je naporno dalje školske zadaće, vježbala glasovir i plesala. U to vrijeme se pripravljala za konfirmaciju. Morala je češće na sat vjeronauka, a i često na ples, te nije nikad imala odmora. Nekoliko dana prije konfirmacije je izostala iz škole. Na taj svečani dan je bila vrlo blijeda i slaba. S velikom tremom je odgovarala u crkvi vjeronauk i drhtavim glasom se Bogu zavjerala, da će u njegovoj crkvi živjeti i umrijeti. Prošlo je i to i ples se svršio. Ona se nije ni bez toga posve oporavila, a ni praznici joj nijesu povratili zdravlje, ali ona je nastavila školu, Često je izostajala radi bolesti. Jednom nije bila gotovo mjesec dana u školi i tad se vratila slabija, bljeđa. Htjela je nadoknaditi sve, što je zaostala i učila je bez prestanka. Kamo sreće, da nije nikada učila latinski jezik? Koliko se njime mučila, a što ima jadnica od sve te muke? Ona je htjela ići u ljekarnu, a Bog je prije izliječio. Mnogo učenje oslabi je opet tako, da je morala izostati iz škole. Teško se sklonuo njezin otac, da je pošalje na promjenu zraka. Došla je u Budimpeštu hoteći dalje u Karpate k svojoj kumi. Ali liječnik joj preporuči more i jedva je primiše na Sušaku. Tu je ležala u sanatoriju. Češće nam je pisala po koju dopisnicu, a mi smo joj rado odgovarale. Nakon duljeg boravka na moru se povrati u Zagreb. Došla je početkom lijepoga mjeseca svibnja. Nije joj mnogo pomogla promjena zraka. Ona se počela liječiti, kad je u njoj suha bolest imala duboku klicu. Kotkuće je bila vrlo žalosna, ako bi došle njezine drugarice k njoj i pripovijedale smješice, žalosno bi se nasmijala i opet se uozbiljila. Mnogo je trpjela posljednjih svojih dana, ali se do zadnjeg časa nadala zdravlju i životu. Uzalud joj bijaše nada. U utorak poslije podne pripovijedala nam je Marica Hlebecova⁴⁹, da sad vrlo mnogo jede, te želi novu crvenu haljinu. Majka joj je htjela kupiti, jer što će joj onakvoj bolesnoj uskratiti.

Zlata Kukolova⁵⁰ se dogovori sa mnom, da ćemo u petak poći k njoj. Mene je nešto vuklo, da je vidim prije smrti. Činilo mi se, da bi se ona razveselila, kad bi vidjela mene. Mi se nijesmo već odavna vidjele, a bile smo vrlo dobre prijateljice. Uvijek je ona moje njemačke, a ja njene hrvatske zadaće ispravljala. Mi smo se u svemu izim vjere slagale. Htjela sam joj ponijeti ruže iz našega vrta, koje bi je sigurno više od

---

47 Manifestaciju Dječji dan pokrenula je 1908. Sekcija „Za našu djecu” Udruge učiteljica kraljevina Hrvatske i Slavonije sa svrhom prikupljanja sredstava za osnivanje institucija za socijalno ugroženu djecu.

48 Mara Ettinger, ravnateljica viših pučkih škola, u Liceju je poučavala risanje.

49 Marica Hlebec iz Rume, školska kolegica.

50 Zlata Kukol iz Zagreba, školska kolegica.

kupljenih razveselile, ali nijesam ih trebala trgati. Ona je uvenula prije njih. One se još uvijek skrivaju među zelenim listovima, a Livija leži žuta i blijeda na odru.

Za nju se zanimao Dévidé, koji je išao s njom na vjeronauk, ali ona mu nije bila sklona. Možda je to bilo samo na očigled svijeta, ili je sama sebe varala, a u srcu je drugačije osjećala. Ali to je za nas tajna, u to ne možemo prodrijeti. On joj je dao neku knjigu za uspomenu. Jedva se odlučila, da je primi. Bojala se za svoj dobar glas, koji je ostao nepovrijeđen.

Bila je mirna i tiha, ali je teško umrla, jer teško mladom biću u 17. godini ostaviti svijet, kojega još nije ni pravo upoznala. Kako bi bilo kojoj od nas živih, da mora u cvijetu svoje dobi umrijeti. Što sve ne bi žrtvovala, da ostane na tom bijednom svijetu. Ipak ćemo se i mi morati prije ili kasnije od njega dijeliti. Nastojmo, da se pripravimo, te da spremne dočekamo smrt.

*Livija Mašić.*⁵¹

Zagreb. 24. V. 1912.

Jučer uveče u 9h umrla je naša mila družica Livija. Već 6. godinu je ona posjećivala ženski licej u Zagrebu i bila nam dobra družica.

Dok je bila manja, polazila je protestantsku školu te je stoga dosta teško govorila hrvatski. Ali zato je vrlo dobro govorila mađarski i njemački. U školi je bila vrlo revna. Nije bilo zadaće, koju ona ne bi izradila. Kod školskih zadaća je vrlo mnogo pomagala svojim susjedama, a osobito kod njemačkih. Ona je bila uvjerena o svome poznavanju njemačkoga jezika, tako da se ljutila, ako bi koja učiteljica prigovorila kojoj njenoj pogriješi. Ako je koja njezina dobra prijateljica uradila štogod zlo ili vrlo jednostavnu stvar pitala, ona je to uvijek s nekim čuđenjem i gotovo prezirom izrazila pred drugom. Višeput je dobroj prijateljici i u lice otvoreno kazala svoje negodovanje, ali to je bilo rijetko. Mi smo je u školi vrlo voljele gotovo više radi sebe nego radi nje. Od nje smo naime uvijek dobivale zadaće za prepisivanje, a ona nije to od nikoga tražila. Mlada je ona umrla, ali ima tome mnogo razloga, koji su na njenu osjetljivu ćud tako silno djelovali, da nije mogla izdržati. Njezin g. otac je vrlo odan Hrvat svojoj domovini te je svakom prilikom brani. Nasuprot njena gđa majka jest prava Mađarka, koja se ne može zagrijati za Hrvatsku. Ona je odgojila Liviju u duhu mađarskom a dosta i u njemačkom. Otac i majka se nijesu mogli složiti, a ta nesloga je djelovala na ubogo dijete, koje je bilo i onako slabo, te nije moglo podnijeti manju razmiricu. Ako se u školi štogod spomenulo u prilog Hrvatima ili Slavenima, a protiv Nijemaca ili Mađara, namrštilo se Livijino lice. Ona to nije odobravalala. Ipak je ona bila vrlo dobra. Ona se nije nikada nijednom riječi potužila na domaću neslogu, nego je još govorila, kako ima dobre roditelje. Možda bi joj lakše bilo, da se kome povjerila, ali ona je šutjela o svojim brigama. Prošle godine je imala bolest škrlat i poslije je ostala vrlo slaba. Uz to je stala učiti plesati. Mnogo plesanje oslabi je još većma pogotovo, kad je još vježbala svaki

---

51 Tekst o Liviji Mašić koji slijedi samo se u nekim sitnicama razlikuje od prethodnoga. U rukopisu su jedan iza drugoga, pa tako donosimo i u prijepisu.

dan za kazališnu predstavu. Često joj je govorila gđica Ettinger, da izostane iz škole te da se oporavi, ali ona nije htjela. Radila je i dalje naporno za školu, za ples i k tome još za glasovir. U to vrijeme se morala pripravljeti za prvu pričest ili konfirmaciju. Morala je češće na sat vjeronauka, a i često na ples, te nije nikad imala odmora. Nekoliko dana prije konfirmacije je izostala iz škole. Na taj svečani dan je bila vrlo blijeda i slaba. S velikom tremom je odgovarala u crkvi vjeronauk. Ali prošlo je i to i ples se svršio. Ipak ona se nije sasvim oporavila, a druge godine je pošla opet u školu. Često je izostajala radi bolesti. Jednom je izostala gotovo mjesec dana i tad se vratila slabija, blijeda u školu. Tad je htjela nadoknaditi sve, što je zaostala i vrlo mnogo je učila. Kamo sreće, da nikada nije počela učiti latinski jezik! Koliko se njime namučila, a što ima jasnica od svega toga? Mnogo učenje oslabi je opet tako, da je morala izostati iz škole. Teško se sklonuo njezin g. otac, da je povede na promjenu zraka. I došla je u Budimpeštu hoteći preko nje dalje u Karpate k svojoj kumi. Ali liječnik joj preporuči more i jedva je primiše sa Sušaku. Tu je ležala bjednica u sanatoriju. Češće nam je pisala po koju dopisnicu, a i mi smo joj sada odgovarale. Nakon duljega boravka se povrati u Zagreb. Nije joj mnogo pomogla promjena zraka. Ona se prekasno počela liječiti i predugo je radila naporno. Kotkuće je bila vrlo žalosna. Ako bi došle njezine družice k njoj i pripovijedale smješice, žalosno bi se nasmijala i opet se uozbiljila. Mnogo je trpjela u posljednjim danima, ali se do zadnjeg časa nadala zdravlju i životu. Uzalud joj bijaše nada. U utorak poslije podne pripovijedala nam je Marica Hlebecova, da sad vrlo mnogo jede te želi novu crvenu opravu. Majka će je joj kupiti, jer kako bi joj ovako bolnoj mogla što god uskratiti. Zlata Kukulova se dogovori sa mnom, da ćemo danas poći k njoj. Mene je nešto vuklo, da je vidim prije smrti. Činilo mi se, da bi se ona razveselila, kad bi vidjela mene. Mi se nijesmo već odavna vidjele, a bile smo vrlo dobre prijateljice. Uvijek je ona moju njemačku a ja njenu hrvatsku zadaću ispravljala. Mi smo se u mnogome slagale, samo o vjeri se nijesmo smjele razgovarati. Htjela sam joj ponijeti ruže iz našeg vrta, koje bi je sigurno više od kupljenih razveselile, ali nijesam ih trebala trgati. Ona je uvenula prije njih. One se još uvijek skrivaju među zelenim listovima, a Livija leži žuta i blijeda na odru.

Za nju se vrlo zanimao g. Dévidé, ali ona ga je mrzila. Možda je to bilo samo na očigled svijeta ili je sama sebe varala, a u srcu je drugačije osjećala. Ali to je za nas tajna, u to ne možemo prodrijeti. On joj je dao jednu knjigu za uspomenu, a ona ju je nakon dugog nećkanja primila. Bojala se za svoj dobar glas, a imala je i posve pravo.

Bila je mirna i tiha, ali je dosta teško umrla, jer teško je mladom biću u 16 god ostaviti svijet, kojega još nije ni pravo upoznala. Kako bi bilo kojoj od naših prijateljica, da mora sad u cvijetu dobi svoje umrijeti. Što sve ne bi žrtvovala, da ostane na tom bijednom svijetu. Ipak ćemo se i mi morati prije i kasnije od njega dijeliti. Nastojmo, da se pripremimo, te da je spremne čekamo!

Livija se posve promijenila poslije smrti. Velika borba je pogrdila njene i onako oštre crte, te je se teško prepoznaje. Molimo za njenu dušu, da joj Bog daruje pokoj vječni.

Nedjelja, 26. V. 1912.

Sprovod naše mile prijateljice je bio određen za subotu u 5 sati poslije podne. Sabrale smo novac i kupile vijenac od samih bijelih ruža. Najprije sam išla na sat glasovira, a tada sam kod Zore Benedekove⁵² ostavila svoje note. Polako sam pošla Palmotičevom ulicom do Livijina stana. Dođem do isusovačke crkve i svratim se u nju. Izmolim dva očenaša za Livijinu dušu. Polako sam navukla rukavice i približavala se Hatzovoj ulici. Išle su i dvije druge prijateljice, te sve tri zajedno pođemo, da pogledamo Liviju. Neki gospodin u crnom odijelu s cilindrom na glavi nam pokaže kućni ulaz, gdje leži gospođica Mašićeva. U prvoj sobi je bilo mnogo strane gospode. Mi pođemo odmah u drugu, gdje je na stolu stajao lijes s Livijinim tijelom. Sva je bila pokrivena bijelim cvijećem. U mraku nijesam mogla odmah raspoznati lice. Livijina majka je stajala kraj Livijinog uzglavlja sa suznim očima. Pristupim k njoj, ona mi pruži ruku, stisnem je i poljubim. Tad pogledam na mrtvu glavu. Cijela je bila pokrivena bijelim cvijećem, samo se vidjelo žuto lice kao od voska. Usta su bila malo otvorena. Suze mi navriješe na oči. Okrenem se. Iza mene je stajala Marica Hlebec sa svojom majkom. Pokazala mi je naš vijenac od bijelih ruža i karanfilja. Dolazilo je sve više i više stranih te mi izađemo. Naše saučenice se stanu sakupljati. Nekoje su išle unutra, a nekoje ne. Ada Štulhofer⁵³ mi kaže, da je ujutro gospođa Mašićeva mislila, da sam ona ja. Mene stane moriti savjest, što nijesam bila kod Livije. Duskora dođe gospodin župnik. U sobi je govorio o pokojnici, ali to nijesam čula, jer sam već izašla van.

Tad opazim, da dolazi Dévidé s jednom gospođicom, valjda svojom sestrom. Pomislim, kako mora njemu biti, kad je preminula njegova prva ljubica. On ju je sigurno ljubio, kad je došao na sprovod. Kad se povratio, nije bio ni najmanje zaplakan, njegove oči su imale uvijek onaj isti nasmijani izraz. Njegova sestra je plakala. Sprovod krene. Cijelim putem nijesam gotovo ni riječi progovorila. Neprestano mi se vrtilo po glavi, kako nijesam mogla pohoditi bolesnu prijateljicu.

Oh Livija, Ti si zaista na me mislila posljednjih svojih dana. Ti si se nadala, da ću ja doći. A ja nijesam došla. Bojala sam se, da me ne bi Ti možda poljubila, a to bi moglo škoditi mome zdravlju. Oprosti, Livija, oprosti mi! Kako sam se veselila na petak, kad ću Ti predati ruže iz našeg vrta. One vrijede više od kupljena cvijeća. Ali Ti ih nijesi mogla dočekati. Umrla si prije. A tako teško si umrla. Pripovijedaše mi, da si se do zadnjeg časa nadala zdravlju. Ti si htjela nastaviti svoje nauke. A sad Ti se možda čini smiješnim Tvoja velika gorljivost u učenju i briga za mnogim znanjem. Sad znadeš sve bez mnogo napora, ne trebaš se toliko mučiti, a opet sve znaš. Zašto se nijesmo vidjele prije Tvoje smrti. Ti si sigurno češće spomenula moje ime, kad ga je Tvoja majka tako dobro upamtila.

Uto me prekine u mislima neki čovjek, koji je vikao: „Ha, tu je jedan umro, pa mu idu sto milijuna za lijesom, jednome živome bi morali ići svi mrtvi!” Sprovod je išao dalje. Na Ribnjaku stane padati kiša. Rođaci sjednu u kola, a nama kažu, tko hoće neka

---

52 Zora Benedek iz Zagreba, školska kolegica.

53 Adela Štulhofer iz Nove Gradiške, školska kolegica.

ide kući. Mi sve pođemo za lijesom do groblja. Gore je bila još nekolicina saučenica koje su se dovezle tramwayem.

Zvonce na ulazu stane zvoniti. Žalosno je odzvanjalo u mojoj duši. Lagano pođosmo do rake. Stanemo oko nje. Župnik izmoli jedan psalam, a nato počne govoriti o velikoj žalosti, koja je zatekla roditeljsku kuću. „Mi plaćemo”, kaže „ako umre starac od 80 i 70 godina, a kako ne ćemo ovdje nad tim mladim životom. Ali mi moramo reći sa psalmistom: „Bog dao, Bog uzeo.”. Hvalimo ga, što je uzeo ovo nevino dijete nedavno poslije konfirmacije. Ona je sigurno došla u nebo. Ona će ostati u srcu svojih roditelja, mojem i svojih prijateljska. Ti si, Livija Mašić, oprostila svima, koji su Te uvrijedili, a i oni su tebi oprostili nad Tvojim lijesom. Htjela si sama služiti kruh, ali si malaksala. Preslabo Tvoje tijelo nije moglo podnijeti taj napor. Ni mar Tvojih roditelja ni liječnička znanost Ti nije mogla povratiti zdravlje. Dan i noć si učila, što su Ti zadalavala više zavoda, nijednu zadaću nijesi propustila, a to te ubilo. Meni si bila najbolja učenica, mogu priznati, da, najbolja. Teško nam je svima, što si umrla, ali sigurno si Ti već tamo, gdje nema nikakvih boli.”

Župnik je govorio polagano njemačkim jezikom. U svačijem oku su bile suze, a sa strane učenica se često čulo jecanje glasnije i tiše. Samo gospođica Milica Bogdanović⁵⁴, naša razredna nadstojnica je ostala suha obraza i ozbiljna lica. Ona se sigurno htjela savladati. Župnik blagoslovi raku s tijelom i baci lopatu zemlje. Lagano se stanemo vraćati kući. Milica je pratila srpski internat kući, a mi nekoje smo pošle za njima. Teško se zametnuo razgovor i tad smo malo govorili o Liviji. Htjela sam poći u crkvu sv. Katarine na svibanjsku pobožnost, ali nijesam mogla ostaviti Milicu. Išla sam s čitavim društvom do Jelačićeva trga. Darinka Semelić pođe sa mnom Zori Bendekovoj po note. Budući da nije nikoga bilo u sobi, uzmem ih sa stola te kažem služavki, da sam uzela. Neka ona o tome izvijesti gospođu. Kucala sam na vrata od druge sobe, pa nije nitko došao.

Putem sam Darinki pripovijedala, kako sam htjela pohoditi Liviju, ali sam prekasno odlučila. Darinki je bilo žao, što nijesam i njoj rekla. Žalosno sam se vraćala kući. Boljelo me što nijesam Liviju vidjela prije smrti. Bilo mi je drago, što sam se prije sprovoda svratila u isusovačku crkvu, kad već nisam dospjela k pobožnosti, koji svaki dan u svibnju pohađam. Kad sam naveče molila i sjetila se Livije, došle su mi suze na oči. Danas ujutro sam molila za njenu dušu. Oko 11 sati sam bila posve sama kotkuće. Svršila sam već zadaće, te sam htjela pisati sve o Liviji. Tad se slegne strašna tuga na moje srce, uzmem Chopinov Trauermarsch i proigram ga. Usto sam igrala još nekakove svoje kompozicije, koje ne vrijede mnogo, ali danas su bile prema mojoj tuzi. Posvetila sam ih Liviji. Napisala sam ove retke, da ne zaboravim svoju dobru prijateljicu.

---

54 Milica Bogdanović (1882. – 1973.), predavala u Liceju svjetsku književnost, zemljopis i povijest; 1911./1912. bila je razrednica VI. razreda koji je pohađala Ljubica Ilakovac. Spominjat će se više puta u nastavku teksta, najčešće samo imenom. Bogdanović je također bivša učenica Liceja, u Zagrebu je diplomirala povijest i zemljopis te kao prva žena doktorirala 1907. na zagrebačkom sveučilištu.

Srijeda, 17. VII. 912.

Opet se vraćam k tebi, mili dnevniče, nijesam imala vremena ni volje, da zabilježim u tebe što god iz školskih dana. Ove godine sam doživjela mnogo štošta, osobito u vrijeme đачkog štrajka, ali o tom ću šutjeti. Tebe ne zanimaju školske razmirice i nezgode, ti voliš praznike, kao što i ja. Morala bih bila pisati u te već nedjeljom, jer tad su počeli praznici, ali nijesam imala vremena. Valja raditi kućne poslove. Naša Mica, koju si već davno upoznao, jest otišla početkom lipnja te sad moramo sve mi djeca s majkom raditi. Toliko posla imademo, da jedva dospijemo do kakove zabave u čitanju, ručnom radu ili sviranju na klaviru.

Braća Franjo i Micika su već dugo kotkuće. Franjo hoće upravo čitati ovo, što pišem, ali se u dobar čas sjetio zvona u dvorištu, te s prozora metlom o nj udara. Micika ga psuje i kaže: „Franjo se igra krave”, našto smo se mi oboje morali nasmijati. I Micika piše jedan dnevnik u svim mogućim sebi poznatim jezicima, te ga ne da ni meni čitati. Nije li ovo vrlo žalosno i nelijepo od jedne sestre. U ponedjeljak je bio kod nas na večeri g. Zvonko, Ivin prijatelj, te ga je Miciki silom uzeo i stao čitati. Ona se vrlo na nj razljutila te nije htjela s njime ni plesati. I ja sam Zvonka prekorila stoga: „Tko je to vidio”, rekoh, „čitati nešto, što netko drži tajnom i čak kao sestri meni ne povjerava.” „Ali ja nijesam sve pročitao, pa biti ću diskretan, ne ću nikome ništa o tome pripovijedati.”

„Dosta je, da to vi znate.” Nato nije znao odgovora. Micika se možda još danas na nj ljuti, a u svom dnevniku ga je sigurno ljuto izgrdila. Juče je pisala stenografijom samo, da nitko ne bi mogao čitati, ako i dođe do toga. Danas smo stali pisati francuske diktate. Moj je ispao bolje od Micikinoga, a Franjo je tako pisao, da sam jedva pročitala. Inače je Franjo vrlo dobar. ujutro mi mnogo pomaže kod spremanja soba i štošta u kuhinji načini. I gusle je danas marljivo vježbao, samo je odviše igrao bez gudala s prstom. S Hildom se dugo ne slažem. Neprestano zadirkujemo jedna drugu. Posljednji puta me molila, da sviram s njom četveroručno. „Ne ću, rekoh.” „A zašto ne?” „Zato, jer u zadnje vrijeme vrlo nerado s tobom igram, uopće ne ću igrati, jer si mi postala antipatična.” „Tako, sad me i mrziš.” „Ne, ravnodušna si mi – ili bolje rečeno ne volim te više. Ta ja te uopće nijesam nikada voljela, a mislim, da je bolje znati istinu, nego li sebi nešto neistinito utvarati.” Njeno lice je postajalo prkosnije i prkosnije, ali bilo joj je i žao. Meni je bilo malo neugodno, ali ni najmanje žao. U posljednje vrijeme ne mogu trpjeti Hilde. Ništa mi se na njoj ne sviđa. Moram te ostaviti za danas. Majka mi je naložila, da idem u kuhinju, a s jutra ću imati valjda više vremena. Do vidova!

Četvrtak, 18. VII. 912.

Hilda je danas čitala taj dnevnik. To mi je rekao Franjo, dok sam u kuhinji čistila krumpir s Micikom. Ni riječi nije o tome kazala, ali bila je prema meni mrka. Poslije podne je otišla k prijateljici Meli, s kojom se u posljednje vrijeme vrlo dobro slaže. ne znam, kako dugo će to trajati.

Jučer naveče sam skuhalo posve sama dobru večeru. Svi su bili njome zadovoljni. Danas je majka gladila rublje, te smo mi dvije kuhale objed. Bilo je vrlo zabavno, dobro je ispalo, samo je i majka svaki čas pomagala kod posla i pokazivala nam sad ovo sad

ono. Dok smo mi bile u kuhinji, čujemo glas tete Vike. Došla je do nas te odmah ostala na objedu.

U nedjelju je došla iz Požege, tamo je pošla radi Zvonka, svoga sina, kojega su izbacili iz kolegija, jer se usuprot zabrani igrao nogomet i šetao u vrijeme obuke ulicom s još jednim prijateljem. Bilo je to na 1. lipnja u subotu, kad je teta došla k nama o podne vrlo uzrujana. Donijela je sa sobom listove od kolegijskog ravnatelja te nam pročitala, kako su njega isključili iz zavoda radi zla ponašanja s još jednim drugim prijateljem, a oni su sebi uzeli stan kod neke gospođe. Teta je odlučila poći u Požegu, jer nije htjela, da Zvonko promijeni školu, kad bi došao ovamo. Teta je s nama objedovala, majka ju je savjetovala, da pođe u Požegu, a ona je pošla još k Zvonkovom tutoru. Mene je uzela sa sobom, da joj pokažem kraći put preko Radoševićeva brijega i nove ceste. Kako smo teško silazile niz strme stube od zemlje načinjene jednostavno nogom! Cipele su nam bile posve zamazane od ilovače. I tutor je predložio, da teta pođe u Požegu. Ako treba, neka ostane tamo, ako je pak tamo ne treba, neka se vrati u Zagreb. Teta je pošla u ponedjeljak u Požegu i ostala tamo do konca školske godine. Došla je vrlo vesela i oporavljena kući. Imala je vrlo lijep stan blizu šume te je išla mnogo šetati. Kući se vratila mnogo mirnija. Zvonko je otputovao direktno preko Bosne u Dubrovnik. Hvala Bogu, da ga nije ovdje. Svi smo vrlo veseli preko toga. Ove godine hoće ići u kadetsku školu, samo ne znamo, da li će ga primiti.

Danas sam bila s Micikom u gornjem gradu te smo vidjele u praonici rublja neku vrlo smiješnu gospođu. Njeno rublje nije bilo gotovo, premda je već 4 tjedna bilo u poslu, a to ju je strašno ljutilo. Njen suprug bi morao sutra u 8 sati ujutro otići, a nema ni jedan ovratnik. Kraj smiješna psovanja nije znala dobro hrvatski, te je često govorila njemački ili loše hrvatski. Mi dvije smo se jedva uzdržavale od smijeha.

Ah, kakovu žalosnu vijest sam danas čula od gospođe Pavke! Naša licejska škola bit će otsada u dosadašnjoj muškoj preparandiji u Medulićevoj ulici. To nije ni najmanje ugodno, jer ne ćemo imati igrališta. Još ne vjerujem dok ne vidim!

Gusti je sumrak. Ne vidim više. Sve mi titra pred očima. S Bogom za danas, dnevniče!

Petak, 19. VII. 1912.

U noći sam sanjala, kako netko hoće k nama doći s nekakvim pismom, ali ga nikako nijesmo htjeli pustiti unutra. On je neprestano zvonio, mi smo posve jasno čuli zvono, ali nijesmo htjeli otvoriti. Najednom ustane Micika iz kreveta te pođe prema prozoru. „Kamo ideš”, upita je majka. „Netko je dolje na vratima, vidim, da tamo stoji.” „Čekaj, idem ja pogledati” i majka je već otvorila prozor i glasno pitala: „Jesi ti Ivo?” „Aha”, čula sam od zdola duboki glas. Majka mu je odmah bacila ključeve te je došao gore. Bilo je 1 ½ sati. Dosta dugo nijesam mogla usnuti, a kad mi je to uspjelo, budila sam se svaki čas i sanjala svakojakih gluposti. Često sam u snu vidjela bratića Zvonka i ne uzalud, jer je danas došla od njega jedna razglednica na me. Odlučila sam mu ne odgovoriti, da opet ne počnemo dopisivati, što bi mi se moglo zamjeriti.

Danas sam se vrlo razljutila na Franju. Ne znam, što mu je palo napamet, te me stao udarati, po rukama te su mi još sve crvene. Dok sam se od njega branila, zovne me majka, da odnesem na tavan nešto rublja i gore objesim. Franjo me jedva pustio i pošao za mnom. Uzalud ga je majka natrag zvala.

„Franjo, hodi dolje”, rekoh mu. „Ne idem, pomoći ću ti, zaista, ne ću te više tući.” „Hodi dole, kad ti mama kaže”, zavičem ljuto na nj i oštro ga gledajući. „Što me tako gledaš?” zapitao me polako silazeći i okrećući se na me. Nijesam mu ništa odgovorila. Jedva sam suzdržala suze. Kad ga je nestalo s vidika, pustila sam ih teći i brzo objesila rublje. U kupaoni sam oprala lice, sjela k ručnom radu i do objeda sam radila.

Poslije podne je Ivo redio vrt pred kućom. Obrezivao je i vezao ruže kako je što trebalo. Najednom se navukoše gusti oblaci. Mi pokupimo brzo stolice na balkonu i odnesemo ih u sobu. Nas četvero se postavimo do prozora te smo gledali, kako kiša sve jače pada; samo gdjegdje je tko prebježao, inače je ulica bila prazna. Svi susjedi preko puta su dizali zastore, jer je nastalo vrlo tamno. Poslije kiše je Ivo otišao na glazbu. Ja sam radila ručni rad i nadam se skoro svršiti dar za gospođu Šagovac, koji nijesam dospjela svršiti do njena imendana na 10. srpnja. Nemam više, što da pišem, dakle do viđenja!

Ponedjeljak, 22. VII. 912.

Dugo se nijesmo već vidjeli, te stoga imam danas mnogo za te. U subotu poslije podne su bile kod Hilda [*sic!*] Mela i njena mala sestra Maca. Poslije užine su došle k nama svirati klavir. S njima sam se tako zadržala i zabavila, da nijesam dospjela upisati štogod u te mili dnevniče. Jučer pak sam napisala tri pisma, ali tad sam morala ustupiti Miciki crnilo i opet nijesam dospjela do te. A danas? Već je osam sati te pišem kod svjetiljke, kako još nijesam ovih praznika radila.

S Hildom se slažem bolje, ali još ne posve dobro. Ona mi je dala svoj dnevnik na čitanje. U njemu tuži preko moje antipatije prema njoj. Čitala je naime o tom u mome dnevniku. Sada ne ću, da ga itko više čita. Pišem to za sebe u spomen na mlade dane. kad budem jednom stara usiđelica bez posla, uzet ću tebe u ruke i bit ćeš mi sigurno ugodnija zabava od Goethea ili Schillera, barem po Ivinom mišljenju. Jučer je on ljuto govorio preko Goetheova Fausta, kojeg drugi dio ima biti najgenijalnije djelo svjetsko, a kad tamo nitko ga ne razumije. Goethe ga je pisao popivši dvije litre vina i u njemu personificirao nebo i sve moguće stvorove. Nijesam mu imala ništa odgovoriti, jer još Fausta nijesam čitala, ali već ću se i o tom uvjeriti. Ivo je otišao jučer naveče u Karlovac, jer mu danas počnu manevri. Cijelo poslije podne se natjeravao s Hildom oko stola dražeći jedan drugoga. Sve stolice i sagove su smotali zajedno. Neko vrijeme ga Hilda nije htjela pustiti u sobu. Drugi put opet je njega zatvorila u kuhinju. Mnogo smo se smijali spremajući za njima.

Ujutro smo imali velike nesreće i spremanja. Pomagala sam majci u kuhinji, kad najednom doleti Franjo i zaviče: „U pomoć, Miciki!” Poletim u sobu, i ne uzalud. Na podu je ležala košara od cvijeća prazna, svi lonci su bili polupani, zemlja iz njih raste-pena, a cvijeće polomljeno. „Mama će se ljutiti, t. j. bit će joj vrlo žao za cvijeće” rekoh

ja. [„]I meni je vrlo žao, ali što ću”, dometne Micika. „Kad sam htjela uzeti kalodermu s noćnog stolića iza leđa prislonila sam se na košaru, uhvatila se kosom za nju i sve zajedno se svršilo. Da ste me vidjeli, kako sam ležala na podu, to je sam Franjo vidio.” „A nijesi li mogla zadržati košaru”, reče nato majka, koja je poslije nadošla, „ah, moje lijepo cvijeće! Nijesi se znala kamo drugamo sjesti. Upravo danas ujutro sam se veselila, kako mi je lijepo cvijeće, a sad je sve polomljeno!” Brzo smo vadili jednogodišnje cvijeće iz lonaca te u njih metalili još nepolomljeno ovo, sabirali zemlju i izmeli sag. Mi četiri smo došli istom k sv. misi u 11 sati, jer je ujutro padala jaka kiša, te nijesmo mogli ići.

Naveče su imali k nama doći Pražničkovi⁵⁵, ali budući da je Zvonko bio bolestan, došao je samo gospodin i gospođa. Zora je ostala kod Zvonka, koji je ležao. Teta Vika je također došla te me pozvala, da pođem s njom i s Micikom u Beč na euharistički kongres. Meni ne bi bilo krivo, samo ako se ispuni. Brzo su otišli svi tri, a poslije večere i Ivo. Teta mi je rekla, da svakog moram moliti novaca za put u Beč. Od Franje sam danas dobila 3 f. Ne znam, da li će drugi biti tako galantni.

Danas sam pozvala k sebi Melu, Macu, Maricu i Hildu. Sve su došle, samo je Marica pošla između pet i šest sati na sat glasovira. Poslije užine smo pogađali u karte, tko koga voli. Izašle su velike gluposti. Tad sam opazila s prozora, da dolazi kući mladi g. dr. Anton Jakovac s kovčegom u ruci i ogrtačem, kako je u subotu otišao valjda na put. Pozdravio me, a ja se zarumenih. Ne znam s kojeg li razloga se uvijek zarumenim na njegovu pojavu, kao i na Mahačekovu te na spomen bratića Zvonka. Ovo posljednje me ponajviše ljuti. Bilo je vrlo zabavno igrati „slijepoga miša”, gdje se obično štošta smiješna dogodi. Ispratili smo sve troje djece kući, malo se s njima prošetali i tada se vratili kući. A sada ću skoro poći spavati. Miciki je bilo vrlo drago, što jučer nije Zvonko došao, jer se na njega ljuti te ne bi s njime ni plesala.

Utorak, 23. VII. 1912.

Danas sam sjedjela kod prozora u dvorišnoj sobi i radila ručni rad, kad najednom čujem nepoznate glasove i opazim nekog gospodina i gospođu. „Je li to g. Mahaček? Ta nije! On ima drugi šešir, a i lice mu je drugačije. A tko je ona gospođa, čini mi se poznata, ali opet ne znam tko je.” Gospodin pođe naprijed prema sjenici i upita Franju, koji je tamo čitao, da li je mama kotkuće. Ja brzo poletim u drugu sobu gdje je mama ležala na divanu i shrvana od umora zaspala: „Mama, mama, dolaze nekakove posjete, ne znam, tko je, posve nepoznati!” Mama brzo ustane, skine rubac s glave i pođe im ususret. A tko je to bio? Nitko drugi, nego naš bratić, kojega mi ne poznamo. On je u Zagrebu, ali budući da nikada k nama ne dolazi, ne poznamo ga. Ja sam već s njime razgovarala te sam upamtila njegov šiljasti nos i umišljala ga vrlo ružna. Naprotiv sam se uvjerila, da je vrlo lijep samo šiljasti nos ima još uvijek.

A ona gospođa? To je bila gđica Loretta ili „frajluška”, kako je svi zovu u Novom mlinu. Ona je odgojila sestričnu Sofiku, a sad je dulje vremena kod tete, te se bavi

---

55 U rukopisu katkad piše Prašničky, a katkad Pražničky.

malom Sofikinom Majom. Mama je još nije vidjela, nego samo o njoj čula pripovijedati, ali ja sam bila lani cijelih osam dana s njome u Novom mlinu. Vrlo sam je zavoljela. Ona je sad učiteljica djeci grofa Salma, a za vrijeme dopusta dolazi obično u Novi mlin.

Bratić Eužen nije htio ostati na objedu, samo frajluška i g. Bešlić, koji je imao skoro doći su kod nas ručali. Brzo sam pošla u mesnicu po meso za objed. Srela sam na putu gospođu Jungfleisch s Maricom i Giticom. S njom sam neko vrijeme razgovarala. Na Radoševićevom brijegu je išao naš susjed Tonček. Već sam ga prije opazila a rastavši se s gospođom Jungfleisch pogledala sam još jednom na brijeg. On me je gledao i htio je pozdraviti, ali ja sam brzo odvrnula glavu i požurila se dalje. Vraćajući se kući vidjela sam na brijegu Eužena, kako se žuri u grad na objed. Bešlića smo dugo čekali. Micika je bila na balkonu, a kad je čula automobilsku buku, pozvala nas je van. Svi smo bili na balkonu, kad se Bešlić dovezao na automobilu. Nedavno ga je kupio, da se ne mora s kolima i željezničkim vlakom nego samo njime ovamo voziti. Poslije objeda su se odvezli Bešlić, frajluša i Franjo preko Cmroka u grad pa zatim u Novi mlin. Franjo se vratio istom oko pet sati kući.

Srijeda, 31. VII. 1912.

Danas poslije podne samo htjeli poći gospođi Šagovac, da odnesemo dar, koji sam sretno svršila, ali smo radije ostali kotkuće. I tako sam ipak jednom dospjela do toga da ti spomenem, mili dnevniče, što smo radili ovih dana.

U nedjelju smo bile pozvane mi dvije s Hildom te Meli, gdje smo se dobro zabavljale. Jandin susjed Panić stanuje upravo blizu kraj njegove kuće, te posve dobro čuju preko glasovir. Živko, srednji sin Panićev iz kadetske škole je slušao naše igranje. Oko šest sati doleti Franjo sav usopljen⁵⁶ po nas dvije, jer su bili kod nas nekakovi posjeti. Gospođa Janda je razgovarala sa mnom na hodniku, a svi drugi su bili u sobi. Pošto mi Franjo kaže uzrok svoga dolaska, uputim ga, kako će prestrašiti one u sobi. U taj čas izađe iz sobe Maca, koja se nikako ne slaže s Franjom. Vrlo ga je čudno gledala, a zatim je pošla polako za njim. On otvori širom vrata i poviče: „Živile!” Svi se ogledaju začuđeno i malo prestrašeno, a tad se s Franjom pozdrave. Mi se brzo oprostimo i pođemo kući. Na našem balkonu je sjedilo mnogo osoba. Među njima sam prepoznala gospođu Smerček i Rehmanna. Došavši gore vidjele smo g. Belizara Praunspergera, gđic[u] Sajfert te obitelj Rehmanna. Rehmannova Jelka je pošla odmah sa mnom u sobu te smo razgovarale per tu: Inače smo uvijek govorile „vi” jedna drugoj. K nama je došla i stara usidelica Sajfertova, te se nijesmo mogle dobro razgovarati. Ona je ostala među nama mladeži i onda, kad je došao u sobu Belko s Micikom, te smo mi dvije sestre igrale četveroručno Beyera. Poslije prvog dijela Freischütza se oprostila Anđela. Mi smo nastavile igranje. Poslije je svirala Jelka Traviattu. Ja sam stajala kraj nje i kazivala joj lijepa mjesta, a Micika se razgovarala s Belkom. On joj je pripovijedao, kako ga svi drže zaručenim s nekom Českinjom, ali to nije istina. Ona je njega zaljubila, ali

---

56 Zadihan.

on nju ne voli. Ona mu često piše. Sad će joj javiti, da ide u Ameriku, da je se riješi. Poslije sam Miciki povjerila, da bi Belko bio dobar muž za nju, jer su oboje trgovački obrazovani, a i dobro se slažu. Micika nije bila tome vrlo protivna. Dok smo prostrale sto za večeru, gledao je od preko Tonček. Već dugo nije svirao gusle⁵⁷. Moramo mu to jednom reći samo, kad dođe zgodna prilika. On radi u uredu odvjetnika Hafnera, kako je mami kazao.

Ova tri dana nijesam ništa osobito doživjela. Vrijeme mi prolazi u poslu. Hilda se u posljednje vrijeme vrlo zanima za Živka. Zaboravila je pomalo svoga Micana, kojega je tako voljela bar s riječima. Svaki dan ide k Meli te je podučava svirati. Neki dan joj je kazao Živko iz dvorišta, zašto ne svira Zrinskoga. Ona je rekla, da ga nema sa sobom. „Vi tako dobro igrate”, reče joj tada. „Nemojte mi se rugati”, odgovorila mu je ona. U tim njenim riječima je bilo i malo samohvale samo indirektno. Danas je išla gđa Panić sa Živkom kući, dok je Hilda sjedjela na balkonu. „Hilda, danas ćete svirati Zrinskoga, zar ne?” pitala je gđa Panić. „Hoću, milostiva.” „Oh, onda ću ja ostati cijelo poslije podne kotkuće”, reče Živko i pođu dalje. Hilda je ponijela danas sa sobom Zrinskoga i valjda ga i svira.

Ponedjeljak, 5. VIII. 1912.

Danas sam samo spremala sobe, a Micika je bila kuharica. Stoga sam dospjela sada poslije objeda, da napišem štogod i tebi već gotovo posve napušteni dnevniče. Posljednjih dana sam mnogo kuhala i nije mi zlo ispalo. U petak je mama otišla za poslom u grad. Kupila je na trgu mnogo krastavaca za ukisanje te još nekoje druge stvari, koje sam ja nosila kući. Imala sam skuhati korabu i ispeći nešto mesa. Imala sam mnogo posla, dok sam očistila i uredila jelo. Metnula sam ga kuhati, kao i rublje, što sam ga oprala. Franjo mi je ložio štednjak, a Micika je svirala glasovir. Pogledam na uru. Bilo je 10 i $\frac{3}{4}$. Gledala sam kroz dvostruka staklena vrata i zastor. Tada se dosjetim, da ne će biti dosta jela te pošaljem Franju, da nakopa u vrtu koruna⁵⁸. Računala sam, da ću ga do 11 i po staviti peći te ću ga svršiti do 1 sat. Ipak sam žurno bijelila korun, kad mi ga Franjo donese. Tad upitam tetu Finu, koliko je sati. „Već je podne odzvonilo!”, prestrašim se ja, „zaista, a ja držim, da je istom 11 sati. Molim te, lijepo, pomози mi bijeliti korun.[”] U 12 i $\frac{1}{2}$ je bio na masti uz jaku vatru. Kad sam riješila zafrig za korabu, sad opet korun. Ipak mi se on pripekao sve kako sam vodu prilijevala. Nijesam ništa posoliti zaboravila. I koraba mi je pripekla. Mama je bila zadovoljna, što sam ispekla krumpir i zdrobila ga u pirée. Objed je uspio.

Poslije podne smo išli gospođi Šagovac, ali je nijesmo našli kotkuće, te smo pošli na Srebrnjak k Neidhardtovima. Njegovu kuću smo nekad mi imali, ali smo je u boljem redu držali. Živad nema svoga odijeljenog dvorišta, te je oko kuće sve zamazano. Muhe dosađuju i vani, a kako istom unutra. Dobila sam od gospodina krasnu ružu, koja nikako ne pristaje onom ružnom dvorištu. Svima nam je žao bilo naše lijepe kuće.

---

57 Violinu.

58 Krumpira.

U subotu bi imala Micika kuhati, ali sam rado preuzela njen posao, da i ja jednom kuham duveđe. Uvijek padne na njezin dan, a ovaj put sam ga ja pravila. Franjo je neprestano prigovarao, da ja i opet radim, a Micika ima praznik. Poslije podne smo gledali svatove. Obadvije Strohalove⁵⁹ kćeri Tekla i Stanka su se udale najednom. Franjo je pošao u kuhinju, da svrši „šmarn”, kojega sam već u podne priredila. U svom velikom uvjerenju ga je pripekao, te ga je mama premetala u drugu posudu. On je pojeo s najvećim tekom sve pripečeno. Cijelo to poslije podne smo se smijali. Kad je tko što rekao, prasnuli bi svi u smijeh. Za dobar svršetak smo razbile mi dvije jednu od velikih čaša. Poslije večere smo išli šetati. U Hercegovačkoj ulici smo sreli starijeg i mlađeg Viličića. Ne znamo im za imena, te ih nazivamo ljepši stariji i ružniji te ljepši i ružniji mlađi. Stariji je imao na sebi tako čudno namještenu košulju, da smo se preko toga smijali. Inače su svi četiri vrlo lijepi i stasiti mladići. Idući pokraj kuće u kojoj stanuju Strohalovi, čuli smo i vidjeli njega, staroga profesora, kako govori svojim gostima.

Jučer poslije podne smo bili mi tri pozvani kod Hilde. Došla je i Mela, Maca te Vlado. Franjo je otišao poslije užine, da gleda, kako se diže Novak u aeroplanu. Zabava nije najbolje uspjela, jer su Vlado i Maca željeli dječinske igre igrati, a nama je to bilo predosadno. Jandina djeca su čekala, da dođe njihova mama iz grada, te smo se svi postavili u vrtu kod ograde i čekali je. Maca je bježala za svakim psom na ulicu te ga gladila i zvala. Svima je znala ime. Hilda nasuprot pozna svu djecu na Pantovčaku po imenu, te je to mogla odmah dokazati, kad je mimo nas prošla mala Mirica, Dok smo mi tako čekali, nastao je potpun mrak te se i električne svjetiljke upališe. Najednom dođe odnekud Tonček te se nakon malog okolišanja prikuči našem plotu te stane s nama razgovarati. Uto dođe i porodica Janda, te se Micika sama s Tončekom razgovarala. Gospođa Wiesinger je rekla idući k mami Miciki, da će valjda u Zagreb doći [...] Babši, koju Micika vrlo voli. Onda će preko dana ostati kod Grete, a morat će i k Miciki doći te pjevati uz glasovir. Micika se tome vrlo raduje, samo ako se ne izjalovi. Mama nas je pozvala k večeri te smo se morale rastati s Tončekom. Obadvije smo se od srca smijale idući gore. To nam se još ipak nije dogodilo.

Danas cijeli dan se Franjo igrao s Hildom. U posljednje vrijeme neprestano pitamo na karte, da li će ovo ili ono uspjeti. To nam je gotovo jedina zabava. Danas ćemo mi tri poći k teti Viki, da je pozovemo na izlet u Maksimir. Ići ćemo valjda u četvrtak onamo.

Utorak 13. VIII. 1912.

Premda su karte rekle, da ne ćemo ići u četvrtak u Maksimir radi kiše, išli smo i po hladnom vremenu poslije jutarnje nagle kiše. Teta Fina je traktirala mene, Miciku teta Vika, a Franju mama. Bilo nam je vrlo ugodno. Pod kineskim šatorom je sjedio jedan par, te smo ga smeli u razgovoru. U petak poslije podne je bila kod nas gđa Borata i Boja.

---

59 Najvjerojatnije je riječ o jezikoslovcu, književniku i gimnazijskom profesoru Rudolfu Strohalu (1856. – 1936.), koji je službovao u Osijeku, Rijeci, Rakovcu i Bjelovaru, a nakon prijevremenoga umirovljenja 1908. preselio se u Zagreb.

U nedjelju sam htjela doći k sv. misi u 8 sati, ali budući da Micika nije bila gotova, morala sam prije na trg po meso. U noći je bio Ivo došao. Baš sam izašla na vrata, kad eto preko puta izađe Tonček. Pozdravi me i priključi mi se s jednim: „Zar se jako žurite?” „Moram se žuriti, da dospijem poslije u crkvu.” Dulje vremena smo išli šuteći. On me nato nešto upita, ali ja ga nijesam razumjela i odmah kažem prije odgovora na njegovo pitanje: „A zašto vi sad ništa gusle ne igrate?” „Ah, tako, ne da mi se, sve najljepše note su mi pokrali u Karlovcu, a falit će i koja žica, moguće i sve četiri. Morao bih sad mnogo vježbati, jer već dugo nijesam igrao.” „I ja sam već došla iz vježbe kod sviranja, zato moj brat za nas vježba.” Razgovarali smo još o kojekakvim stvarima, dok ne dođemo do mesnice. „Moj naklon”, rečem. „Ljubim ruke”, čula sam s njegove strane i malo da nijesam prasnula u smijeh. Ipak mi je to vrlo laskalo. A mene već mnogi pozdravljaju s „ljubim ruke”. To je laskavo za ovakovo još dosta mlado djevojče. Brzo sam kupila sve na trgu i tada pošla s Franjom i Micikom u crkvu. Poslije podne sam svirala s Micikom glasovir, a tada smo se vrlo zabavno s Ivom kartali. Uto dođe Gomirčićka, naša negdašnja susjeda sa svojom kćerkom. Vrlo smo se ugodno s njima zabavili. Na večer je bilo vrlo hladno. Ivo je želio, da ne bi u ponedjeljak padala kiša, e da ne bi morao na muštru, ali je bilo vedro.

Moje pitanje za gusle na Tončeka nije ostalo bezuspješno, jer dok sam se u ponedjeljak naveče s Franjom kartala „lustig”⁶⁰, dođe Micika i kaže nam, da Tonček igra gusle. Mi dva brzo bacimo karte i za čas smo na balkonu slušali koncerat. Bilo je i malo fušanja, ali nakon tako velikog razmaka nije ni čudo bilo.

Danas smo se mnogo kartali osobito Franjo i ja. Napokon smo se ostavili karata te smo svirali glasovir i gusle. Uto donese listonoša pismo od Zvonka za me. I opet ne ću na nj odgovarati. Pita me u koju školu mora ići s Pantovčaka. To ja prvo ne znam, a drugo ne ću mu uopće pisati. On bi silom htio u Zagreb, ako ne dođe u kadetsku školu. Ali iz tog brašna ne će biti pogače. Teta ga bezuvjetno ne će imati u Zagrebu, a i ja to ne želim. Poslije podne sam kod kartanja oderala prst na limu, koji je na balkonskom stolu. Danas ćemo valjda ići k glazbi na Jelačićevom trgu. Teta Vika će biti s nama. Juče sam čula strašnu vijest, da je t. z. zločinac Jukić osuđen na vješala, a njegovi prijatelji po 5 g. tamnice. Držim da nije pravedna osuda.

Srijeda, 21. VIII. 1912.

Prošli i ovaj tjedan sam doživjela mnogo zabavnih stvari, a premda sam imala češće vremena, da štogod zabilježim, voljela sam se kartati. U utorak samo bili kod glazbe na Zrinskom, ne na Jelačićevom trgu, kako sam posljednji put u brzini napisala. Micika i ja smo pošle po tetu Viku i tad s njom na trg, a Franjo se otputio poslije nas ravno na trg te nas je tamo tražio. Mi još nijesmo bile tamo, te kad nas nije mogao naći, pošao je prije svršetka kući. Mi tri smo slagale plan, po kojem ćemo u Beču hodati. Kući smo došle poslije 8 sati, te je mama već večeru metala na sto.

---

60 Lustig – smiješno, veselo.

U četvrtak poslije podne je došao najprije Belko a poslije „frajla” Anđela. Njih dvoje uvijek zajedno dođu, kao da bi se dogovorili. Mi dvije smo im svirale četvero-ručno. Poslije smo razgovarali svi zajedno i tu je došlo do politike. Svi se tuže na naše zlo stanje i nadaju se nekakvom ustanku i što više drugoj francuskoj revoluciji. Ne znam, da li će što takovo doći, ili ćemo mi sve dublje i dublje propadati pod tuđu vlast.

U petak smo opet bili kod glazbe svi zajedno osim tete Fine. Teta Vika nas je dugo čekala i već se uputila kući, ali nas je još na Jelačićevom trgu opazila i s nama pošla na Zrinski trg. Natrag nas je pratio Belko. On se gotovo neprestano razgovarao s Micikom o svakakovim školskim doživljajima. Još u četvrtak smo s njime ugovorili, da ćemo svi zajedno na Sljeme, kad Filip dođe.

U nedjelju ujutro smo pošli u Čnomerec da slušamo sv. misu vojničku na polju. Bilo je vrlo svečano i lijepo. Osobito je lijepo bilo gledati „Defilierung”, kojeg su mnogi fotografi slikali. Na povratku smo morali ići na brdo i tu je teta Fina pala te zamazala svoju suknju. Svratili smo se gospođi Šot na Pantovčaku br. 14 i ona nam je pripovijedala o nekoj djevojci, koja se na 11 godina opet jednom ispovijedila i poslije toga pala u nesvijest. Jedini šešir joj je spasio život, jer kako je udarila glavom o kamen, mogla se odmah ubiti. Svećenik ju je pričestio i tad su je iznijeli na zrak. „Pomislite, gospođice”, reče nam ona, „šta je na nju tako moglo djelovati?” Mi se nijesmo mogle ništa dosjetiti, našto mama kaže: „Šta bi joj bilo, došlo joj zlo od želuca, nije na to naučna, pa nešto i od vožnje.” „A nije”, reče gospođa, [„]ona nije bila tako dugo na ispovijedi i to je moralo na nju djelovati. Ona nam je poslije pripovijedala, da nikada ne jede ništa ujutro, ne znam da li od štednje ili radi čega drugoga, jer ima unosnu službu te živi kod svojih roditelja. Molim vas, a oni nje nijesu opominjali da ide na ispovijed. Roditelji su odgovorni pred Bogom za svoju djecu.” „Svatko se mora brinuti za svoju dušu, što je učio i što zna, da je dobro, mora od svoje volje bez tuđeg opominjanja raditi”, reče mama. „Svaki kršćanin je za sebe odgovoran.” „Ali ipak moradu i roditelji opominjati svoju djecu”, reče gospođa Šot. „Oh, ja ću uvijek svoju djecu opominjati, da idu k sv. ispovijedi. Znam, da je teško mojoj kćeri Milici ići na ispovijed svećeniku, s kojim je često u društvu, ali kad dođe u Zagreb, mora ići ovdje na ispovijed. A napokon, molim vas, kako je mogla biti ta djevojka 11 godine [*sic!*] bez sv. ispovijedi. Svaki kršćanin je dužan ići barem jednom u godini na sv. ispovijed.” „Oh, to danas nije nikakovo čudo”, rečem ja, „koliko ima danas ljudi, koji uopće ne idu u crkvu, otkad su izašli iz škole. Danas nema pobožne mladeži.” „Oh, ja vidim dosta mladića i djevojaka u crkvi”, reče gospođa. „Ima ih, ali su vrlo rijetki.” Razgovarali smo o još koječemu i tad se uputili kući.

Poslije podne smo užinao [*sic!*] Cacao i tad pošli čestitati gospođi Heleni Jergović. Mama je ponijela bočicu rakije, a ja kitu cvijeća. Mi djeca smo dobili voća i kolača, a poslije smo se kartali. U 8 sati smo pošli k Slavku u ljekarnu te nas je vagao. Meni je bilo 56 kila, a drugi svi manje od mene. Tad smo pošli k njegovoj majci. Da smo malo kasnije došli ne bismo mogli unutra, jer bi legle teta i Ančesa spavati. U 11 sati smo pošli na Zrinski trg i čekali Filipa do [...] sata u noći. Šetali smo okolo, a ja sam gotovo zaspala. Bilo nam je zima, radi prelakih ogrtača. Filip je došao točno, te smo se odvezli

kući kočijom. U ponedjeljak poslije podne je došao i Ivo te smo tako svi zajedno bili kotkuće. Došla je i Mica, naša prijašnja služavka dovedavši nam služavku Roziku Štih. To je vrlo zgodna djevojka, i spretna za posao. Micina mama je došla poslije njih dviju.

Jučer poslije podne smo svi zajedno bili kod tete Vike na užini. Poslije 7 sati smo pošli na Sajmište, da pogledamo sajam. U društvu smo bili mi šest Ilakovca, zatim teta Vika, teta Fina i gospođa Jergović. Marjana Reiznerova nam se također pridružila. Na Sajmištu smo se sastali s Pražničkovima, te smo se vozili na „ringelspilu”. Bilo je vrlo zabavno. Kad smo sašli dolje, opazili smo, da se društvo povećalo za tri osobe t. j. za obitelj Sonnabend. To su dosta dosadni ljudi, te se na svakoga objese. Cijelu večer sam bila sa Zorom i Micikom u razgovoru. Ivo je morao zabavljati Sonnabendovu umišljenu kćer, a Filip se posve dobro zabavljao sa starim gospodinom. Teta Vika, gđa Jergović i Marjana su pošle prije nas kući, dok smo mi pošli 13 nas na broju u pivanu. Gđa Sonnabend je gnjavila mamu, supruge Pražnički i tetu Finu a Franjo je slušao razgovor Filipov sa Sonnabendom. Zora nam je pripovijedala, kako Micika Sonnabendova ima još jednu sestru, s kojom se ne podnaša, te kad Micika dođe kući, ode druga sestra u Beč. Svi hvale Micikinu ljepotu, a sestrinu ružnoću preziru, te stoga ona ne ostaje kotkuće. Micika je lijepa djevojka, ali nama nije ni najmanje simpatična, jer se preslobodno vlada. Najviše nam se zamjerila, što je ona došla prije k Ivi, nego on k njoj. Takov bonton nam se nije mogao sviđjeti. Ona je svršila u Grazu trgovačku školu, te ne zna ni hrvatski. Danas sam kuhala objed, ali sam premalo zamastila korabu.

Nedjelja, 6. X. 1912.

Danas sam srela idući kući Mahačeka; došao je, da se oprost, premješten je u Virje. Kolika tuga i žalost. Možda se zbilom u posljednje vrijeme mnogo važnijih stvari za moj dnevnik, ali budući da je upravo na 4. listopada bila godišnjica, što je on došao prvi put k nama kao svršeni liječnik, upalo mi je u oči da upravo dva dana kasnije dolazi, da se oprost. Danas godinu dana kasnije nije bilo mame kotkuće, a danas je i opet nema. Čudan slučaj. Gđa Pavka i Hilda pjevaju već pjesmu:

Lepe ti je bele Virje, huja haj!

Tam su snahe, kakti vile, huja haj!

Nije me ih baš odviše strah. Dok sam tražila dnevnik da to ubilježim, dospije mi u ladicu nekakova knjiga u ruke. Otvorim prvu stranu i pročitam: Tuškan. Čudan slučaj, da mi je baš ta geometrija s tim imenom upala u oči. Morala sam se smijati i još uvijek drhćem ne znam, da li od ugodnog, da li od neugodna čuvstva. Da se pod stare dane sjetim što se zbilom pod konac praznika, napisat ću samo ovo. Bila sam u Beču, Zvonko je bio cijeli tjedan kod nas, dok sam bila s tetom Vikom u Beču. Tad je otišao u Karlovac, položio ispit i bio primljen u kadetsku školu. Sivoš je u Zagrebu u školi. Ankica pl. Eršek-Aranjoš se udala 2. X. u 6 ½ sati na noć, jer se bojala, da bi je tkogod vidio. Jedva smo se riješili gostiju, da smo opet same mi tri. Teta Katica je bila kod nas 5 dana. Grčki je vrlo zgodno učiti kod gđice Steinkuš. Baš nam je lijepo! Zbogom!

Subota, 26. X. 1912.

Dvadeset dana je prošlo. Moje srce za drugim čezne. Za kim, dvije su osobe, a opet držim, da je samo jedna. A tko? Nitko drugi do gospođica Steinkuš. U meni se razvila stara strast, kojom sam nekoć za njom išla. A danas sam radila isto. Ona je izašla prva iz kazališta, ja za njom druga. Dječaka je mnogo bilo vani, ali djevojke još ni jedne. I tad sam gledala za njom, dok nije došla na kraj Marovske⁶¹ ulice, dokle sam je mogla vidjeti. Zašto nije ona pošla ovaj put Frankopanskom ulicom, da bih ja mogla za njom. Tad istom počnu izlaziti učenice, a Mirkovićeva⁶² me upita, kojim krajem će doći u Gundulićevu ulicu. Pokažem joj Marovsku ulicu, a u srcu me zabode, što ja ne mogu ići u Gundulićevu ulicu. U meni je bila borba. Idem za njom, ne idem? Kotkuće nema nikoga, teta Fina je pošla u grad, a šta bi mama kazala, da znade, da nema nikoga kotkuće. Razbor nadvlada srce i ja se uputim kući. Mjesto da sam išla za onom, koju toli silno ljubim, išla sam za gđicama Quiquerez⁶³ i Lorković⁶⁴. Pa to da su naše učiteljice! Jedna modernije obučena od druge, visoke francuske pete, drže se ispod ruke i marširaju jednim korakom kući. One su išle mojim putem, ali ona nije htjela. Bog zna, kakov je posao imala. Što sam grozna čula od Golikove⁶⁵? Steinkušica je položila sve ispite s odličnim uspjehom a posljednji s dovoljnim. Ja to nikako ne mogu vjerovati. Na 1. XI. će biti promovirana za doktora. Sretna možda i nesretna za nju dana. Kako nam je krasno kod nje na grčkom satu. Tako se dobro zabavljamo, a opet sam zavidna danas onima, koje su bile s njom u loži. Zašto nije ona k nama došla? Dok sam nekoć ludovala za Milicom, nije ona došla u moju ložu, a s njom mi se isto događa.

Druga osoba, koju bih danas bila željela vidjeti u kazalištu, jest Sivoš. Od nekog vremena gajim silnu simpatiju prema tome čovjeku. Ludost, jer ga ni ne poznam, nijesmo se jošte razgovarali, ali njegova tri do četiri pogleda i susretaja pa pomisao, da on mene po Zvonkovom pripovijedanju dobro pozna, pobjeđuje u meni čudno čuvstvo. O tom sam uvjeren, da ga ne ljubim, jer držim, da još nikoga ljubila nijesam. Nadala sam se, da ću ga barem u Ilici vidjeti, ali ni traga ni glasa već tri dana. Kratko vrijeme, koje meni dugo traje. Sve mi se čini, da je bolestan, što ga tako dugo nema, a prije sam ga svaki dan vidjela. Dok sam tako budno pazila, opazim Tomicu i Stevicu, Hildine vjerne pratiocice i štovateljice. Jedan ljepši od drugoga! Krasna li terzetta⁶⁶! Jedan šepav, ona ćorava, imala je ječmenac⁶⁷, a treći ne ide ravno, a oči su mu ko da ih je ukrao mišu. To su njene simpatije. Onda su moje ipak bile ljepše! kao n. pr. Vrtar, koga sam neki dan vidjela, kao za naknadu umjesto Sivoša. I pozdravio me. Stare uspomene davno zaboravljene. Čini mi se, nijesam se ni zarumenila.

---

61 Danas Masarykova ulica.

62 Sofija Mirković iz Iloka, školska kolegica.

63 Vera Quiquerez, namjesna učiteljica, u Liceju je predavala francuski i njemački jezik, u travnju 1913. premještena u Viroviticu.

64 Marija Lorković, pomoćna učiteljica, u Liceju je poučavala pjevanje.

65 Vjerojatno je riječ o Mariji (Marici) Golik, koja je 1912. završila pedagoški smjer Liceja te potom imenovana namjesnom učiteljicom u školi na Pantovčaku.

66 Tercet – trojka, tri (nerazdvojne) osobe.

67 Objašnjenje „imala je ječmenac“ dodano je u međuredak, iznad „ćorava“.

U Belovaru je umro ujak Ivan i tad su svi tamo pošli. Imala sam mnogo posla u subotu i nedjelju, jer je još i Ivo došao. Ipak je sve sretno prošlo, a sad teta Fina obavlja kuhinjske poslove. Sjutra je opet na meni red, da koješta uredim prije nego se mama iz Klanjca vrati.

Subota, 8. III. 1913.

Zlata Baumeisterova⁶⁸ mi je danas rekla: „Ti si jedna kružnica. Ne znam, odakle da počnem. No, dakle ti si jedna piramida a u njoj je jedna kvrga – Zvonko;” Uvjerila sam se, da je to istina, premda bih se htjela opravdavati. Nemam nikakova prava zato. Dakle valja ispraviti tu kvrgu. Pokušat ću.

Jukića su oprostili smrti na vješalima, ali zato je u zatvoru u Lepoglavi. Živi o suhu kruhu, koji je usto pokvaren i o vodi. Ako jednu riječ kaže, okuju ga u željezo. Piše uza velike napore vrlo mnogo. Cuvaj nije više na vladi. Danas je mama bila kod Unkelhäusera⁶⁹, da moli za me stipendij.

Četvrtak, 10. IV. 1913.

Stipendij od 100 K sam dobila koncem ožujka. Zvonku sam rekla pred kućnim vratima u veži, da ga ljubim, kao brata.

Četvrtak, 10. IV. 1913.

Moderni Wilhelm Tell.

Danas poslije podne sam se za vrijeme gombanja igrala sa Zlatom. Bacale smo jedna drugoj male „reifiće”⁷⁰ i lovile ih batinama. Bile smo na Griču ispod drveća, koje nam je smetalo. Mnogo smo mjesta mijenjale, dok se nijesmo približile plotu vrta okrenuta prema Mesničkoj ulici.

Darinka je šetala okolo s knjigama u ruci i čitala, a mi smo se igrale. Darinka izmoli od mene moj štap i stane igrati sa Zlatom. Išlo im je posve dobro od ruke. Na klupi nama na desno je sjedio neki čovjek i gledao našu igru. Nalijevo na nekoj udaljenijoj klupi je bio neki mladi gospodinčić, kojega je naša igra mnogo više od njegove knjige zanimala. Pošto se Darinka naigrala, dade opet meni štap i Zlata mi stane bacati „reife”. Ona je bacala vrlo visoko, jer je znala, da se tako ljepše i lakše lovi. Kako je ona visoko bacala, najednom se jedan rajfić zaplete o grane drveta i nije htio pasti dolje, kao što je to prije njega njih nekoliko učinilo. Mi stanemo bacati štapove jedna s jedne, druga s druge strane. Darinka nam je pomagala, ali nam ništa nije mogla pomoći. Ja pokušam opet jednom sreću bacim štap pa mi i on ostane gore. Nastane vika i smijeh. Sad se nijesmo usudile bacati drugi štap, da nam i on ne ostane gore. Pošle smo k stablu i stale ga tresti. Budući da je stablo bilo vrlo debelo, nije nam to ništa pomoglo. Darinka se uspela na klupu i tresla granu, na kojoj je bio rajf, ali to nije bilo dostatno, jer nije mogla svu svoju snagu upotrijebiti na tresenje. Morala je paziti, da ne padne, jer je klupa bila

---

68 Zlata Baumeister iz Broda na Savi, školska kolegica.

69 Vjerojatno Dragutin Unkelhäuser (1866. – 1938.), pravnik i političar.

70 *Reif* (njem.) – obruč, kolut.

daleko od drveta. Vidjele smo, da je taj posao uzaludan. Bacimo i opet štap i na naše veselje skotrlja se pomalo drugi štap dolje. Kod bacanja je bilo često opasno, da ne padne štap na onoga gospodina nadesno. A on se ne bi uklonio. Valjda je tako nešto očekivao. I Darinka nije dobro prošla. Kad je štap pao dolje, dođu Zlata i Darinka pod drvo. Zlata nekako zamahne i udari Darinku po ustima. Mi je nijesmo gotovo ni malo žalile, nego smo se samo smijale. Opet smo kušale sreću sa štapovima, ali nam nije ništa pomoglo. Profesor Cindrić⁷¹ se šetao po Griču. Valjda je čekao svoju gospođu, s kojom je obično u četvrtak poslije podne na Griču. Darinka predloži, da ga molimo za pomoć. „Neka nam dade svoj štap.” „A šta ćemo s njim, samo da ga pokvarimo i zamažemo.” Uto se profesor nama približi. Inače ja nemam običaj nagovarati profesora, ali sad ipak rečem: „Joj, gospon profesor, dogodio nam se malheur⁷², visi nam rajf na grani pa ga ne možemo dobiti dolje. I štap je bio gore, ali nam je ipak pao, ali rajf ne možemo dobiti.” „A gdje je”, upita on žaleći našu nesreću. „Eno ga, eno, tamo gore” kazivale smo mu. On ga opazi i predloži nam, da ga s kamenom bacimo dolje. Na Griču nije bilo većega kamenja, nego samo sitnog pruđa, koje smo žalosnim pogledima gledali tražeći koji veći kamen. Profesor pođe sa Zlatom do plotu i oni ugledaju preko u vrtu kamenčić veći od onih na Griču, ali također ne odviše velik. Profesor ga je sa svojim štapom doturao do plotu, da se Zlata ne opeče na koprivu i tad ga je ona uzela provukavši ruku kroz plot. Zlata baci nekoliko puta kamen u zrak uz opasnost onih, koji su okolo stajali, ali se brzo uvjeri, da tim kamenom ne će pogoditi rajfa. Cindrić nas doskora ostavi na cjedilu svjetujući nam, da se igramo s onima drugima, jer s time bismo mogle čitav sat potrošiti. „Da, ali mi moramo njega dobiti dolje”, reče Zlata, „zar da ja njega platim, dok on živ i zdrav na drvu visi. Ne, to ne smije biti.” „Ta to je cijena”, reći će Cindrić. „Da hoće bar sad kakav jaki vjetar zapuhati”, poželim ja, „odmah bi on dolje.” Uzalud sve to, mi se ostavimo ćorava posla i nastavimo igrati s ono 9 rajfa, što su nam ostala. Sad smo stajale posve na drugom položaju. Ja sam bila posve ispod nekog drveta, a Zlata je stajala pod vedrim nebom. Oko nje nije bilo u blizini drveća. Zlata mi je dobacivala i najednom se nešto sjeti, stavi dva rajfa skupa i baci mi ih. Ja sam bila uvjerenjena, da ih ne ću uloviti i doista, oni su prije, nego su došli do moje batine, visjeli na nekoj dosta visokoj grani preda mnom. Oba su se držala zajedno, a ja sam uzalud udarala po drvu. Ni jednoga nijesam mogla dolje dobiti. Tad dođe Ljubica Popovićeva⁷³ te sruši jednoga, a visoka Mira Pirnatova⁷⁴ svojim udaranjem drugoga. Čudno je bilo gledati, kako se oni polako kližu, dok se riješe grane na kojoj vise.

Mi nastavimo opet igrati. Ja sam stajala na svom starom mjestu. Iza Zlate na klupi su bila dva mlada gospodina, koja su pratila sa zanimanjem našu igru. Onaj gospodin je sjedio još uvijek na klupi desno, a Darinka je nedaleko čitala svoje „Pikvikovce”⁷⁵.

---

71 Mile Cindrić, profesor Kr. gornjogradske gimnazije, u Liceju je predavao fiziku.

72 *Malheur* (fr.) – nesreća, nepravilica, peh.

73 Ljubica Popović iz Majeveca u Bosni, školska kolegica.

74 Mira Pirnat iz Zatičine u Kranjskoj, školska kolegica.

75 *Pikvikovci: roman od Charlesa Dickenssa / iz englezkoga preveo Mirko Wiezner*, u Zagrebu: Tisak i naklada Dioničke tiskare, 1884.

Zlata je bacala vrlo elegantno visoko i najednom ostane još jedan rajf na drugoj još višoj grani. Mi nijesmo mogle druge, do prasnuti u smijeh, što je kod nas bilo taj dan vrlo epidemično svojstvo. Onaj čovjek s klupe nadesno je stao šetati uz plot, na klupu su došle tri ženske osobe, koje su gledale našu nevolju. I onaj mladić slijeva je stajao iza te klupe, te ga je ona jedna gospođa umolila, da ne stoji upravo ondje, ali on je ipak ondje ostao. Jedna nam saučenica dojavila, da je Cindrić pripovijedio Hirschmannici⁷⁶, kako nam se dogodio malheur. Ona nije ništa psovala, nego je rekla, da se nijesmo trebale ondje igrati. Što ćemo sada? „Znaš šta”, rečem Zlati, „idemo k Mateku po kolac.” „Aha, ipak je na moje” reče Zlata. Ona je naime već prije predložila, da idemo k Mateku po uže, da njime zahvatimo i potresemo granu. Pođosmo Mateku. „Dragi Matek, molim vas lijepo, imate li kakav dugi kolac, da skinemo rajfe iz drveta. Dva su nam gore.” Tako je ponizna bila moja molba, da bi je i kamen uslišao. „Ili kakav štrik”, dometne Zlata. „Šta, štrik, ako ne možete s onim velikim ‘partvišom’ dolje skinuti, ne će vam štrik pomoći.” To je bilo mnijenje Matekove žene. Matek nas uputi, gdje je dugi partviš i mi ga odvučemo na Grič. Sva sila učenica se skupi oko nas. Velika Gruborica⁷⁷ uzme partviš i stane tresti njime granu. Ali rajf, to bijaše još onaj prvi, nije se klizao iz grane nego još dublje na granu. Ona je uzalud sve jače tresla granu. Najednom dođe neki čovjek s lijepim crnim očima, s dvoje djece i preuzme partviš iz Gruboričinih ruku. Ona mu ga sa zahvalnim pogledom predade. Taj čovjek je bio jednostavno obučen, a ja kazah samo „To je kavalir.” Bio je visok. S partvišem je uhvatio granu i posve je previnuo. Tad istom je pao rajf uz veliku viku i veselje. „To je jedan, ali ovdje je drugi mnogo više. Taj ne će ići dolje” rekosmo hoteći, da se taj čovjek više ne napreže. Ipak se u meni pobudila želja, da on i ovoga dolje sruši. Jedva ga je našao uz naše pokazivanje. „Nemojte se mučiti, taj je previsoko.” „Ja bih ga dobio dolje, samo da nijesu sva djeca naokolo”, reče onaj čovjek. „Djeco, dajte se uklonite”, rekoh vodeći djecu dalje. Tu je bio jedan mali crnokosi dječaćić i kad sam ga htjela povesti dalje, on je pošao k našem pomagaču, k svome ocu. „Daj, pođi mali, sa mnom” rekoh mu primivši ga za ruku. „Na, evo ti šešir”, reče mu otac, [„]hodi s gospodičnom.” Ali on nije htio ići sa mnom, nego se prihvatio ocu za koljena i mene plašljivo gledao. Ja sam prihvatila šešir od toga čovjeka, da mu ne smeta kod posla. Premda mu se sinčić držao za koljena, on se digne na prste i baci partviš u granu. Grana se zaljulja, partviš padne tik kraj maloga dječaka i nakon nekog vremena se dokliže s grane rajf i padne preko glave djetetove njemu na vrat. Nastane opća vika. Svi su gledali u taj prizor i uz glasan smijeh pozdravili sretan svršetak. Otac se razgledao, gdje je rajf i da li mu je sin ostao čitav. Mali je raskolačio svoje crne oči i čudio se svemu tome, a otac je opazivši rajf na njegovu vratu, digao ga, skinuo mu rajf, predao ga nama i poljubio svoje dijete. „Hvala vam”, rekoh toplo predajući mu šešir. „Hvala”, reče i Zlata. Mene je dirnula ova scena. Što bi bilo da je partviš pao na ono bijedno dijete? Kolike nagrade ocu njegovu uslužnost? Zlata i ja

---

76 Ivana Hirschmann (1866. – 1943.), učiteljica gimnastike. Bila je jedina žena koja je polazila Tečaj za učitelje gimnastike u Zagrebu od 1894. do 1896. Napisala je priručnik *Djevojačka gimnastika* (1906.). U Liceju je kao nastavnica tjelovježbe radila od njegova osnutka 1892. do 1920. godine.

77 Milena Grubor iz Ogulina, školska kolegica.

pokupimo rajfe i pođemo gore. „Jeste li se bar zahvalile?” upita nas jedna saučenica. „No valjada⁷⁸” odgovorih. „Jeste li rekle hvala onome čovjeku?” zapita druga. „No čujte, kakove vi pojmove imate o nama”, reče Zlata i mi pođemo s rajfima i partvišem u školu. Partviš smo postavile na prijašnje mjesto, a poslije sam Mateku rekla, kako nam je dobro poslužio. Kad smo išle kući, rečem Anki, koja se igrala kroke⁷⁹: „No i meni je bilo lijepo”, reče ona, „a vidjela sam onu vašu komediju.” „Molim te, da to ozbiljnije shvaćaš”, reče Zlata, „jer to se moglo i tragično svršiti. Moglo je stajati jedan život.” Anka načini ozbiljno lice, ali na pitanja joj nijesmo pripovijedale čitavu stvar. Nije nam se dalo, jer nas je dirnulo. Zlata je samo rekla: „Onaj gospodin nam je skinuo dolje oba rajfa.” Meni se svidjelo, što mu je Zlata rekla gospodin. On to nije bio po vanjskom izgledu, ali je svoje gospodstvo dokazao svojim djelom. Kad smo mi odlazile kući, stajao je na plotu s onim dječaćićem na ruci, djevojčica je stajala do njega, a on se razgovarao s nekim čovjekom u gospodskom doduše odijelu, koji nam ali nikada ne bi pomogao, kao što je ovaj. Slava mu!

Subota, 3. IV. [V.]⁸⁰ 1913.

Hilda je išla danas sa mnom kući sa svibanjske pobožnosti. Razgovarale smo o Zvonku. Hilda moli za nj svaki dan 10 očenaša, a ja se sjetih, da upravo ništa. „Od lanjskoga Božića sam se zavjetovala moliti dok ga opet vidim. Zavjet je doduše već prošao, ali ja uvijek molim. Ako se cijeli dan na nj ne sjetim, sjetim se moliti te očenaše.” „Tvoja ljubav traje 1 godinu.” „Da, zar to nije dosta, kad nije uzvraćena.” A kako dugo traje moja ljubav prema njemu. Možda istom dva tri tjedna, otkada se on tako hrabro pokazao, da se mene odrekne. Što nije moguće, to se mora napustiti. Ja znam cijeniti to njegovo odricanje i sad mi se on istom čini dostojnim ljubavi. Prije je u njega bila samo strast bez granica za mnom, ali sad se on svladao. Možda traje moja ljubav već od Božića 1911. godine, jer i tad mi je već bila mila njegova blizina. Ne znam, da li ga uopće ljubim. Nikad nijesam sa svojim osjećajima načisto. Rekla sam mu na odlasku poslije ovih uskrasnih praznika, da ga ljubim kao brata, ali ja sama u to ne vjerujem. Koliko sam morala misliti, što ću mu reći, dok mi nije to palo na pamet. Mislila sam, da će ga to možda utješiti, ali to ga je još silnije ražalostilo. Ipak sam ja kraj svega toga mirna. Ni najmanja strast ne spriječava moje misli. Uvjerila sam se, da sam potpuni flegmatik, a to mi i drugi potvrđuju. Sva loša flegmatična svojstva sam opazila u sebi. U meni je silna zavist, kad koga drugoga hvale, radim sve iz puke sebičnosti. Eto! Nedavno sam Steinkušici dala za imendan neki ručni rad. A zašto? Jer je ljubim. A zašto je ljubim? Jer ona uvijek sve moje poslove hvali, divi se mojoj radljivosti, talentu itd. To je ona flegmaticima poznata sebičnost. U mene nema jakih čuvstava, sve primam s refleksijom i umanjujem vrijednost svega i svakoga. Prema Hildi sam nesnosna. Ona sirota nema nikoga do mene, da mi se potuži. Ona mora tolike nepravde podnijeti i od svoje mame i od g. Matošića. Užasni su to ljudi! Ne smije se ni svojoj gluposti nasmijati, već

---

78 U rukopisu se kontinuirano rabi *valjada* umjesto *valjda*.

79 Vjerojatno se misli na krocket.

80 Evidentna je greška u navodu mjeseca. Umjesto 3. IV. treba biti 3. V.

je psuju. A koliko je tjeraju na učenje. Svakome bi volja prošla, da dalje uči, kad bi mu svi toliko govorili.

Čitala sam Werthera. Djelo je krasno izrađeno, ali taj Werther je po mom uvjerenju dosta glup čovjek, koji se podaje svojim strastima. A kako se on lijepo brani. Kao da je učinio najveće junaštvo oduzevši sebi život. Zar ne bi bolje bilo, da je radije svladao svoje strasti i ostavio Lottu? To bi bilo sigurno hrabrije. Zato sad još više cijenim Zvonka, kad vidim, što bi mogao ovakav mlad čovjek počinuti. Steinkušica stanuje od prvoga svibnja vis-à-vis liceja, Kapucinska ul. 1; sad ne ću više s njom onako lijepo ća [*sic!*] u Jurjevsku ulicu ići, kao prije. Šteta!

Subota, 31. V. 1913.

Danas sam poslije škole pošla u prvu hrv. banku, gdje sam dugo čekala, a onda kući. Mnogi su me čudno gledali, a to mi uopće u posljednje vrijeme upada u oči, valjada moja étamin⁸¹-suknja. Prošla sam mimo nove kavane na uglu Medulićeve ulice, koja je krasno uređena, prazna, ali konobari su već unutra. Pomislila sam da valjada ne će netko početi posjećivati je, da nitko ne bude prvi. Tad pogledam pred sebe i vidim, kako se neki čovjek valja na pločniku. Ljudi su oko njega obilazili u velikom polukrugu, da se nijedan ne bi okužio. Ponajprije pomislim, da je čovjeku pala kap, zatim da je pijan, ali sam vidjela, kako on nastoji ustati ali se ne može nikako, nego se okreće sad na ovu, sad na onu stranu. Bih li i ja prošla mimo njega u veliku polukrugu. Nitko mu ne pomaže što ću mu ja? A zar nije i ovo čovjek? Obučen je doduše jednostavno, ali zar ću se ja samo gospodi ulagivati svojim pomaganjem, da od njih dobijem visoku protekciju? Moja odluka je bila gotova. Pridem k čovjeku, uzmem ga ispod pazuha i stanem ga dizati. S druge strane priskoči neki težak i pomogne mi kod dizanja. Ljudi su se okolo skupili i začuđeno gledali. „Tamo je moj šešir”, reći će čovjek. „Dajte ga vi držite, dok ja uzmem šešir”, rekoh težaku, koji se sam prignuo po šešir. Bojala sam se, da čovjek ne padne samo uz moju potporu. Šešir je bio sav zaprašen, kao i odijelo čovjeka. On mi reče, da ga odvedem u Medulićevu ulicu br 1. Mislila sam ponajprije, da onaj težak ide s desne strane čovjeka, ali on je otišao. Nekoliko ljudi je išlo iza nas. „Rubac ćete izgubiti”, reći je jedan porugljivim glasom. Mislila sam, da to mene ide, ali oni su već utiskivali mome bolesniku rubac u krilo od fraka. On je bio vrlo blijed, a ja sam ga čvrsto držala za ruku. Odvedoh ga u Medulićevu ulicu br 1 u kuću, ali on nije htio ondje čekati gazdu svoga nego smo pošli dalje. Tad mi je počeo pripovijedati slabim, izmučenim glasom, kako je bio kod koštarice i jeo samo malo juhe, a već je negdje pao od slabine. Nijesam ga pravo shvatila, gdje mu je ono prije zlo bilo. Mučilo ga je što je pao na cesti, ljudi su mogli misliti, da je pijan. A ne bi mu ni žao bilo, da je što pio, ali danas nije ništa uzeo osim malo juhe i crne kave. Rekao je, da stanuje na Prilazu i onda smo išli cijelom Medulićevom ulicom po sunčanoj strani. Njemu je tekao znoj s blijeda lica. Kosa mu je bila sijeda. Ja sam sve čekala, da mi reče, neka ga pustim, da će i sam dalje moći, ali on se dao pratiti sve do svoje sobe. Ja sam vrlo

---

81 Etamin – fina pamučna tkanina za žensku ljetnu odjeću.

malo govorila. Pitala sam ga, da li mu možda ne smeta sunce, ali on mi reče, da mu zrak ne škodi, nego onaj ružan miris od ugljena, gdje radi. On uvijek otvara prozor, ali gazda, kad dođe, uvijek zatvara, a njemu se od toga smučilo. Dovala sam ga u dvorište kamenja puno, na koje se moglo lako spotaći. Bio je to Prilaz br 27. Iz neke sobice je gledala neka ženska glava začuđeno na nas. Uskim stubama smo se morali uspeti u njegov stan. Na podnožju stuba mi je rekao, da idemo polako uz stube. One su bile tako uske, da smo jedva mogli mi dvoje proći, a bilo ih je dosta. Dođosmo napokon korak po korak gore. Čovjek otvori vrata, a unutra se pojavi neka žena s raškuštranom kosom: „Šta je za Boga?” Nije izgledala, kao da bi se tako užasno prepala, koliko bi se po njezinim riječima moglo suditi. Meni odmah u nos udario miris jela, koja su se negdje kuhala. On ispriповijedi događaj. „Ja ću tamo vašem gazdi poslije podne poručiti, da ne možete doći, a poslat ću i po doktora.” On pristane i odloži šešir na krevet. „Dajte, sjednite”, rekoh mu. „Sjednite, frajla”, reče mi ona žena. Zamijetila sam, da ona njega zove „Herrle”, što mi se smiješno učinilo. Nijesam htjela sjesti, nego sam rekla, da moram otići. On mi reče, neka još malo čekam i izvadi novčarku iz džepa. „Ne, nikako ne”, rekoh samo i pograbim kvaku. „Hvala lijepa, onda drugi put”, reče mi „Herrle”, a ja se nađoh pred vratima. Još sam mu doviknula: „Nemojte prije odilaziti od kuće, nego potpuno ozdravite.”

Kad sam pretrčala stube, navališe mi suze na oči. Zašto ja ne mogu učiniti dobro djelo, za što ja ovo djelo držim, bez suza. Kad bi me netko za to hvalio, onda mi sigurno ne bi došle suze, nego bi se javljao velik ponos. Ali ne smije nitko saznati. Tko je vidio neka znade, ali ja ne ću nikome pripovijedati. Već sam onda pomislila kako ću to opisati samo u svom dnevniku. Pomislih, da napišem u „kvintet”, ali da uzmem drugo lice. Ne, ne, to ne smije nitko saznati, nego samo moj dnevnik. Ali nije li to pusta hvala, što ja to unutra pišem; zar ja ne bi morala na moje dobro djelo zaboraviti?. Ne, jednom, kad budem to čitala, sjetit ću se, kad sam prvi put postala dobročiniteljica i pomagačica ljudi i svoga hrvatskoga naroda. Daj mi Gospode, da još koje slično djelo načinim, ali s manje oholosti.

Ponedjeljak, 7. VII. 1913.

Danas smo dakle u Klanjcu. Bili smo sretno u Karlovcu. „Stara ljubav ne rđa” kaže poslovice i gotovo je istina kod mene bar ja sebi utvaram. A i on bogac je bio vrlo uzrujan. U Bjelovaru smo se vrlo dobro zabavili. Samo je moja mama neprestano svrgnula govor na Zvonkov „dreifache”⁸² i prvenstvo u razredu. U takovim slučajevima nijesam mogla suzdržati krv, da mi ne ide u lice. Inače onaj stari krasni stari Malletić, pa Neuner s 30 ptica, pa stara Vasićka od kosti i kože doslovno uzeto su me vrlo interesirali. Zatim ona druga uska Paula sa svojim lijepim „mužekom”, kojoj smo u kuhinji promiješali grah, da se ne prigori, a u sobi smo obavili najelegantniju vizitu i ja sam jela fine bonbone. Eto, već mjesec dana ne jedem mesa, tobože radi prištava (Anschlag), a tamo su mi hoćeš ne ćeš moraš metnuli na tanjur komad piletine, koja mi gotovo

---

82 *Dreifach* (njem.) – trostruk.

zastala u grlu od neteka i nekakov „schnitzel”, koji mi je unatoč mojoj vegetarijanskoj i antialkoholičarskoj košti vrlo dobro išao u tek. Ipak sad ovdje nanovo ne jedem mesa, jer hoću postati vegetarijanka, ako mi to bude ikako moguće. Juče naveče na šetnji je napao opet Ante na me govoreći proti vjeri. Tvrдио ovo i ono protiv vjere, vrlo protuslovne stvari u katoličkom moralu (Bogataš ne mora oženiti zavedenu djevojku, a siromah mora) i druge stvari. Ja sam ga odbijala dok sam mogla, a kad nijesam više mogla, šutila, pa sam mislila svoje. Uopće me čudi, zašto taj čovjek toliko proti vjeri govori, kad ništa ne vjeruje. On, čini mi se, ne vjeruje ni u Boga, ali u to pitanje nije htio dirati. On me kani odvratiti od moje vjere. „Meni je žao, kad vidim, da netko ovako slijepo vjeruje, i samo s jedne strane gleda”, rekao mi je. Meni je samo žao, što ga ne mogu u svima stvarima odbijati, ali inače ja već do njegovih riječi gotovo ništa ne držim. To bi bio za mene idealan čovjek prema porodici i svijetu, ali njegov nepietet prema višem biću mi je sve pokvario. Mala Maja je vrlo zgodna. Već sam se i ja naučila, da je držim na ruci, a ona me vrlo voli. Sada gleda najradije Franju, a svi je zbog toga psuju. Otac joj veli „oficiruša”. Danas smo se vozili na čamcu s Antunom, a poslije Franjo i ja sami. Ujutro se Franjo navikao na me, kad nijesam dobro kormanila, ali poslije podne je išlo posve dobro. Naveče ćemo još jednom. Franjo je mnogo uz Antuna, pa me je veoma strah, da ne pobere suviše njegovih nazora. On i onako sigurno nije veoma čvrst u vjeri, a uz ovakova čovjeka će se posve od nje odvratiti ako i besvjesno i možda bez svoje krivnje. Ne daj Bože, da se to dogodi!

Ponedjeljak 21. VII. 1913.

Mi smo ovdje već dva tjedna. A ne ide nam loše. Moja tri tuceta rubaca su izvezena, pa sada nemam nikakova ručna posla. Ali čeka me zato čitava knjiga zemljopisna, koju vrlo rijetko gledam. Žao mi je, ali što ću, kad nemam volje. Već smo tako dugo ovdje, a istom smo se jednom kupali. To je upravo strašno. Prije dvije godine, kad je Sofika još bila zaručena s Bešlićem, kupala sam se svaki dan i naučila pomalo i plivati; a danas, ne znam se ni na vodi držati. Danas tjedan dana mi je krasno bilo. Vozila sam se na automobilu sa Sofikom, Antalom i chauffeurom po čitavu zagorju. Ponajprije smo preko Klanjca, Tuhlja i kraj mnogih dvora došli u Desinić. Nad gradom smo vidjeli dobro uzdržani stari grad Veliki Tabor u kojem je Veronika Desinić našla svoju smrt. Neki kažu, da su je zadavili u kupelji, a neki opet, da su je živu zazidali. Oko auta se skupilo mnogo seoske djece. Kad smo polazili dalje, objesili su se dječaci na kola, još mi je i danas žao, kako sam jednoga udarila suncobranom gospođe dr. Wilimek iz Wizela po glavi. I još su se oni dalje vješali, dok im nijesmo prebrzo odmakli. Odanle smo se razišli preko Pregrade u Krapinske toplice. Na putu smo prelazili goleme bregove, ali nam je vrlo krasan vidik bio na obje strane ceste. U Pregradi smo htjeli pogledati crkvu, ali je bila zatvorena. Mjesto je vrlo lijepo. Iza crkve se diže visoki, strmi tamno zeleni brijeg kao lijepa pozadina. U Krapinske toplice smo došli oko 5^h. Htjeli smo slušati glazbu, ali budući da je ona istom u 7 ½^h, prošetali smo se malo perivojem, uživali i odvezli se u Zabok. Čitavim putem se nije nikakova nesreća dogodila, pa sam počela sebi utvarati, da je to moja zasluga. U Zaboku je Ante imao posla radi prodavanja pšenice

kod nekoga Židova Samuela Rendeli. Dvoje djece toga trgovca je govorilo miješajući hrvatski, njemački i mađarski. Kad smo se odande vozili, pogazili smo jednu svinju. Zaletila se pod kotač. Drugi dan je došao njen gazda po odštetu, ali je nije dobio, jer se svinja zaletila sama pod kola. Meni je žao toga čovjeka. Kući smo došli u 8^h. Vozili smo se 5^h s malim intermezzima. Veslanje mi ide bolje. Samo kad bi htjela Sutla opasti, naučila bih ja posve dobro veslati. U petak naveče je otišao Ante sa Ženkom Prucknerom u Beč, da kupe Ženku automobil. Sofika je plakala čitavo veče, što ne ide i ona u Beč, da vidi nekakovu izložbu i da se malo ondje provede.

Juče su bili ovdje gosti, g. i gđa Bachrach sa sinom Francekom, koji se veoma rado igrao s malom Majom. Naveče je došla Ženkova žena, nekakova Židovka iz Mađarske sa svojom sestrom Ilonkom. Ona je vrlo lijepa, samo govori zlo njemački. Vrlo zamjenjuje artikele⁸³. Inače je vrlo simpatična. Mi smo ih otpratili do puta, a kad smo išli kući rugala sam se kako zlo govori njemački: ein Kuh, bringen sie den kleinen Beba, die Mädchen⁸⁴, etc., kad sam došla kući, rekla sam teti: „danke schön für den Tuch⁸⁵.” Onda pitam, da li se veli das Tuch, a kad su mi to potvrdili, sramila sam se. Sad ću nastojati da naučim dobro njemački, da se ne blamiram više onako. Ujutro sam bila s Franjom u Kraljevcu. Tamo smo se vrlo žurili po blatu, a natrag smo se vukli ko puži en parlant la langue français⁸⁶. Kako je to išlo neka bude za dokaz, da smo pred kućom pjevali duet.

Subota, dne 8. XI. 1913.

Hoću zadržati tajnu, ali ipak nekome se moram izjadati; pa kad nikoga drugoga nemam, eto nu, dolazim, dnevniče, k tebi, da se izjadam. Kako sam samo ono napisala u hrvatskoj zadaći. „Mi ne možemo u svojim učiteljicama imati ideale ozbiljnosti, jer uz mnogo pripovijedanje ljudi, čovjek se ne može oteti, a da ne misli, da se ti profesori pred nama pretvaraju, a uistinu žive drukčije, nego govore.” Ja sam tu ciljala samo na onu jednu, na Iskru⁸⁷, ali zar sam ja mogla napisati, da je to jedna? Zar to ne bi bilo još pogibeljnije. A ja to nijesam shvaćala tako strogo. Pak, malo sam se stavila protiv profesora, a uistinu nijesu to bile moje misli. Ali ja ni danas još ne shvaćam, da je to tako nešto strašno, kao što mi je to Milica⁸⁸ predočila. „Vi ne smijete osuđivati druge ljude po klevetanju zlih ljudi, jer dobri nijesu kadri takove stvari misliti –, kad vi još uopće ne znate, što je moral. Vidite, mene ovo vrlo čudi od vas, jer sam do vas više držala. Uopće u posljednje vrijeme, vi, kao da ste se promijenili. Vi ste odsutni duhom u školi, nekud se zamislite; nijeste li to sami opazili.” „Jesam gospođice.” Bila sam posve uzrujana. Odgovarala sam prekidano, riječi i suze su mi stajale u grlu. „Jeste li vi sebi svijesni, da s[t]e pogrdili čitavi učiteljski zbor? Sad mi morate reći, što ste čuli govoriti o nama i od koga?” „Zar ja to zbilja moram reći[?]”, pomislim i prestrašim se,

---

83 *Artikel* (njem.) – član (gram.).

84 Jedan krava, donose oni malog bebu, djevojčicu.

85 „Hvala lijepa za taj maramu”.

86 *En parlant la langue français* – govoreći francuski

87 Štefa Iskra (1869. – 1952.), pjesnikinja i prevoditeljica, predavala je u Liceju francuski jezik, objavljivala je pod pseudonimom Iva Rod. Godine 1919. udala za Izidora Kršnjavoga.

88 Milica Bogdanović, razrednica.

da ću morati sve ono iskazati, što sam čula prije dva tjedna od Jelene Gjukićeve i Zlate Baumeister. „No što se n. pr. za mene govori?“, zapita Milica. Mene stisne nešto u grlu, ali ja se odvažim: „Da gospodična ide s profesorom Grbom, ali ja ne mislim ništa zlo o tome, kažu, da je to prijateljstvo po ruskom načinu.“ „Po kakvom načinu je, to ja ne znam, ali da je posve čisto to znam. Vidite, ja sam svršila maturu, a da nijesam poznala nijednoga mladića osim svoje braće i to mi je drago. Čudno je kod nas svaćanje. Ako ide djevojka s mladićem, već se koješta naklapa, ali, budite uvjereni, to čine samo prljavi ljudi. Zatim ja mislim, da je razlika između djevojke od 17 godina i od 30 g. Za koga se još što pripovijeda.“ Za gospojicu Iskru i gosp. Kršnjavija, za gđicu Steinkuš i Hrzića⁸⁹. Ali, ovo ja apsolutno ne vjerujem. Kažu, da njih tako često vidi zajedno.“ „Pa, što je na tom, ako oni idu dva tri puta zajedno tu samo zli ljudi mogu što god nalaziti. Što ste još čuli?“ „Za gđicu Buljan⁹⁰ i ravnatelja⁹¹.“ „Ali čujte, to je već suviše. Doduše, lijepo je klevetati i drugom krasti poštenje, ali vi to ne bi smjeli poprimati bez dokaza.“ „Ja to ni [ne] vjerujem, gospodična.“ „Ali vi ste to tako napisali u zadaći.“ „Gospođice, ja sam tu zadaću pisala pod nekim pritiskom. Ja tu nijesam iznijela svoje misli, nego misli jedne lakoumne djevojke.“ „Eto, to vam je karma, što nijeste pisali svoje misli i ono, što ste odobravali. Ali odakle ste vi to čuli?“ „Prošlu subotu išlo nas 4 u Tuškanac i tu smo raspreli razgovor o našim profesorima.“ „A, tko je tu bio? Nemojte se bojati odati, to je posve privatno, što vas pitam.“ „Bila je Gjukićeva, Baumeister i Marušić.⁹²“ „Tako i ona je to govorila.“ „Ne, ona je samo slušala.“ „Vi se morate oteti ispod tuđega nametanja misli, a ne smijete ni osuditi ljude. Zar se mi pretvaramo pred katedrom? Vi morate misliti, da smo i mi ljudi, u kojima je ujedinjena bol i radost života. Uopće to je ružno, smatrati učitelje i učenike neprijateljskim taborom.“ „Ja to nikada nijesam držala, ali ovdje sam iznosila tuđe misli.“ „A odakle znade Gjukić te stvari?“ „To se od generacije na generaciju prenosi. Odakle je ona čula, ne znam.“

Ona mi je još mnogo govorila, što sam već nažalost zaboravila, i konačno me pogladila po licu. Ja sam bila užasno uzrujana, a još sam i sada nakon 24^h. Izašla sam pred njom iz kabineta i tiho otišla u razred, pošto sam rekla još jednom „Hvala lijepa“. A u razredu napadne na me Zlata. „Joj šta ti je rekla, ja sam već tak eifersüchtig⁹³, kaj se tak dugo s njom razgovaraš?“ „Ništa, daj mi mira.“ „Molim, gospođica Bogdanović me zadržala.“ „Znam“, reče Peca⁹⁴, koja je njoj moju zadaću pokazala. „E, vidiš li Baumeisterove, prava ženska. Kakav je to način ovako pitati?“ Još nitko ništa nije od mene doznao, a valjda ne ću nikom ništa reći. Na me je to vrlo djelovalo i otada ću paziti, što pišem u školske zadaće i kako mislim i govorim o drugim ljudima. [Olovkom dopisano:] Ispripovijedila sam to slučajno Zlati i Jeleni, danas je sve riješeno. Bile smo sve tri još jednom kod Milice. 19. XII. 1913.

---

89 Velimir Hrzić, profesor Kr. realne gimnazije u Zagrebu, u Liceju je predavao prirodopis i risanje.

90 Adela Buljan predavala je u Liceju engleski jezik.

91 Ravnatelj Liceja bio je Ivan Hoić.

92 Ivka Marušić iz Lovrana, školska kolegica.

93 *Eifersüchtig* (njem.) – ljubomorna.

94 Vjerojatno Slava Pecinovskij, koja je u Liceju predavala hrvatski i njemački jezik.

Petak, dne 15. V. 1914.

Danas je bio divan dan u školi! kamo sreće, kad bih još mnogo godina mogla uživati tu školsku sreću! Ali, što ćemo, još mjesec dana, a onda je sve gotovo. A eto, čime je započeo taj krasni dan? Plačem. Šega⁹⁵ se izderao na me, što šapćem. Ja mu odgovorim, da nijesam ništa rekla, a on ne će da vjeruje. Mene to raspali i ja zaplačem te odletim srdito iz razreda. Uistinu sam ja držala upravo tako ruku na ustima, kao da šapćem, ali nijesam ništa rekla. Htjela sam, da prestanem plakati pa sam šetala hodnikom i smirivši se malo, uniđem u razred. Ali Šega je dalje vikao na učenicu, koja nije znala i to me opet potakne na nove suze. I opet sam morala izaći i isplakati se. Pila sam vode iz šake, nakvasila si lice vodom, opet ga obrisala rupcem i pomalo se umirim. Uniđem opet u razred. Ustrajala sam čitav daljnji sat bez plača. Ali kad me poslije zvao prof. Šega iz razreda, pošla sam nerado za njim, jer sam znala, da ću opet početi plakati. Šega mi je rekao, da ne smijem biti tako ćutljiva i priznao mi je da nijesam ja ništa šaptala. Premda se ja u onaj čas nijesam ni najmanje na njega ljuti[la], kao što ni prije ni kasnije, ipak sam počela plakati, jer me to ponovno uzrujalo. „Ta znam ja – gospodine profesore – da ste vi imali pravo – jer u školi se toliko šapće.” Dalje nijesam mogla od suza i bez pozdrava ostavim Šegu. Nijesam mogla prevoditi latinski od suza, nego je to morala Ada Štulhofer, kojoj sam nedavno izbila zub kod gombanja u igri čunjevima. I ovaj slučaj me stajao mnogo suza, ali sad je već sve dobro, jer ona ima krivi zub namjesto pravoga. Kod latinskoga je bilo vrlo zabavno. Razgovarali smo o koječemu tako, da nijesmo ni dva kaputa⁹⁶ preveli. Čini mi se, da je Steinkušica opazila, da je moje lice zaplakano. Ipak mi nije ništa rekla. Poslije sata smo pjevali svoje pjesme za maturalni put, na koji valjada ne ćemo nikad ni ići. Oj, naša Firenco, u petak, danas tjedan dana bismo morali otputovati, a eto, zbog nemira u Italiji moramo ostati kod kuće. Valjada ćemo ići poslije mature. Milica nam je to obećala, a što je ona rekla, to moramo vjerovati.

Iskra nam je pod svojim satom pričala, kako je nastradala gđica Wickerhauser⁹⁷, negdašnja licejska učiteljica. Ona se naime pred 8 godina utopila u Savi zbog toga, što ju je ugnjavio inšpektor prosti gnjavator Gostinjšak⁹⁸. Žalosno raspoloženje nastane odatle u razredu. U mojim očima i opet zasjaju suze. Iskra je htjela čitati „La mort du Dauphin”.⁹⁹ Ja sam predložila, neka bude najprije nešto veselo, a onda žalosno, kad mi Zlata otresito reče: „A, baš, kako to izgleda, sad se bumo malo smijali, a sad opet plakali.” „Molim te lijepo, ti sama uvijek to izmjenično radiš.” I opet briznem u plač. Iskra je mislila, da je krivac bijednik Dauphin, pa me zapita što je to, da ja plačem. „Mademoiselle, je suis aujourd'hui très nerveuse et pour ça je pleure toute suite.”¹⁰⁰ „Et bien, maintenant nous lirons quelque chose de gai. Ilakovac, c'est pour vous que je lis.”¹⁰¹ Ja sam slušala, ali slabo sam razumjela, o čemu se radi. Naskoro je zvonilo.

---

95 Rudolf Šega, profesor, u Liceju je predavao matematiku i fiziku.

96 *Caput* (lat.) – glava, poglavlje.

97 Natalija Wickerhauser (1853. – 1906.), nastavnica engleskoga jezika u Liceju, prva hrvatska anglistica.

98 Pogrešno je navedeno prezime. Nadzornik za srednje škole bio je Ivan Gostiša.

99 *La mort du Dauphin*, autor Alphonse Daudet.

100 „Gospođice, danas sam jako nervozna pa se lako rasplačem.”

101 „Dobro, sad čitajmo nešto veselo. Ilakovac, ovo što čitam je za Vas.”

Pograbim spužvu i potrčim na hodnik do vodovoda. Iz razreda izađe Jelena Gjukiceva. „Ti se sigurno na me ljutiš”, reko, „što se sad plačem sad smijem.” „O ne, ni najmanje, baš mi se ovaka sviđaš. Ja sam te tako razumjela i htjela sam te onda poljubiti, ali kad to onda nije išlo, došla sam, da to sad učinim.” Jela me primi za glavu poljubi dva puta u čelo. Meni se maglilo pred očima od suza. Taj prizor je gledala Mira Pirnatova, koja je također izašla na hodnik. Brisala sam ploču i pjevala s razredom sve s plačnim glasom. Bila sam i opet vesela. Dok sam brisala prašinu sa stola, dođe k meni Mira i pozove me izvan razreda, da mi ima nešto reći. Kad smo izašle, primi me oko vrata i reče. „Draga Ljubice, sjećaš se ti, kad si u trećem ili kojem razredu došla k meni i donijela mi ljubice.” Ona stane jecati. „Ja sam te onda tako hladno primila – oprosti, ja nijesam znala, što to ima da znači. Tako dugo sam ti to već htjela reći, ali danas kad je Iskra pripovijedala o Wickerhauserici ja sam sebi preuzela, da ti to kažem. Oprosti, ako sam te uvrijedila.” „O ne, ni najmanje, ja sam onda zajedno s Borčićkom gledala u tebi neko više biće. Ja se nijesam od tebe drugome nadala. Sjećaš se ti, kako si onda svaki dan našla cvijeće na svojoj klupi. To sam ti ja uvijek donijela, tako da ti nijesi znala, od koga je.” „Tako, ti si mi to dala. Nemoj se srditi zbog onoga.” „Oh, ne, ni najmanje.”

A kako se to zbilo, da se Mira na to sjetila nakon 5 ili još više godina. Jednom smo mi imali mnogo prije Uskrsa praznike zbog škreta. Meni je tada bilo vrlo žao za školu. Ja sam tada obožavala Steikušicu i svoju saučenicu Miru. Ona je bila tako lijepa, visoka, pametna; ona je tako krasno deklamirala pjesme i tako lijepe hrvatske zadaće pisala, da sam je smatrala uzorom svega dobra i ljepote. Svaki dan sam bila prva u školi i metnula sam cvijeće na njenu klupu. Ona nije znala, od koga jest, a mene je veselilo, kad sam vidjela nju, da se raduje tome cvijeću. Kad su nadošli ti prerani praznici dođe meni jednoga dana želja, da odnesem Miri cvijeće, da je posjetim jednom. Ja sam došla k njoj, u njene lijepo uređene sobe, a ona me dosta hladno primila. Ali ja joj to nijesam uzela za zlo. Ja sam držala, da ona mene, prostu i zlu učenicu ne može drukčije primiti, kad je ona toliko nada mnom. Poslije je moja simpatija prema njoj slabila. Kad smo u petom razredu bile razdijeljene, nijesmo se uopće nikad približile. Ona je uopće čudna prema cijelom razredu; meni je što više postala antipatična i strana. A danas nijesam imala prijateljice u razredu, kao što je ni sada nemam. Ja nemam nikoga, da mu otkrijem duboke tajne duše svoje, ja nemam prijateljice. Još jučer sam mislila u školi sjedeći. „A što smo mi jedna drugoj. Ništa. Sjedimo jedna do druge i slušamo predavanje. Među nama nema nikakvih veza. Danas sam naprotiv počela shvaćati, da se mi ljubimo kao sestre, da mi jedna drugu razumijemo, da smo bliže jedna drugoj možda nego sestre. Eto, kako me Jela razumjela. Nju sad gotovo najviše volim u razredu. Vrlo mi je draga još Kukolova¹⁰² i Somorskyca.¹⁰³ Sa Zlatom se više ne slažem. Malo je trebalo i mi bismo se posvadile idući danas kući. Prekorila sam Zlatu, što ona kori ono moje traženje za smijehom, kad je sve bilo u plaču, a upravo ona je tako vješta u tom mijenjanju smijeha i plača. To ju je uvrijedilo, ali je priznala, da se ne čudi, što sam ja tražila malo izmjene zbog svoje uzrujanosti, ali inače je vrlo glupo to traženje promjene: „Sad ćemo

---

102 Zlata Kukol.

103 Vida Somborski.

se malo smijati, sad malo plakati.” Jela je svršila našu prepirku riječima: „Znaš, Zlata, ti uistinu malo suviše mijenjaš između plača i smijeha bez uzroka. A danas je trebalo malo olakšice nakon one pripovijetke o Wickerhauserici.” Zlati nije bilo pravo, ali već smo došli do raskršća. Zlata ide sad uvijek s Jelom kroz Frankopansku ulicu, a nikad sa mnom kroz Ilicu, gdje bi joj bliže bilo. Jela mi je čvrsto stisnula ruku na rastanku u znak razumijevanja, a Zlata mi je nije ni dala premda sam joj ja svoju pružila.

Ona je vrlo čudna bila u posljednje vrijeme. Jedan sat se smijala i pravila najobjesnije šale, a drugi je već plakala. Nakon razgovora s našom sveopćom tješiteljicom Milicom ne plače više i meni neprestano govori, da je previše sretna, da sada ne će više plakati. Presretna je, te mora i opet, da se za nešto grize, kako ne bi bila presretna. Kako nam je sad krasno u školi! Sjutra je ravnatelj ev imendan, te mu moramo čestitati. Bijedna Marjana [Marijana] Kralj, nju je zapalo, da drži govor.

Zagreb, petak, 4. VI. 1914.

U četvrtak na 28. V. sjele smo u 11^h i 25' mi učenice VIII. lic. razreda u vlak, koji je išao prema Rijeci. VII. razred nije mogao doći na kolodvor, jer je vlak odilazio kasno u noći, ali zato su nas ispratile Steinkušica¹⁰⁴, Peca¹⁰⁵, Krema¹⁰⁶ i naši roditelji. S nama je pošao ravnatelj Hoić, premda je mnogo govorio, da ne će s nama na put, Turić¹⁰⁷, Lucerna¹⁰⁸ i Milica Bogdanović kao razrednica. Ona nije išla ponajradije na ovaj put u Dalmaciju; ona nas je htjela voditi u Firencu; ali kad nam je to vlada zabranila, mi smo se zadovoljili Dalmacijom.

U vlaku je Hoić drijemao u svom kutu, a Turić njemu nasusret. Lucerna je sjedjela s druge strane toga kuta i drijemala. Samo Milica nije spavala, ona se razgovarala s nama. Ja sam ponajprije htjela spavati i ležala sam do Karlovca zatvorenih očiju, ali spavati nijesam mogla. Čula sam sve, što su razgovarali oko mene. I Lorkovićka¹⁰⁹ je pošla s nama nakon duga natezanja s direktorom. U kupeu do nas su učenice načinile mrak i legle su po klupama, da spavaju. Kod nas je bilo svijetlo. Micika, koja bila također s nama zatrnula je jednu svjetiljku i legla u našem kupeu spavati. Zlata Baumeister se ljutila na sve, koje su htjele spavati, te je htjela neprestano pjevati. Malo učenica je bilo za to raspoloženo.

Dok sam tako ležala sa zatvorenim očima, mislila sam, da smo već davno prošli Karlovac, da ne ću vidjeti Zvonka, da je uopće ludo misliti na to, da bi on došao, jer ne smije izaći iz škole, osobito kad ima zabranu izlaza. Ipak kad sam čula da smo tek sada u Karlovcu, ustanem i pogledam kroz prozor, nije li on vani. Uistinu on je bio i odmah sam ga prepoznala. Izašla sam na hodnik. Tamo je bila Lucerna i spremala je svoj kovčeg. Htjela sam otvoriti prozor, da se s njime porazgovorim, ali nijesam mogla.

---

104 Dr. sc. Josipa Steinkuš, glavna učiteljica učiteljskih škola, predavala hrvatski, latinski i svjetsku književnost.

105 Slava Pecinovský, glavna učiteljica učiteljskih škola, predavala hrvatski i njemački jezik.

106 Božana Krema, prava učiteljica stručnih škola, poučavala ručnom radu i krasopisu.

107 Jure Turić, profesor pedagogije, specijalne metodike, propedeutike i voditelj praktičnih vježbi.

108 Kamila Lucerna, glavna učiteljica učiteljskih škola, predavala francuski i njemački jezik.

109 Marija Lorković, pomoćna učiteljica u pjevanju.

On me je međutim već opazio i htio izvana otvoriti vrata, što mu ali nije uspjelo. „Šta vi hoćete?” upita me Lucerna. „Gospodična, jedan moj rođak je vani.” „A znate vi to sigurno?” „Vidim ga, gospodična.” Ona mi teškom mukom otvori prozor i nastavi spremati kovčeg. Pružim Zvonku ruku kroz prozor. On je dosta glasno poljubi. Dade mi dva pisma za Zlatu i Jelku u Dubrovniku i kaže mi, da je pobjegao iz škole u civilu. Sad još samo treba natrag spretno unići. Ljutio se, što je Lucerna bila u hodniku, te se nijesmo mogli slobodno razgovarati. Lucerna napokon pospremi kovčeg i pođe u kupe, ali upravo u taj čas dođe u hodnik Jela Gjukić i opet nijesmo bili sami. Razgovarali smo gluposti, ja sam teškom mukom podržavala razgovor. Vlak je dugo stajao na postaji, a ja sam željela, da već jednom pođe, jer mi je bilo vrlo neugodno. Zvonko je stajao na stubama, koje su vodile u kupe. Napokon stane zvoniti na odlazak. „Einsteigen”, zaviče konduktar Zvonku. „Ja ne putujem” reče on. Jeli se nakloni, meni stisne ruku i zbogom. Još je pošao nekoliko koraka za vlakom i mahao je kao i ja, dok je svega nestalo. Jela je ostala sa mnom na hodniku, te me učila narodne pjesme. Ni riječi nijesmo govorile o dolasku i razgovoru Zvonkovom, kao da nije ni bilo. Turić izađe na hodnik i sjedne na klupu za kovčege hoteći spavati, a nama kaže, neka štedimo grla za budućnost. Uvidjevši njegovu namjeru otiđemo u kupe. Micika je spavala te joj nijesam ništa kazala za Zvonkov dolazak. Poslije sam joj htjela reći, ali nikako nije mi bilo zgodno, te je to ostalo tajna. Sjela sam nasuprot Milici i do jutra sam slušala, kako razgovara s Pecinovskovom i Turićevom, koje su s nama pošle na put. Karla Dukatova je spavala naslonivši glavu na rame spavajuće Anke Leitnerice. Micika je ležala s kovčegom pod glavom. Zlata Baumeister se smijala usnulima, ali najposlije je i ona zaspala. Ja sam ostala čitavo vrijeme budna. Kad se Zlata probudila, stajala je kod prozora otvorena protiv svih naših opomena i prehladila si oči i glavu, te su joj bile crvene oči i kosa puna rusa. Prolazili smo kroz više tunela i zatvarali prozore, kad smo do njih došli. Prema jutru je bilo sve življe. Budile se pospanke. Svaka je drukčije izgledala. Bilo je mjesta s vedrim nebom, ali što dalje prema Rijeci, to je bilo oblačnije. Teško smo dočekale more, a kad je došlo gledale smo neprestano na prozor. Na Rijeci nas dočekale licejke sa Sušaka i silna kiša. Mi obadvije nijesmo imale kišobrana, jer nam je mama savjetovala, da ih ne nosimo uzalud, da nije šteta za naše odijelo, jer nema što pokisnuti. Sad nam je bilo vrlo žao, ali pomoći više nije bilo. Mene je štitila jedna licejka sa Sušaka sa svojim kišobranom. Došavši u hotel Bristol prale smo se u nekoj nespretnoj sobi i ljutile se, što smo morale čekati. Zlata veli, da je to još i predobro i neka se ne ljutimo. Što bismo mi još htjele. Ona je silno čudna u svojim zahtjevima i drži to o nama svima, premda se mi ni najmanje u tom ne slažemo. Zajutarkovale smo u kavani i budući da nijesmo mogle izaći, pisale smo karte i dosađivale se. Nakon jedne ure prestane pomalo kiša i Micika, Zlata i ja se uputimo, da pogledamo grad. Zlata je bilježila sve ulice i trgove, kako bismo se znale povratiti istim putem kući. Ja sam tražila uzalud firmu Duboković, gdje bi našla Stanka. Šetale smo Boulevardom, srele smo Elicu Quinz i Olgu Göszl u kočiji, ali mi smo se uputile pješice dalje. Tada nas nagovori neki profesor, koji je vidio čitavu grupu naših saučenica, kako idu na Trsat, predstavio nam se kao Maharić¹¹⁰,

---

110 Vilko Mahorić, namjesni učitelj zemljopisa i povijesti u Kr. realnoj gimnaziji na Sušaku.

profesor gimnazije i odveo nas na sušački licej. Upravo je bio veliki odmor dječaka, koji su u istoj zgradi s djevojkama, a imadu odmor prije njih. Neko vrijeme smo čekale na odmor učenica, a onda smo se s njima razgovarale. Dovele su nas do granica svoga vrta i pokazale nam put na Trsat. Mi smo se vrlo požurile, da dostignemo saučenice. Zlata je trčala protiv svoga običaja. Pogledale smo crkvu i zatim smo pošle na grad frankopanski, kamo nas je teško pustila neka huda baka, koja je i onima prije pravila silnih poteškoća, dok ih je pustila unutra. Kući smo se vratili vidjevši kazalište trg i obalu. Ručak je bio izvrstan i vrlo fina podvorba.

U 1^h nam je odilazio parobrod „Višegrad”. Otpatile su nas licejke i učiteljice. U početku sam bila na stražnjem dijelu broda, gdje je bilo mnogo dima i rusa uz Milicu, ali poslije sam pošla za drugima na prednji dio ka kapetanima, koji su nas ljubezno protiv pravila gore pustili. Nijesam mnogo razgovarala s kapetanima. S njima se ponajviše bavljala Ines Altstädter i lanjske licejke, koje su bile na ponajvišem mjestu i nikoga nijesu puštale k sebi. Ines je sjedila cijelo veče s kapetanom Tonkovićem, a Lucerna je kao zmaj pazila na nju. Izašli smo u Zadru, jer je brod stajao po ure. Čuli smo samo talijanske riječi, a i naše trobojnice su ih smetale. Dok su dvije djevojčice vikale nešto talijanski, malone sam im zaviknula: „Porche italiane.” Ipak nijesam to učinila, a kad sam to odmah Milici pripovijedala, rekla je: Zašto da se izjednačujete s njima?” Uvidjela sam da imade pravo, a kad Milica nije imala pravo? Uvijek, da uvijek!

Pogledali smo stolnu crkvu iz vana, jer unutra nijesmo mogli zbog popravljanja. U Spljet (Split, Spalato) prispjeli smo u 11 i ½ u noći. Pošli smo direktno u hotel.

Subota 6. VI. 1914.

Kažu saučenice, da nas je u Spljetu dočekao g. Bulić, ali ja ga se ne sjećam. Nekoliko mladih ljudi je bilo na obali, ali ti nas nijesu lijepo dočekali. Pošli su za nama i govorili kojekakove gluposti. Mi smo se vukle po mraku do hotela „Bellevue” bez pravoga vodiča pospane i umorne. U hotelu su nam razdijelili sobe, kad sam čula za jednu s tri kreveta, poletila sam gore sa svojim kovčegom i zauzela je. Sa mnom je bila Micika i Zlata Kukol. Nekoje učenice nijesu mogle naći sobe, pa su dugo naokolo lutale, dok su se teškom mukom namjestile. Mi smo već legle u svojoj sobi broj 21, ali nijesmo mogle spavati, jer je Zlata Baumeisterova kraj naše sobe neprestano pripovijedala. Kad smo je ukorile, ona je još više pripovijedala samo da nas razljuti. Napokon je prestala i mi smo usnule. Drugo jutro u subotu ustale smo na vrijeme. Ja sam pošla na hodnik i srela sam g. direktora Hoića. „Znadete li vi ‘Selbstbinder’¹¹¹ vezati?”, upita me on. „Znadem”, odgovorim. „E onda dođite, da mi ga svežete.” Pošla sam u njegovu sobu i svezala sam mu ga. On ga je prije sam svezao kao običan uzao. „Kako ste spavali?” „Hvala, dobro.” „Zar ne, kreveti su čisti, sve u redu.” Tad smo pošli k zajutarku. Po nas je došao don Frane Bulić, njegov poslužnik Mijo je svima razdijelio planove palače Dioklecijanove i on nas stane voditi gradom. Dugo nam je tumačio na ulici uz more, ljudi se okupljali oko nas, da vide šta se zbilom, da se toliki svijet skupio. A on

---

111 *Selbstbinder* (njem.) – samovez, vrpca svezana u mašnu.

nam je mnogo tumačio i pripovijedao o caru Dioklecijanu, njegovoj ženi Priski, o njegovom boravku u palači i mnogo drugo. Zatim nas je poveo u samu zgradu kroz „porta argentea”. U zgradi je počeo vlasnik uređivati gostionu, te je na stare zidine metnuo modernu boju do visine vrata, a iznad toga je ostao stari kamen. Vodio nas je ispod sobe za goste uskim, tamnim ulicama, gdje smo jedva tri mogli prolaziti. U početku nijesam mnogo slušala don Frana, bio mi je smiješan svojim izgovaranjem slova r (l) i svojim smješicama. Namjerio se na nekoga dr. Angjelinovića¹¹² i neprestano ga bockao zbog politike. Taj Angjelinović je išao u neko vrijeme za nama, konačno ga je Bulić predstavio profesorima i on se prikrpao našem društvu. U peristili sam ostala zadivljena. Oni krasni stupovi i one stube su me zadivili. Samo mi je bilo vrlo žao, što su ljudi među onim stupovima sagradili kuće, kako je to nagrđivalo onu divnu prostoriju. U mauzoleum, t. j. hram sv. Dujma nijesmo mogli odmah unići, jer je trajala služba božja (svečanica, kako reče don Frane). Pogledali smo stupove oko mauzoleja, koji su bili iz raznog kamena, prema tome, odakle je graditelj dobio stupove. Kod sfinge smo se dugo zadržali i tu nam je don Frane pripovijedao, kako je on otkrio natpis na sfingi. Taj natpis jest već vrlo istrugan, te ga nitko nije mogao čitati. On ga je otisnuo u mramor i poslao nekom glasovitom njemačkom arheologu, zatim francuskom i ti su otkrili da tu kralj sjedi, pred njega vode zarobljenike i ovaki zarobljenik imade natpis grada, koji je pao pod vlast tiranina. Don Frane je vrlo veselo pripovijedao o ovom slučaju. Kad je svršila svečanica, pošli smo u mauzolej. Vrata crkve su izrađena 1241. g. Na njima je prikazan život Isusov. Iz iste dobe jest i propovijedaonica iskićena malim mramornim stupovima iz najrazličitijih boja kamena. Ovo je najstarija crkva u Austriji. Dolnji dio je pravilan šesterokut, a na njega je nadostavljen uži okrug s mnogo maska. Jedno lice bez maske će biti Dioklecijanovo, a drugo Priske njegove žene. Po tome se računa, da je bio i za nju spremljen grob, ali ona nije nikad bila u ovom dvoru kao ni njena djeca, jer je bila kršćanka. Prije je crkva bila samo tolika, kolik mauzolej, dok u srednjem vijeku su premjestili oltar dalje, da imadu više mjesta. Zvonik jest u romanskom slogu, posve nov i vrlo lijep. Nad crkvenim vratima jest sarkofag dviju kćeri Vele IV., koje su ovdje umrle, kad je kralj bježao ispred Tatara. Mađari su htjeli silom dobiti taj sarkofag, ali im ga don Frane ne da, premda bi to drugi kanonici s načelnikom učinili. „Mađarska je za nas Ausland¹¹³. Ja sam im rekao, kad nam načine željeznicu, dobit će sarkofag. Željeznica se sad gradi, ali sarkofaga ipak ne će dobiti.”

Zatim smo pošli u battisterio¹¹⁴. Strop je ispunjen kasetama iskićenim glavama. Posred battisteria stoji kamen s reliefom sv. Dujma iz Antiohije iz dobe hrvatskih kraljeva. Mi smo išle neprestano s trobojnicama, koje nam je dala Zlata Baumeister u Zagrebu na kolodvoru. Neka žena vidjevši trobojnice i čuvši hrvatski govor poviče glasno: „Ej, golubice, ovo su ti Hrvatice, lipe divojčice!” Nitko se nije na nju obazreo, a ja bih joj bila rado ruku stisnula, što nas tako srdačno pozdravlja. Visokim i strmim

---

112 Vjerojatno Danko Angjelinović, koji je 1914. u Zagrebu završio i doktorirao pravo (poslije se u tekstu spominje da je studirao pravo).

113 *Ausland* (njem.) – strana zemlja.

114 *Battistero* (tal.) – krstionica.

stubama smo se uspeli u kapelicu sv. Martina iz IX. vijeka, koju su podigli Dominik i Martin, tajnici bana Trpimira. To je vrlo tijesna kapelica, jedva smo nas trideset u nju stali. Don Frane je stao na poviše mjesto i čitao nam natpis na kamenu posred crkve. Neka opatica u bijelo i crno odjevena čuva tu kapelicu. Odatle smo pošli kroz „posta aurea” i preko šetališta u muzej, diku don Frana. Pokazao nam natpis kraljice Jelene iz 976 g. U ovom muzeju je bilo sve u neredu, ali don Frane pozna svaki i najmanji kamen u njemu i znade, koliko vrijedi, kakav imade natpis. Odatle smo pošli u drugi uređeniji muzej, gdje stoje mnogi sarkofazi. Jedan imade izrađenu tragediju Fedra, drugi propast Faraona. Sve nam je to tumačio don Frane opširno svojim ugodnim načinom. U muzeju smo kupili razglednice i dobili plan Solina. Napokon nas je ostavio don Frane, da idemo ručati i da se poslije podne opet s nama sastane. Odmah poslije ručka smo pošli kupovati razglednice. Oko 3 ½ su došli automobili, da nas odvezu u Solin. Bila su to dva velika automobila, na našu žalost zatvorena, ali mi sve nijesmo mogle unići. Napunili smo ona dva, koliko se dalo, u prvom je kod chauffera sjedio mladi dr. Bulić, da pokaže put, jer nijedan chauffeur se još nije vozio do Solina. Jedan je bio Francuz, a drugi Poljak. Nekoliko učenica i profesora je ostalo, da čeka povratak automobila. Mladi Bulić je poveo nas do groblja rimskoga, pokazao nam Vranjic (Mala Venecija) rodno mjesto oba Bulića, ali nijesmo išli dalje, jer smo čekali onaj automobil i s njim don Frana. Don Frane nas je poveo još jednom na groblje, ali sad ga nijesmo samo s ceste pogledali, nego smo sašli dolje, verali se među grobovima i tu nam je on pokazivao najrazličnije sarkofage. Svi su razbijeni još od Tatara, koji su u njima tražili dragocijenosti a i uistinu ih našli. Ponajviše su to poganski sarkofazi s D M (Dis mani-bus), ali ima i jedan kršćanski. Po nekim slovima, koji ne spadaju k natpisu je pronašao don Frane, da su kršćani na poganski sarkofag napisali kršćanski natpis. Groblje je izvan zidina gradskih.

Zatim smo razgledali Amfitetatar, koji je vrlo velik. Bulić neprestano nadgledava iskopavanje i nastoji, da što više iskopa. To je divan čovjek. On živi samo za te iskopine i natpise i nastoji, da mu nijedan ne izbjegne i da seljak upravo njemu to proda. A seljak ima u njega pouzdanja, jer on svaku stvar po pravoj cijeni plaća. Neka žena je donijela „babicu”, (stari novac) i smjesta zatražila za nju 1 krunicu. Ali don Frane joj nije htio toliko dati, na što mu je ona srdito rekla: „Umrit ćete i vi, don Frane.” Umrijet će i on na žalost hrvatskoga naroda, jer takvoga čovjeka mi više nemamo. Poslije je neki dječarac donio komadić neke narukvice iz jantara ili smole. Don Frano je za to dao 10 f i poklonio ga Lucerni. Ona je to meni drugo jutro poklonila držeći, da će to mene ponajviše razveseliti i da ja to ponajviše zaslužujem.

Ada Štulhofer nije mogla ići, jer ju je boljela noga. Stoga su uzeli neku mulu, posjeli je na nju i odveli je u tusculum¹¹⁵ don Frane. On nam je dalje pokazivao bazilike, kupališta, ceste s uleknutim kamenjem za kola, kamen međaš između kola na ulici, da ne udare jedna o druga, kad se mimoilaze. Neka žena je donijela svježih karanfila i podijelila ih među nas. Rano nas je počela zadirkivati kiša, ali don Frane se nije za to stario. Pokazao nam je krasne mozaike na podu crkava. Pokazao nam je battisterium, što

---

115 Tusculum (prema nazivu istoimenoga antičkoga grada u Italiji) – mirno boravište izvan grada.

ga je on obzidavao novim ciglama ne imitirajući ni najmanje stari kamen, kako bi znali učenjaci poslije 100 godina, da je to kasnije pridodano. Sve to pokazivanje ispunio je don Frane interesantnim pričicama punim humora i silne svestrane obrazovanosti. Sluga Mijo mu je nosio knjigu veliku s planovima Solina, a kad je on otišao, nosio ju je don Frane sam. Lucerna mi kaže, da mu ponesem knjigu. Ja mu se odmah ponudim, no on me odbije rekavši, da je upravo sada treba. Kad nam je pokazao, što je htio, nosila sam je ja. Mladi Bulić je htio, da pođemo na večeru, koja je bila za 7 ½ naručena, a mi smo još ovdje, gdje je već 7^h. Don Frane nas je vodio dalje, Zlata mu je nosila ogrtač, jer je bilo očito, kako njega smeta ogrtač, dok hoće što god tumačiti i rukama pokazivati. Kad smo došli do tusculum, poveo nas je don Frane u svoj vrt ukrašen aleom stupova nađenih u iskopinama, do kamenoga stola i klupa, gdje on rado sjedi. Krasan je taj vrt, kao i kuća, a ponajljepši je zdenac sastavljen iz starih komada. Nekoje učenice su pošle u tusculum, a don Frane je neumorno nas preostale vodio na kršćansko groblje, gdje je bila i basilica. Tu imade do 150 sarkofaga, 50 vrlo razlupanih, 50 bolje ušćuvanih i 50 vrlo lijepih. On se najviše veseli malom sarkofagu djevojčice Faustine, kojega nijesu Tatari spazili i preskočili ga. Pokazao nam je sarkofag opatice Ivanice [Ivane] iz Srijema, koja je pred neprijateljima u Solin pobjegla. Vidjeli smo skupne grobove bratovština grobove siromaha. Don Frane je i za se odabrao jedan sarkofag, ali mu je rekao Kršnjavi, da je premalen za nj, pa je našao jednog većeg. Na ovom je već napisao sav svoj nadgrobni natpis osim datuma. Kad smo to pregledali pošli smo u tusculum. Ada je ležala na divanu, Milica joj je sjedjela do uzglavlja, a i mnoge učenice su bile u sobi. Don Frane je pokazivao još svoju knjižnicu i druge znamenitosti, ali ja to nijesam vidjela, jer sam morala poći prije pješice u solinsku gostionu. Samo jedan automobil je došao po nas, a u njega nijesmo mogli svi stati. Ja sam cijelo poslije podne bila prva uz don Frana, a sad, kad sam njega morala ostaviti, bila sam uz dr Bulića. Poslije podne je bio s nama i neki profesor Božičević¹¹⁶, od kojega se nije mnogo čulo ni vidjeli, jer je bio vrlo miran. Dok smo tako išli do gostione, ja uz Bulića, zove me najednom ostraga netko: „Ilakovac, Ljubica, Ljubica.” Ja stanem čekajući, da dođu oni otraga bliže i tad mi kaže Micika Weber: „Da znaš za što te zovemo.” Lucerna mi kaže: „Bilo bi lijepo, da vi govorite don Franu latinski govor. To će njega silno veseliti. Ja vas ostavljam, a vi ga sastavite. Dr. Bogdanović će vam ga ispraviti.” Micika Weber, Milica Rojc i ja stanemo sastavljati govor i meni je dosta brzo napredovao govor. Nakon mnogih varijacija i Miličina ispravljanja ostao je ovakav:

Illustrissime domine, Monsignor don Frane! Summas tibi gratias agimus de omnibus his, quae nobis fecisti. Videmus maximum tuum amorem erga haec vetera et nos a te hoc studium accepimus. Clara tua verba semper memoria tenebimus.

Etiam semel magmas gratias tibi agimus. Vivat!¹¹⁷

---

116 Vjerojatno Juraj Božičević, koji je u splitskoj C. k. velikoj realci predavao matematiku i geometrijsko crtanje.

117 Presvijetli gospodine, monsinjor don Frane! Najljepše vam zahvaljujemo na svemu što ste za nas učinili. Vidimo vašu golemu ljubav prema ovoj starini koju smo od vas primili. Uvijek ćemo pamtit i vaše jasne riječi.

Pitala sam profesora Božičevića i Angjelinovića, da li se može u latinskom govoriti nekom „vos”, ali oni mi to nijesu znali reći. Ali Milica čim je počela čitati, ispravila je „vos” u „tu”. I ona nije studirala latinski, pa ipak to znade, a onaj Angjelinović je studirao *ius*¹¹⁸, pa još to ne zna. Do gostione je bio govor sastavljen. Tamo sam ga napisala i tražila Milicu, da mi ga ispravi. Dok je ona to činila, nadošao je don Frane, te smo ga morali sakriti. On je sigurno slutio, da se nešto za nj sprema. Večera je bila obilna. Ja sam sjedjela kraj dr Bulića i ljutila se na toliku množinu jela, jer sam htjela već govoriti, a nijesam znala, da je on platio nama tu bogatu večeru. Bilo je neko sedam jela, što su nam donijeli. Ravnatelj Hoić je došao pitati za latinski govor, a kad ga je pročitao, reče mi: „No to je po đaćki, ja bih na vašem mjestu započeo „Summe amore adfectus sum...”¹¹⁹ dalje se ne sjećam. Ja sam samo počela mahati rukama prema direktoru, koji je sipao toliko obilje riječi i rekla sam: „To ja ne znam tako.” Kad se svršila večera, kod koje sam ja nudila šalatu i došla direktoru s desne strane, a on me uputio na lijevu, držao je prvi don Frane govor. On se raduje na vezu između Hrvatske i Dalmacije, koja je započela našim dolaskom. Direktor mu odgovori. Nato ustanem ja sa svojim latinskim govorom. Bio je vrlo kratak. Nijesam trebala šaptalice, premda sam je imala uza se, ali sam vrlo polagano i uzrujano govorila. Kad sam svršila, pošla sam ususret don Franu s čašom punom vode, a on je latinski rekao, da ga vrlo veseli, što znadem toliko latinski. Učenice su mi rekle da sam dobro govorila, i da me se daleko čulo. Zatim su zaredali razni govori dr Bulića, Božičevića, direktora, naše Gjukićeve, koja je bila vrlo uzrujana i dr Angjelinovića, kome smo se vrlo smijali, jer je izbrbljao svakakovih gluposti. Vrlo sam se ljutila na njega i lanjske učenice s Turićevom kćerkom, koji su za govora i pjevanja neprestano razgovarali. Mi smo pjevale hrvatske pjesme, a kod drugoga stola je bilo mnogo mladića, koji su nam pljeskali i vikali: „Živile!” Ustali smo od stola oko 11 sati. Tad ja vidim, kako se sletilo mnoštvo učenica oko don Frane i tražile su njegov potpis na karte. Ja sam došla sa svojim notesom i molila sam ga, da mi napiše nešto više od samoga potpisa. On je ponajprije na mom notesu pisao mnoge druge potpise, a Milica se meni smijala sa strane, kako ja molim još nešto više od potpisa. „Znadete li latinski?” upita me. „Znadem, ta ja sam govorila govor.” „A, lijepo, a grčki?” „I to znadem.” I onda mi se potpiše i napiše: „μνήμη χάρις”¹²⁰ i k tome datum 30-31. V. 1914. Mene je to silno obradovalo. Drugima je napisao „Memoriae causa”¹²¹, i štošta drugo, ali mene je moje ponajviše veselilo. Budući da se automobilista nije htio još jednom vratiti u Solin, natiskali smo se nas 40 u ona 2 automobila. Mene je opet zapala sreća, da budem zajedno s don Franom. Stajala sam mu upravo nasuprot. U istom prostoru bio je i direktor i profesor Božičević. Na odlasku su nam Solinjani pjevali „Oj Slaveni” i vikali „Živile”, a mi njima zbogom i automobili se odvezoše. Pokušali smo pjevati, kad je ravnatelj započeo „Gdje je stanak moj”, ali smo se uvjerali, da se u automobilu ne da pjevati. Pred kućom don Frana smo stali i tu je on izašao. U onoj prostoriji nas

---

118 *Ius* (lat.) – pravo.

119 „Duboko sam obuzeta ljubavlju...”

120 „Za dragu uspomenu”.

121 „U sjećanje”.

je bilo baš 13 i kad je to netko rekao, odmah reče don Frane: „A koliko ih je naprijed!” Učinilo mi se kao da je malo praznovjeran, kako je to rekao. Ovu večer nas hvala Bogu nije Zlata napastovala, te smo mirno mogle spavati. U nedjelju 31. V. su nas rano probudila zvona sa crkava na čast Duhovima. Prije podne je bilo određeno, da idemo na brdo Marjan. Milica nije išla s nama, nego je ostala kod Ade Štulhofer, čija noga se pogoršala, te je dobila oblog i morala je ostati u krevetu. Ponajprije smo pogledali kazalište, u kojem je gledalište gotovo veće od našega, ali pozornica je znatno manja. Foyer je vrlo lijep, a imadu odmah sobu za koncerte u kazalištu. Na Marjan sam išla s Jelom Gjukicevom, za nama odmah g. Angjelinović, a otraga polagano ravnatelj i dr. Bulić. Zlata Baumeister bila je neprestano s Ljubisavkom Rakićevom i one su se zalepile na krivi put ne čekajući Angjelinovića. Pošli smo do križa, odakle smo vidjeli čitav Spljet, Vranjic, Solin, Klis i nad Solinom Kozjak a podalje nadesno Mosor planinu. Mi smo prvi bili u restaurantu, drugi su se pomalo prikupljali. Na putu nam se pridružio i prof. Božičević sa svojim malim sinom. K našem stolu je došao mladi dr Bulić na moju molbu. Sjedio je kraj mene. Pisali smo razglednice njegovim kćerima u Zagreb, on mi je napisao Botičeve stihove u čast Vranjcu u moj notes. Kad je tražio naše potpise na neku kartu, napisala sam mu: Slava Spljetu i Bulićima, koji su ga otkrili, a Jelena: Večer u Solinu ne ću nikad zaboraviti.

Bili smo i na terasi hotela i pogledali krasnu okolicu. Jedan poluotok je posve nalik na Bucklinov¹²² „mrtvi otok”, sa svojim čempresima i s nekoliko kuća. Kući smo se vratili po oštrom kamenju, koje je bilo i klisko od kiše, koja nam nije dala mira. Putem su nas žene veselo pozdravljale kao svoje, a i dr Bulić im je rekao, da smo Hrvatice. Ja sam pitala dra Bulića, da li će doći don Frane s nama, a kad mi je rekao, da ne će, bilo mi je vrlo žao. Kolikim pripovijestima bi on ispunio ovaj put, koliko bismo naučili od njega. Ja sam neprestano čekala na don Frana i s Jedom razgovarala o njemu, a kad sam čula da ga nema, zadovoljila sam se i s mladim i bila sam neprestano uza nj. Mladi Bulić mi je imitirao potpis don Frane, kad sam ja toliko uzdisala za njim. Kad smo došli u grad, šetali smo naokolo, ja sam bila neprestano u nadi, da ću gdje god zapaziti don Frana. Ali mi smo ga uzalud tražili u muzeju i njegovu stanu; nigdje ga nijesmo mogli naći. Žalosna sam se vraćala u hotel i poslala u sobu 21, da spremim stvari u kovčeg. Najednom dođe k meni u sobu Jela: „Don Frane je došao, dolje je. Pusti Miciku, neka spremi stvari, ili spremaj poslije ručka, hajde brzo.” Nije mi trebalo mnogo poticaja. Čim sam čula, da je don Frane došao poletila sam preko tri stube skačući dolje. Jela me nije mogla slijediti. Najednom sam se stvorila pred don Franom i Lucernom. On mi pruži ruku: „A, kako vam je?” upita me. „Hvala, dobro.” Ja sam bila neprestano uz njega. Molila sam ga, da mi napiše ime sa rimskim siglima. On je ponajprije nešto risao o imenu Spljeta (Ασπάλαθο – cvijet, Spalato) na planu grada Solina, što ga je izvukao iz džepa, a zatim je u mom notesu pisao kratice imena i postanak imena sigla (littera singula). Bila je ondje Lucerna i Turić i nekoliko učenica, koje su mi zavidale, što don Frane u moj notes toliko piše. Da je na moje išlo, ja ga ne bih pustila otići još dvije ure.

---

122 Böcklinov, prema slici *Otok mrtvih* švicarskoga slikara Arnolda Böcklina (1827. – 1910.).

Ali mladi dr Bulić ga je zvao, jer je znao, da je ravnatelj i Turić nervozan zbog ručka. Rukovala sam se s njim za oprost i teško se od njega dijelila. Ja sam toga čovjeka zavoljela iz dna duše. Njegova duša mi se učinila idealnom. Taj čovjek je našao svoj cilj, on znade zašto živi. Ovo prije podne smo vidjeli i realku te smo ostavili pozdrave đacima. U zbornici smo pregledavali zadaćnice učenika i bile su vrlo loše klasificirane. Sami dovoljni + ili – nijedovoljni i jedan jedini veoma dobar u 6 teka, što sam ih pregledala.

Za ručkom nije bilo Zlate Baumeisterove, jer je ona plakala gore u sobi, ne znam s kojih razloga, a i Ljubisavka je za ručkom otišla gore. Poslije objeda ju je Milica nekako utješila. Mi smo se vrlo ljutili preko Zlate, osobito Jela, Micika i ja.

Poslije podne smo pošli pješke u Poljud, samo Ada, Lorkovićka i još dvije puce i ravnatelj na boku su se onamo dovezli u kočiji. Ponajprije smo pogledali samostan, ulaz do njega jesu sami visoki čempresi. Tamo nam je neki fratar pokazao sliku Tomasa Nigera od Lorenza Lotte vrijednu 80.000 K, a bila je ondje i kopija Bukovčeve slike koja prikazuje don Franu Bulića, kako sjedi na stolu, ali nije prevelika sličnost. Taj fratar nam je pokazao jedan „antifonarium” iz godine 1675., što ga je krasnim ornamentima izradio neki fratar u 10 godina. Iz Poljuda smo pošli na parobrod, da se odvezemo u Trogir. Adu Štulhofer su nosile dvije učenice na rukama, jer nije mogla ići. U Sučurcu [*sic!*] je stao brod, jer su se iskrcali mnogi ljudi, a kada smo pjevali pljeskali su nam i mahali crvenim kapama. Dok smo mi kušali pjevati, pa je bilo vrlo nesložno i Turić nam je držao govor rugajući se našem pjevanju. I opet sam bila uz mladoga Bulića, jer staroga nije bilo i on mi je pokazivao okolišna mjesta, te sam ih bilježila. Prošli smo Gomilicu, iznad koje su Lažani, zatim samostan opatica s crkvom sv. Marije Vitarella. Vidjeli smo Gambelovac, rodno mjesto gđe Bulić, kuću sestre Bulićeve i tu smo pjevali „Lijepa naša”. U vili „Cambi” stanuje ujak Bulićev. Sva njegova rodbina je okupljena u ovom kraju. Kad smo došli na brod, sakupljao je među nama kapetan broda, vrlo simpatičan čovjek novac za hrvatske škole. Svi smo rado dali. Prošli smo Lukšić (Vitturi), gdje je nećakinja Bulićeva. Vidjeli smo cestu, koja se uspinje serpentinama na goru i nasipe za novu željeznicu. Prošli smo kraj Kaštela Starog, Novog i Štafilića, u kojem se nalazi crkva sv. Marte, a svršava se Štafilić kulom Nehaj. Na otoku se nalaze Slatine, gdje imade po pričanju narodnom vještica. U jednom kraju imade mlinova kod svakoga pada vode. Na brijegu je crkva sv. Bartola. Zlata je zagrabila u moru vode i pila je, a i ja sam je kušala, te mi nije imala ni najmanje loš tek. Kad smo došli u Trogir, izašli smo odmah na obalu.

Kad smo pogledali Castell Camerlengo¹²³, došli smo do nekog hramića. Izgleda kao arkada, kupola stoji na nekoliko stupova, a do njih se uspinje stubama. Smjesta smo se postavili, da nas profesor Božičević, vješt fotograf slika. Lucerna i Milica se nijesu htjele slikati i otišle su k stolnoj crkvi. Mi smo ih međutim skoro dostigli i zatim pošli u crkvu. Ovdje su zakopani Šubići, a među njima i junački Mladen Šubić. Jedan oltar izrađen sa stupovima mi se vrlo sviđao. Zvonar nam je pokazao sa voštanicom od Svijećnice kako su krasno izrađena kamenita odijela svetaca. Na glavnom oltaru jest vrlo lijepo isklesan kip. U trogirskoj katedrali jest portal iz kraljevskog dvora u Bihaću.

---

123 Kaštel Kamerlengo.

S jedne strane je Adam, a s druge Eva već poslije grijeha. U sakristiji smo vidjeli nekoja odijela, htjeli smo vidjeti i stare knjige, ali sakristan nije mogao naći ključeve. Pokazao nam je samo dio plašta Bele IV. Jedva je našao ključ za krstionicu, gdje nam je dr Bulić pokazao visoko na zidu u živu stijenu uklesana sv Jerolima. Kipar se služio tamnom bojom kamena za sjenu, a svijetlom rasvijetljena mjesta u spilji, gdje kraj ognjišta sjedi sv Jerolim sa svojim psom. Zatim samo se slikali pred općinskom sudnicom, gdje je između mletački lav i slijepa pravda s vagom. Nekoje učenice su s Milicom vidjele znamenite knjige, jer su donijeli odnekale ključeve. Pogledali smo još privatnu kuću s dvorišta, građenu posve na mletačku, a zatim smo pošli do luke. Kapetan se ljutio, što nas tako dugo nema i već smo htjeli skidati most, kad opazimo da nema gđice Lorković. Kad ona komotno dođe opazimo u daljini Semeličku¹²⁴ i Wolficu¹²⁵. G. direktor se vrlo ljutio, a i Milica osobito na Lorkovićku, što tako komotno ide. Mnogo Trogirana se skupilo na obali. Mi smo pjevale hrvatske pjesme, a oni su nam dugo mahali crvenim kapama i bijelim rupcima. Svagdje na obali su nam mahali, kad smo se mimo vozili.

Već je bi sumrak, kad smo izašli u Starom Kaštelu uz pjesmu i odobravanje seljaka. Ada Štulhofer je teškom mukom vođena od dviju hodala do kuće načelnika, koji nas je divno dočeka. Na terasi je bila spremljena večera, šunka, pečenka, sir, vino i najbolje, što je bilo za me, trešnje velike i crvene. Načelnik se zove Šimeti, živi ondje sa svojim bratom i oba imadu vrlo lijepe gospođe. Osobito lijepa jest mlađa crna gospođa, koja je bila vrlo ljubezna s nama. Ovdje je bila i gospođa Bulić s malom Vanjom i ona se s nama vozila u Spljet na brodu. Držali su govore, dr Bulić, direktor, a osobito lijep govor naš Turić. Otišli smo dosta kasno i opet s pjesmom. Gospođica Lorković je bila osobite volje od dobroga Proseka, te je neprestano pjevala. Ja sam se zabavljala s profesorom Božičevićem o školi posve dobro. Vida Somborska se zabavljala s malom Vanjom. U Spljetu je padala silna kiša, te smo mi po najgorem blatu klipsali s Poljuda u grad, samo je po Adu došla kočija. Ja sam vodila gđicu Lorković ispod ruke, jer je teško išla po blatu i sama ja sam se natrag klizala, a i Milica je išla s nama. Kad smo došli u hotel, nijesmo mogli više u svoje sobe, kovčege su nam odnijeli, a i mi smo se uputili do luke. Parobrod još nije došao, te smo pošli u kavanu. Ja sam već bila sjela za jedan sto, ali nijesam naručila sladoled kao ostale od straha pred prehladom, kad opazim, da je došao don Frane, te sjedi među samim profesorima i jedino naša Plenarica¹²⁶ među njima, Dugo sam gledala, kako bi bar nešto bliže došla, konačno se odlučim, uzmem jedan stolac i upitam Milicu koja je sjedila do don Frana: „Smijem li se ovamo sjesti?“ „O, da, što se bojite zmajeva, naime samo ja sam taj zmaj.“ Sad sam bila blažena između Bulića i Milice. On nam je pripovijedao o iskopinama, seljacima i drugim svojim poslovima. Kadgod je zapeo razgovor, ja sam brže bolje nešto upitala o tom poslu i opet nam je dalje pripovijedao. Glave su kod našega stola bile neprestano stisnute od pozorna slušanja. Kraj don Frana je bio dalje lijevo ravnatelj, zatim Plenarica, Turić, do njega Lucerna, a kraj nje meni nadesno Milica, koja je također jela sladoled. Kasnije se

---

124 Darinka Semelić iz Zagreba, školska kolegica.

125 Stefanija Wolf iz Hrtkovaca, školska kolegica.

126 Zlata Plenar iz Zagreba, školska kolegica.

k našem stolu primakle i Zlata i Marjana, jer su htjela slušati Bulića. Mladi Bulić je bio daleko od nas, ali sad mi nije bilo stalo do njega. Po direktorom nalogu sam prebrojila sladolede, a po don Franovom sam rekla mladom Buliću, da prigloda za parobrod. Taj nesretni „Gödölö” je imao silno zakašnjenje na moju veliku radost, jer smo dulje razgovarali s Bulićem. Kad je konačno došao, pratio nas je don Frane do luke i sa svakom se rukovao na ulazu u brod. Poslije je ušao i u brod, te se još tamo s nama rukovao. Ja sam njega i dr. Bulića ispratila povinovno do mosta i tu sam se tri put rukovala s don Franom, dva put s drom Ivanom, a posve protiv svoje volje tri puta s Angjelinovićem i Božičevićem. Mnogo sam molila don Frana, da putuje s nama u Zagreb, da ne ide dan prije, kako je htio. On je obećao s riječima: „Po svoj prilici.” Ja sam se stalno nadala, da će on s nama putovati i stoga mi rastanak nije bio težak.

Budući da je II. razred bio posve pun mađarskih đaka, dali su nama blagovaonu I. razreda, gdje su se mnoge legle na divane okolo stolova. Micika i Anka Leitnerova su spavale pod stolovima. Ja sam međutim pošla s Milicom i nekim učenicama na palubu. Vani je padala kiša, nije bio razapet krov, bilo je vrlo gadno vani. Mi smo sjeli na klupu ispod nekog krova. Milica u desnom kutu, do nje Marjana Kralj, a ja nalijevo. Neki časnici su se šetali oko nas i najednom reče jedan, najbezobrazniji od sviju: „Kamo putujete, gospođice?” Mrtva tišina; mi smo čekale, da Milica odgovori, ali ona ni riječi. „Wohin reisen sie, meine Damen” – „U Japan” ljutim će glasom Milica. „O, to vam ja ne vjerujem, premda ste si tako omotali glavu.” „Molim vas, zar ne razumijete, za što vam ja to kažem”, reče Milica sve većom gorčinom. „Ne.” „Zato, jer ne ću da s vama razgovaram.” „Vrlo mi je žao.” „Meni ne.” On je još neko vrijeme stajao, do njega njegov kolega, a zatim su otišli. „Ne znadu oni, na kakvog su se zmaja namjerili”, reče Milica i mi nastavimo razgovor. kao da nije ništa bilo. Poslije su se mimo nas šetali i još je taj nešto govorio, ali mi se nijesmo na nj obazirali. Malo smo drijemali, k nama je došla Zlata s Ljubisavkom, te smo razgovarali dalje s Milicom. Prema jutru je Milica otišla i našla je mjesto na jednom divanu te je tamo legla. Ujutro je bilo vrlo hladno. Kod Korčule smo iskrcali nekoliko putnika, a ukrcali jednu opaticu. Stao se njihati brod, Darinka se bojala, da će joj biti zlo, isto i Wolfica. Mi smo im se smijale. Poslije zajutarka smo pošle na provu i tamo smo ponajprije pjevale, a poslije se upravio derale, samo, da nam ne bude zlo. Jedina Mirkovićeve je bacala, drugima se samo malo vrtjelo. Za zajutarkom je Turić uveo one oficire u naše društvo te je onaj, koji je dobio svoje od Milice, gnjavio našu Drakuličku. Micika je negdje čula da je on Tierarzt¹²⁷. U Dubrovnik smo došli istom u 8 ½ ujutro mjesto u 7 ½. Turić nas je razljutio odmah kod iskrcavanja, kad je htio da mi nosimo svoje kovčege, a poslužnici su opet sami htjeli sve urediti. Dočekali su nas profesor preparandije i kateheta Taljeran (Talerand), nekoliko preparandistica koje su pitale za Dragicu Lukačić. Pošli smo nakon dostatnog zadržavanja i predstavljanja u hotel Austria. Eh, naš divni „Bellevue”! Gdje si nam ostao? Nije u cijelom hotelu bilo dosta soba za nas 37. Sve smo bile pospane, dugo smo se redile. Turić i Taljeran su bili nervozni. Nekoje su pile ovdje kavu, premda su je već na brodu pile. Ja sam uzela jednu žemlju, pa sam je jela razgovarajući s našim

---

127 Veterinar.

dubrovačkim pratilcem. Tek oko 10^h smo sjeli na „dubrovačku električku željeznicu”, da se odvezemo iz Gruža u Dubrovnik. Nekoje su s Milicom ostale do drugoga tramwaya. Kad smo sašli s kola, pogledali smo s trga na more, vidjeli smo kulu sv. Lorenza, sagrađenu 1038. na desno. S lijeve strane jest tvrđava Bokar s tamnicama. Na brijegu se ispinje tvrđava Minceti (Minčetić) 1444. god. sagrađena, a vrlo visoko na brdu sv. Srgja tvrđava imperijalna, sagrađena za Napoleona. Na trgu, gdje svršava tramwy, nalazi se Rendićev zdenac. Vila vuče satira i uzima mu ukradenu ovcu. Kad smo prošli nekoliko ulica, došli smo do najstarijega dubrovačkog zdenca, kod kojega se odigrava komedija od Stanca. Zatim smo pošli u samostan Franjevac izrađen u renaissancenom stilu. Iznutra su krasni stupovi i svi zidovi su islikani životom sv. Franje Asiškog. U vrtu je divna naranča sa zrelim voćem. Dok sam izlazila iz samostana, zove me najednom Micika i odvede me sestrični Zlatki, koja je ondje imala dućan. Srdačno se pozdravimo i ona pozove nas tri, mene, Miciku i Elicu Quinzovu na ručak. Mi smo potrčale za našom družbom i izmolile u Milice dopust. Pošli sam s njima u crkvu sv. Blaža, gdje je zlatni kip jedini ostao poslije požara 1348. god. Odanle smo pošli u muzej, gdje nam je Kosić, starac od 86 godina, pokazivao svoje preparate, jednu golemu kornjaču, 2 izbijača ura učinjena 1500 god. u Dubrovniku i mnoge životinje. Nama je to bilo vrlo dosadno, jer nijesmo mogli slušati drhtavi Kosićev glas, on nam je branio da malo dalje pođemo, nego je on bio, a i te stvari bismo mi svježe u Zagrebu mogle vidjeti. Kad smo izašli iz muzeja, oprostile smo se mi tri od Milice i ravnatelja, odvezle se u hotel, a odanle k Zlatki. Poslije ručka smo se stubama uspeli k Jelki i Ivu, koji popravljaju svoju kuću, a onda smo sjeli u kočiju i odvezli se u Omblu. Sjeli smo kod krasnoga groblja s čempresima, kočijaš Baldon pokazao nam je na plemićkom groblju čempres star 900 god. visok 40 m, a vidjeli smo i Gundulićev grob.

Povezli smo se divnim putem, vidjeli čitav Dubrovnik, Lapad i dovezli se do Omble. Poslije užine smo se odvezli u Dubrovnik. Tamo smo našli naše društvo, koje je također bilo na Ombli s barkama, te je nekima bilo i zlo. Mi smo pošli s njima, da gledamo ratni brod „Zara”, na koji su nas pozvali kadeti aspiranti. Ja sam međutim odustala od toga u posljednji čas, jer sam bila vrlo umorna i pospana, na kopnu sam se neprestano nihala, te se pobojala, da ne padnem u more s čamca, na kojem se valjalo voziti do broda. Kad sam došla u hotel, legla sam spavati i probudila sam se tek u 7^h ujutro na Micikin glas. Bilo je već krajnje vrijeme, jer je brod odilazio u 8^h. Na vrat, na nos smo se oblačile, ali smo još čekale na parobrodu neke učenice iz hotela „Petka”. S našim milim, poznatim „Višegradom” vozili smo se u Boku Kotorsku. Vrijeme nam je bilo povoljno, samo nijesmo vidjeli u potpunom suncu one stijene i one čemprese. Mi smo se opet smjestile kod kapetana. I Taljeran se vozio s nama, jer se prekasno sjetio saći s broda, kad su već pustili most. Nikome nije bilo zlo ni kod rta dobre nade (Punta d' Ostro). Na otoku Rodones¹²⁸ jest tvrđica Mamula, a podalje na kopnu Ercegnovi, vrlo lijepo mjesto. Kapetan Sablić mi je pokazao na karti mjesta, mimo kojih

---

128 Nečitko! Današnji otok Mamula u Hercegnovskom zaljevu poznat je i pod nazivima Lastavica i Velika Žanjica.

se vozimo i zalive Topla, Meljine i Zelenika. Lančev tjesnac¹²⁹ (Catenae) pred njima Kamenari, a unutra Lepetane, tijesno Kumbor, zaliv Tivata (Teodo), Perast s crkvom sv Jurja, lijevo je Risanski zaliv, ali mi smo ušli u Kotorski, gdje je ponajprije Prćanj, a zatim Kotor. Prošli smo mimo Dobroti u Dobrotjanskom zalivu. Vidjeli smo otok sa samostanom Majke Božje od škapulira, do kojeg su fratri s kopna prokopali u moru tunel, da dođu k opaticama. U Kotoru je parobrod stajao 1^h. Pogledali smo dvije crkve, vrlo jednostavne, pravoslavne, mnogo nam se vodiča pridružilo, jedan je bio i Miličin kolega. Nekoje učenice su kupile srebrnih predmeta fino izrađenih za uspomenu svojima, druge su kupovale karte i voće, a među tima sam i ja bila. Nespola sam kupila čitavu kilu, a kapetan Tonković i Sablić su kupili trešanja, kojima sam se dobro poslužila. Upravo smo se naužili voća u Kotoru. Divan je ono kraj. Sa svih strana se uspinju strme gore, nad samim Kotorom vide se tvrđave. Ondje se ne smiju fotografirati predmeti zbog vojničke zabrane. Tamo imade vrlo mnogo oficira i vojnika. Kad smo opet došli na brod, morali smo odmah k ručku (Table d' hôte¹³⁰). To nas je vrlo ljutilo, jer smo htjeli gledati Boku, a mi upravo sada moramo ručati. Na čelu stola je bio glavni zapovjednik broda, g. Prosen, koji nam je također mnoge protekcije dijelio. Milica je sjedjela za jednim stolom sa strane i prva je ustala od stola; ja bih smjesta za njom, da sam smjela. Jela je bilo vrlo mnogo, te je stoga ručak dugo trajao. Napokon smo i mi pušteni na slobodu. Ali koja nam korist. Boku smo već prošli. Upravo smo došli do Punta d' Ostro, gdje Boka prestaje. Oko 1 sat smo bili u Dubrovniku. Preparandistice su nam donijele mnogo cvijeća, a bio je na obali i Gjuro, naš bratić. On je doveo na lađu jednoga svog prijatelja, koji je bio posve žut od teške bolesti bubrega. Mi smo se s Gjurom oprostile još jednom, izručile mu pozdrave za poznate Dubrovčane i na vrat na nos sam tražila potpise nekih učenica i profesora. Potpise profesora Vuletića-Vukasovića¹³¹ i Taljerana sam izgubila, a od učenica su mi ostali, ali što ću, kad ni jednu ne poznam. Nijesam se s njima gotovo ni razgovarala. Ni one profesore nijesam mnogo poznavala, kad smo cijeli dan bili kod Zlatke. Taljeran se iskrcao u Dubrovniku, a mi se s pjesmom odvezosmo dalje. Večerali smo oko 6 ½. Poslije večere su nam priredili koncert u salonu. U Gružu se ukrcala neka četiri muzikanta s nekom damom, koja je svirala glasovir i ti su nam nekakove opere po našoj želji svirali. S nama se vozio direktorov sin, g Savek Hoić, koji je užasno gadan i antipatičan. Nitko se od nas nije htio s njime zabavljati. Pozvali su nas u blagovaonu, gdje su nam dali sladoled samo od vanilije, koji nam nije išao u tek. Meni se nije dalo slušati koncerat, jer bih na onom mekanom divanu uz glazbu usnula, a bilo mi je žao za krajeve, mimo kojih prolazimo, premda i u mraku, te sam otišla gore ka kapetanima i sjela na njihovu klupu. Tonković je zajedno s Prosenom slušao koncerat, a Sablić nije htio sa mnom razgovarati, jer je bio ljut na svoju službu, a i mi smo mu valjada dosadile. Ja nijesam znala, kako je on već onima prije kazao, da mu nitko više gore ne dolazi. Međutim ja sam njega pustila u

---

129 Olovkom iznad dodano: Verige.

130 *Table d' hôte* (fr.) – meni, kompletan obrok sastavljen od više jela s unaprijed utvrđenom cijenom.

131 Vid Vuletić-Vukasović (1853. – 1933.), dubrovački povjesničar i etnograf, predavao je povijest i zemljopis u Ženskoj učiteljskoj školi u Dubrovniku.

miru, sjedjela sam na klupi i gledala u noć, dok se on podalje šetao amo, tamo. U daljini sam gledala poznatu množinu svijetla. To je bio Spljet. Upravo je tako izgledao prije 4 dana, kad smo ovamo u noći doplovili. I Kukolica je došla gledati Spljet. U luci smo izašli, jer je brod 2 sata stajao. Ja sam pazila, ne će li don Frane biti na obali, ali njega nije nigdje bilo. Ni mladoga Bulića nije bilo. Zato je došao onaj, kome sam se najmanje veselila i najmanje nadala dr Angjelinović. Lucerna nas je također dočekala na obali, da putuje s nama dalje. Svi smo pošli u kavanu i uzeli sladolede. Teškom mukom je njih 5 prebrojilo, koliko nas ima. S nama je bio i Hoićev sin. Kod njegova stola je bila naša aristokracija (Göszl, Weber i Marinić), a i Micika. Ja sam bila kod jednoga stola s Jelenom, Kukolicom i nekim drugima, te smo neprestano koketirale s jednim lijepim Splječaninom. Lucerna nam je rekla, da je don Bulić oputovao već jučer u Zagreb. Jao, jado, dakle ipak ne će s nama putovati. A ima on potpuno pravo. Mi mu ne bismo dale mira čitavu noć, koliko bismo htjele s njime razgovarati.

Kad smo došli na brod, razgovarala je Zlata i Ljubisavka s nekim Rusom. On njima ruski, one njemu hrvatski, malo su se pomagali njemačkim. Zlata Plenarova je dobila od drugoga Rusa, kolege ovomu prvom ruže, a onda se s njim razgovarala. Zlata i Ljubisavki je poslije pridošla Milica, te su se čitavim noć razgovarale s Rusima. Ja sam se odatle brzo izgubila, pa sam pošla tražiti mjesto za spavanje. Nekoje učenice su uzele kabine, ja to nijesam htjela zbog vrućine, htjela sam biti na palubi. Pošla sam na stražnji dio broda i sjela na klupu, te stala drijemati. Bilo mi je vrlo hladno, premda sam se zagnula našim rupcem. Poslije je došla k meni Kukolica, te me zvala da idemo spavati gore ka kapetanima, jer tamo tako ne puše. Ali kad smo došle gore, kaže nam Prosen i Tonković, da je gore suviše hladno, da će nas on, naime Tonković, odvesti na zgodno mjesto za spavanje. Uistinu nas je odveo na prednji dio broda, koji je zatvoren staklenim prozorima, dao nam je donijeti stolce i tamo smo mi dvije zamotavši se spavale. I ovdje nam je bilo veoma hladno, ali ne tako, kao na stražnjem dijelu broda. Molile smo Tonkovića, da nas probudi prije izlaza sunca. Kukolica se međutim probudila prije Tonkovića, probudila je njega i napokon mene, te smo svi tri gledali izlaz sunca. Tonković je nama objema dao donijeti kavu, koju sam s tekom popila, jer mi je bilo gadno i suho u ustima. Bilo mi je vrlo hladno, jer sam ozebla u snu, te sam se umotala u rubac, koji izgleda kao od ciganice. Oko 6^h smo bili u Zadru. Izašli smo, te smo pogledali crkvu i iznutra, premda su je popravljali. Gledali smo vrata kojima se izlazi izvan grada s mletačkim lavom i nekakvim natpisom. Prošli smo kraj ženske više škole, koja je znatno ljepša od naše. Uopće su školske zgrade, što smo ih vidjele, ljepše od naše licejske. Mi uistinu imademo najružniju školu u čitavoj Austro-Ugarskoj monarhiji. Od Zadra smo se vozili direktno na Rijeku. Kad sam htjela oprati usta odolom¹³², nijesam mogla dobiti ni kapi iz boce. Pogledam, boca je bila otvorena, sav se odol razlio po Micikinom kovčegu. Evo, to je krivnja hotela Austria, gdje smo tako žurile, da nijesmo pazile, da li je zatvoren odol. Pošto sam se uredila, sjedila sam cijelo prije podne na kapetanovom mostu. Vjetar je jako duvao, ali mi smo se zaklonili platnom te nas nije smetao. Na jednom

---

132 Odol – vodica za ispiranje usta.

mjestu je bilo malo bure. Brod se malo njihao, valovi se pjenili, ali su bili vrlo niski. Padala je i kiša. Sablić, Micika i ja smo se za to vrijeme sklonili pod krov krmilarov, Semelićka je ostala sjediti na kiši i drijemala je ondje. Čim smo došli među otoke, prestala je bura i sunce nam je opet sijalo. Kad je došla k nama Lorkovićka, molila sam je, da nam nešto pjeva. Ona je pjevala ponajprije dvije narodne pjesme, a zatim je počela pjevati „Lisje žuti”¹³³. One dvije pjesme su bolje pristajale njenom glasu. „Lisje žuti” mi se nije svidjelo. Još ona nije svršila, kad najednom doleti Kukolica: „Joj gospodična, g. komandant spava, nemojte pjevati.” „Joj, a zakaj mi to niste prije rekli, sad mi je tak neugodno.” Odmah je nestalo naše Lorkovičke iz vidika, poplašila se komandanta. On je poslije pripovijedao, da mu se vrlo sviđao njezin glas, ali da ga je više smetalo naše skakanje nego pjevanje u spavanju. Htjele smo, da zakasni brod na Rijeku, kako bismo zakasnile [na] vlak te bi išle u Opatiju. Sablić nam je to jučer obećao, ali nije izvršio. Došli smo doduše 10 minuta kasnije na Rijeku, ali na vlak smo sjajno dospjele. Lorkovićka i Strümpflerica su same otišle u Opatiju, a mi poslije srdačnih oprostaja s kapetanima na vlak. Cijelo vrijeme nas nije morila vrućina, do na ovom putu od obale na kolodvor. Sve smo bile uznojene, kad smo došle na vlak. I u njemu je bilo vrlo vruće. U kupeu kraj nas su učenice pjevale dalmatinskog šajkaša, ja sam Lucerni pripovijedala boravak u Dubrovniku i Kotoru, a ona meni svoj u Spljetu. Načinila je izlet na Klis i na Omiš u ona dva dana, što je ostala dulje u Spljetu. Weberici¹³⁴ bude određeno, da sastavi hrvatski govor za g. direktora. Ona je zvala mene u pomoć, ali ja sam se brzo odatle izgubila. Na Lucernin prijedlog smo stali sastavljati latinski govor za direktora. Tu je ponajviše pomagala Milica latinski, a Lucerna hrvatski, a mi svatko sa svojim znanjem latinskoga jezika. Bilo je vrlo veselo kod toga, Milica se vrlo mnogo smijala. Direktor je došao u naš kupe i pošao dalje, Milica je mislila, da je već izašao u drugi kupe, pa stane govoriti prof. Turiću, koji je također nadošao: „Svatko pomalo pomaže, te svi zajedno slažemo.” Direktor je straga slušao, mi smo namigivale Milici, ona se okrene opazi ravnatelja i mi svi s njome prasnemo u smijeh. „Čini se, ovdje nije čist zrak, ha idemo dalje”, reče direktor Turiću smiješeći se. Mi smo nastavili sastavljanje uz viku i veselje. Najprije su htjeli, da ja čitam govor, ali je konačno to učinila Vida Somborski:

Illustrissime domine, carissime dux gregis Amazonarum! Non est longum tempus, quando una magno grex discipularum urbem nostrum reliquit. Quod non factum est re bellicosa, non praeda, sed causa expansionis orbis eruditiae nostrae. Non tenemur cupidine sanguinis, sed summa amore homarum artium. Profectae sumus Zagrabia media nocte. Prima luce vidimus Flumen urbem mari Adriatico defletam. Fluvio consecuti ascendimus celerem novem et delphinis saltantibus avibusgne maritimus secuti pervenimus Aspalatum, urbem clarissimam et antiquissimam veteris Croatiae, sedem ultimam Diocletiani, unius imperatoris e stirpe Dalmatica. Duce amico tuo gloriasissimo sapientissimagne Francisco Bulicio, qui amas aeternas in mente habet, vidimus monumenta huins urbis. Persuasum habemus veritatem inscriptionis repertae in insula vicina: Ignis, lignum tempus omnia. Visitatis Salonis, Tragurio, Castellisque

---

133 Pjesma „Kad mlidijah umreti” srpskoga pjesnika Branka Radičevića (1824. – 1853.).

134 Marija Weber iz Zagreba, školska kolegica.

contendimus Ragusium recte dictum Athenae Slavorum. Stupefacti pulchritudine fontis Omble circumvecti summus insulam Lacromam. Qua occasione in pugna contra vim undarum ipsas ingemas filias Ragusanas virtute nostra vicimus. In sinu Decatoriensi admirati sumus [...] naturae. Quibus perfectis pedem nostrum in terram firmam posuimus. Circumstantes te, optimum ducem, decet nos tibi summas gratias agere, quod nos per astra ad aspera examina, quae tandem perficere spem habemus, [...]. Vivas in multos annas!¹³⁵

Direktor je na ovo odgovorio latinskim govorom teško smišljajući riječi i sa svima se oprostio u vlaku. U Leskovcu nam je došao u vlak čitav 7. razred s cvijećem, te smo s njima pjevali i s Lijepom našom unišli u Zagreb. Kad je stao vlak, čujem odnekale, da je don Frane na kolodvoru. U taj čas pograbim svoj kovčeg i gunj i poletim van. On mi pruži ruku: „A, Latinice moja.” Ja na njega navalim, kud će. „Evo upravo ovim vlakom polazim za Beč”, reče mi on. „Ali javite nam, kad se vraćate.” „Za neko petnaest dana.” „Ali sigurno, certe¹³⁶ nam javite.” Mi smo na nj naletile kao ose, te se nas nije mogao otresti. Milica pristupi k njemu, pruži mu ruku i reče: „Salve, don Frane.” On je ljubazno pozdravi. Ja sam samo na čas otišla od njega, da pozdravim mamu, te sam se opet vratila. Pet puta sam se s njime rukovala za oproštaj i molila ga, da nam stalno javi, kad se vraća iz Beča. Međutim on nije ništa stalno obećao. Lucerna mu je za oproštaj donijela kitu lijepih ruža: „Izvolite don Frane, za put.” „Ah, srce moje”, uzvikne on i uzme ga u ruke. Tako je zgodno izgledao on starac s tim svježim cvijećem. Mama me zvala, da idem kući te nijesam vidjela, kako se ukrcao u vagon. Milica je dobila toliko cvijeća, da je sjela u kočiju i odvezla se kući. Mi smo se odvezli u tramwayu. Još danas, dne 7. VI. mi se vrti u glavi od silne vožnje, ali nije mi žao, mada mi se još mjesec dana vrti. Jer sam upoznala don Bulića.

Živio nam još mnogo godina 68-godišnji don Frane i slava mu vječna među svim narodima. Bogzna, da li ću ga još vidjeti, ali sjećat ću ga se do smrti.

---

135 Najslavniji gospodine, najdraži vođo Amazonki! Nije prošlo mnogo vremena otkako je velika grupa učenika napustila naš grad. To nije učinjeno radi rata ili plijena, već je uzrok širenje našeg znanja. Nismo vezani žeđi za krvlju, već najvećom ljubavlju prema ljudskoj umjetnosti. Iz Zagreba krenusmo u ponoć. S prvim svjetlom ugledasmo grad Rijeku, oplakivanu Jadranskim morem. Nakon Rijeke ukrcali smo se na brzu lađu i praćeni plesom dupina i morskih ptica stigli u Split, najpoznatiji i najstariji grad stare Hrvatske, posljednje sjedište Dioklecijana, jedinog cara porijeklom iz Dalmacije. S tvojim prijateljem, najslavnijim i najmudrijim Franom Bulićem, koji na umu ima vječne ljubavi, vidjeli smo spomenike ovog grada. Uvjerili smo se u istinitost natpisa pronađenog na obližnjem otoku: [...]. Posjetili smo Solin, Trogir i Kaštela, tvrdimo da je Dubrovnik s pravom nazvan Atenom Slavena. Zavidljivi ljepotom izvora Omble, obišli smo i otok Lokrum. Tom smo prilikom u borbi protiv sile valova pobijedili svojom snagom [...]. U Kotorskom zaljevu divili smo se prirodi. Nakon što smo završili, stali smo na čvrstu zemlju. Okružujući te, najbolji vodiču, dolikuje da ti damo najveću zahvalu, što si nas doveo preko zvijezda do teških kušnji, koje se nadamo konačno i dovršiti, [...]. Živjeli mnogo godina!

136 *Certe* (lat.) – sigurno, svakako.